

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

74130

FULCHERIUS CARNOTENSIS'İN HAÇLI VEKAYİNAMESİNİN
TÜRKİYE İLE İLGİLİ OLAYLARI DA İÇİNE ALAN
BİRİNCİ KİTABININ TERCÜMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. GÜLAY ÖĞÜN BEZER

T 74130

TEZİ HAZIRLAYAN
AYHAN CAN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM
BÖKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL 1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
BİRİNCİ KİTAP.....	1
BURADA FRANKLARIN KUDÜS'E YAPTILARI HAC YOLCULUĞUNU İLGİLENDİREN BİRİNCİ KİTAP BAŞLIYOR.....	1
I. Clermont Konsili.....	1
II. Urban'ın Aynı Konsildeki Buyruğu.....	2
III. Urban'ın Kudüs'te Hacılığa Teşviği.....	4
IV. Le Puy Piskoposu ve Sonraki Olaylar.....	6
V. Papa Urban ve Guibert Arasındaki Anlaşmazlıkla İlgili.....	7
VI. Hıristiyan Hacıların İsimleri Bilinen Liderleriyle Birlikte Ayrılma Zamanı....	9
VII. Norman Kontunun Yolculuğu ve Onlar Oradayken Ne Olduğu.....	14
VIII. Hacıların Boğulması ve Mucize Tanrısallığın Ortaya Çıkması.....	15
IX. İstanbul'dan İznik'e.....	17
X. İznik'in Muhasarası ve Ele Geçirilmesi.....	19
XI. Hıristiyanların Türklerle Kanlı Çatışması.....	21
XII. Türklerin Yükselişi ve Hıristiyanların Zaferi.....	23
XIII. Hıristiyanların Fakirleşmesi.....	25
XIV. Eylemler ve Godfrey'in Kardeşi Kont Boldwin'in Cesareti ve Ruha Diye Geçen Urfa Şehrinin Kazanılması.....	26
XV. Frankların Antakya'ya Varışı ve Kuşatma Esnasındaki Değişiklikler.....	29
XVI. Hıristiyanların Perişan Yoksulluğu ve Kont Blois'in Kaçışı.....	32
XVII. Antakya Şehrinin Teslim Olması.....	34
XVIII. Mızrağın Keşfi.....	35
XIX. Antakya Şehrindeki Hıristiyanların Türkler Tarafından Kuşatılması.....	36
XX. Şehir İçindeki Görüntüler.....	37
XXI. Frankların Emriyle Türkler Üzerine Saldırı.....	38
XXII. Muharebe İçin Hazırlık.....	39
XXIII. Muharebe, Hıristiyanların Zaferi ve Türklerin Kaçışı.....	41
XXIV. Tüm Ordunun Şanlı Kumandanları Bu Olayla İlgili Aşağıdaki Mektubu Roma'daki Papa'ya Gönderdiler.....	42

XXV. Diğer Şehirlere Yapılan Seferler, Arka'daki Kuşatma, Frankların Kudüs'e Yolculuğu ve Oraya Varışları.....	46
XXVI. Kudüs Mahali.....	50
XXVII. Kudüs Şehri'nin Kuşatılması.....	52
XXVIII. Hıristiyanlar Tarafından Alınan Ganimetler.....	55
XXIX. Hıristiyanların Şehirde Kalışı.....	55
XXX. Şehirde Bir Kral ve Patriğin Görevlendirilişi ve Lordun Haçının Bulunuşu.....	56
XXXI. Dinsizlerin Gelişi ve Saldırışı ve Hıristiyanların Zaferi.....	57
XXXII. Prenslerin Anavatanlarına Dönüşleri.....	60
XXXIII. Bohemond, Baldwin ve Onların Kutsal Yolculukları.....	61
XXXIV. Dük Bohemond ve Kont Baldwin'in Kendi Topraklarına Dönüşü.....	64
XXXV. Dük Bohemond'un Esir Alınışı.....	66
XXXVI. Kral Godfrey'in Ölümü.....	67
BİBLİYOGRAFYA.....	69

Ö N S Ö Z

Ortaçağ Tarihinin gerek cereyan ettiği zaman dilimi gerekse sonuçları itibariyle en önemli konularından biri Haçlı Seferleridir. Bu olayın önemini arttıran özelliklerden biri de hiç şüphesiz hem doğu (Türk ve İslam) hem de batı (Hıristiyan) dünyasını ilgilendirmesidir. Batılılar bu konuda, özellikle 18. yüzyıl sonlarından itibaren ciddi bir çalışma içerisine girmişler ve bugün yaptıkları yayının sayısı onbini aşmıştır. Buna mukabil ülkemizde maalesef bu alanda yapılan çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır.

Haçlı Seferlerinin Anadolu ve Ortadoğu Türk tarihi bakımından büyük önem arzemesi ve bu alanda ülkemizde yeterli çalışma yapılmamış olması beni bu alanda çalışma yapmaya ve Fulcherius Carnotensis'in *Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium* adlı kroniğinin en azından Birinci Kitabını çevirmeye sevketti.

Fulcherius Carnotensis'in eserinin Birinci Kitabı 1095 yılında Clermont Konsili'nin toplanmasından başlamakta, 1097'de İznik'in Haçlılar tarafından kuşatılmasını, Haçlıların Anadolu'yu geçişlerini, Ekim 1097'de Antakya'nın Haçlılar eline geçmesini, 1098'de Urfa Haçlı Kontluğu'nun kurulmasını, Temmuz 1099'da Kudüs'ün düşmesini ve 12 Ağustos 1099'da Akalon önünde yapılan muharebeyi konu edinmekte, Kudüs Haçlı Krallığı'nın ilk Kralı Godfrey'in ölümü ile de sona ermektedir. Tercümesini yaptığımız Birinci Kitabın özellikle de Türkiye ile ilgili olan hadiselerin Türk araştırmacılara çok faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Bu eserin Birinci Kitabını Türkçeye çevirirken, Frances Rita Ryan tarafından Latince'den İngilizce'ye yapılmış olan, *A History of the Expedition to Jerusalem 1095 – 1127* adlı, 1969 Knoxville basımlı tercümesini esas aldım. Eseri saygıdeğer hocam Prof. Dr. Coşkun Alptekin Bey'in şahsi kütüphanesinden temin ettim. Eseri tercüme ederken isimleri mümkün olduğunca dilimizde kullanılmakta olan şekli ile, bazılarını da İngilizce metinde olduğu gibi aktarmaya dikkat ettim. Metin içerisindeki olayları diğer kaynaklarla mukayese edip, farklılıkları dipnotlarda belirttim.

Bu çalışmayı yaparken hatanın en az seviyede olması için elimden gelen gayreti sarfettim. Buna rağmen bazı eksiklikler, gözden kaçan bazı hatalar olabilir. Bu yüzden çalışmamla ilgili yapılacak eleştirileri şimdiden saygı ile karşılıyorum ve teşekkürlerimi arz ediyorum.

Tezimi hazırlarken hiç bir zaman benden yardımını esirgemeyen, iyi bir ürün çıkarabilmem için destek olan başta danışman hocam Doç. Dr. Gülay Öğün Bezer Hanımefendi olmak üzere M. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'ndaki bütün hocalarıma teşekkür ederim.

İstanbul 1998

Ayhan CAN

**FULCHERIUS CARNOTENSIS'İN HAÇLI VEKAYİNAMESİNİN
TÜRKİYE İLE İLGİLİ OLAYLARI DA İÇİNE ALAN
BİRİNCİ KİTABININ TERCÜMESİ**

BİRİNCİ KİTAP

**Burada Frankların Kudüs'e Yaptıkları Hac Yolculuğunu İlgilendiren
Birinci Kitap Başlıyor**

I

Clermont Konsili.1. 1095 yılında rabbimizin belirmesinden sonra, Henry (IV. Henry 1054-1106) imparator olarak Almanya'da,¹ Kral Philip de Fransa'da² hüküm sürerken inançsızlıktan dolayı her çeşit kötülük Avrupa'nın her yanına yayıldı. Papa II. Urban ³ o zaman Roma'yı yönetiyordu. O yaşayışı ve alışkanlıklarıyla takdir edilen biri olarak basiretle etkin bir şekilde çalışıp Kutsal Kilisenin otoritesini her geçen gün daha da arttırdı.

2. Üstelik o (Papa II. Urban), Hıristiyanlık inancının herkes tarafından, ruhban sınıfı tarafından bile bu sınıfın dışında olanlardan daha fazla ayaklar altına alınarak çiğnendiğini, barışın tamamen yok sayılarak, ülkelerin prensesi için, sürekli savaşlarda biri ya da diğeri ile mücadele edildiğini gördü. O gördü ki insanlar bir başkasından dünyevi mallar alıyorlar, birçok esir haksız yere ve barbarca pis hapisanelere atılıyor, çok yüksek miktarda fidye karşılığı serbest bırakılıyorlar ve üç şeytani ceza (ki bunlar, aç bırakma, susuz bırakma ve soğukta bırakma) ile cezalandırıyorlar, yasaklanmış kutsal yerlerde gizlice ölüme terk ediyorlar, manastırlar ve malikhaneler yakılarak yok ediliyor, hiç bir ölümlü bağışlanmıyor, beşeri ve ilahi her şey alayla karşılanıyordu.

¹IV. Henry (1054-1106), Alman Kralı ve Chuny Papalık reformu karşıtı, Roma İmparatorluk tacını III. Clement (Papa'ya karşı) 1084 yılında giydirmiştir. Fulcher'in Reform Partisini ilgilendiren sempatileri burada ve aşağıda açıktır.

²I. Philip (1060-1108), çoktan beridir Montfort Bertrada'sı ile kanuna aykırı olarak tekrar evlenmesi hususunda kilise ile anlaşmazlık içinde olan I. Philip 1095 Kasımında Clermont'ta tekrar afaroz edildi.

3. Urban, Türklerin Roma'nın (Doğu Roma, Bizans) iç bölgelerini fethettiğini ve Hıristiyanları yıkıcı bir istila⁴ ile boyun eğdirdiğini duyunca, dağları aşarak Gaul'e indi ve Auvergne at Clermont adlı bir şehirde bir konsil toplanmasını sağladı.⁵ Münadiler tarafından çabucak her tarafa duyurulan bu konsile piskoposlar ve haçlar taşıyan rahiplerden 310 kişi katılmıştır.⁶

4. Bildirilen günde,⁷ Urban onları çevresine topladı ve toplantının amacını dikkatlice ve güzel sözler söyleyerek onlara anlattı. Kiliseyi kaplayan üzücü sessizlikte, onun acısını bulunanlara anlattı. O, bu dünyada yukarıda bahsedilen kaderin aşağılayıcı bir şekilde bu dünyada Hıristiyanları düşürdüğü durumdan bahseden çok iyi hazırlanmış bir vaaz verdi.

5. Sonra bir duacı olarak hepsini şeytanın düzenlerinin üstesinden gelmeleri, içlerindeki korkuyu atmaları, içlerindeki iman kuvvetini yenilemeleri, zayıflamış kutsal kiliseye eski şerefli statüsünü kazandırmak için çalışmalarını yönünde teşvik etti.

II

Urban'ın Aynı Konsildeki Buyruğu.1. (Papa) "Çok Kıymetli Kardeşlerim", dedi.⁸ "Ben, Urban, büyük Papa ve Tanrı'nın izniyle bütün dünyanın kardinali, siz, buradaki Tanrı'nın kullarına kutsal uyarının habercisi olarak çok acil ihtiyaçların vakti olan şu zamanda geldim. Umarım ki Tanrı'nın vekilinin hizmetçileri olan onlar iyilik ve iman üzerine olsunlar ve riyadan sakınsınlar (I Cor. 4: 1-2).

³II. Urban (1088-1099) VII. Gregorius'un talebesi ve arkadaşı, Cluny Reform hareketinin büyük destekçisidir.

⁴Fulcher, 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt'te İmparator Romanus Diogenes'in mağlubiyetini takip eden yıllarda, Selçuklu Türklerinin Doğu Roma İmparatorluğu'nu (Bizans), Anadolu yarımadasını istila edip yağmalamalarına işaret eder.

⁵Fulcher'in raporu Clermont Konsili'nin hala mevcut olan birkaç raporundan biridir. Diğerleri de Rahip Robert'e aittir, *Historia Iherosolimitana*, RHC, Occ., III (Paris: Imprimerie Imperiale, 1866), 727-30; Baldric of Dol, *Historia de peregrinatione Jerosolimitana*, *ibid.*, IV (Paris. Imprimerie Nationale, 1879), 12-15; Guibert of Nogent, *Gesta Dei per Francos*, *ibid.*, IV, 137-40; ve William of Malmesbury, *De gestis regum Anglorum*, ed., William Stubbs (Rolls Series). II, 393-98. Karşılaştırma için bkz. D. C. Munro, "The Speech of Pope Urban II at Clermont, 1095," AHR, XI (1906), 231-42.

⁶Delegelerin sayısı farklı olarak verildi ve belki meclis süresince değiştirildi. Meclistekilerin çoğu Fransızdı. Bkz. HF 122, not 16.

⁷Konsil 18-28 Kasım 1095 tarihleri arasında toplandı (HF 122, not 19).

⁸D.C. Munro'ya göre, Papa Urban Clermont'ta üç konuşma yaptı. Culuny reform hareketini desteklemeyi rahipler sınıfından istedi. Müminlere Haç'ı almayı teklif etti. Haçlı seferi yolunu garanti etmek için uygulanabilir direktifler verdi. İlk ikisi Fulcher'in II-III. kısımlarında açıklanmıştır. Üçüncüsü şüpheli bir şekilde, IV. kısımdadır. Bkz. Munro, "Speech of Pope Urban", 232, not 16. Fulcher'in Konsil tarafından yayınlanan kararnameinin tam ve kesin bilgisi, Hagenmeyer'e bunun bir kopyasının önceden onda olduğu fikrini verdi (HF 124, not 1).

2. Her kim hilekar, şerefsiz, adaletten ve akli selimden uzaklaşmış ve Tanrı'nın kanunlarını engellemiş ise, ben onu ilahi yardımla doğrultmaya çalışacağım. Tanrı sizleri zamanı geldiğinde mütevazî, lezzetli gıdalar temin edesiniz diye kendisine kul yaptı. Eğer kulluğun Rabbi sizleri iman üzere bulursa siz gerçekten affedileceksiniz (Matta. 24:45-46).

3. Sizler çobansınız, bakın siz uşakların işlerini yapmıyorsunuz. Asasını elinde tutan gerçek bir çoban olun, uyumayın size emanet edilen cemaati her taraftan koruyun (Yohanna 10:12-13).

4. Eğer dikkatsiz olursanız veya ihmal ederseniz ve bir kurt koyununuzu kaparsa yalnızca Tanrı tarafından hazırlanan ödülü kaybetmekle kalmaz, aynı zamanda *lictör** tarafından süratle ve şiddetle lanetlenmiş eve doğru da götürülürsünüz.

5. İncil "Siz dünyanın tuzusunuz (iyi kalpli insan)" der (Matta 5:13). Eğer bozulursanız tuzlama nasıl başarılı olabilir? Kaç kişi alıştırılabilir? (Matta 5:13; Markos 9:50; Luka 14:34). Dünyanın zevklerinden dolayı fazla esneyen cahillerin akıllarını doğrultacak tuz ile tuzlamak gereklidir. Aksi takdirde tanrı onlarla konuştuğunda onların mühleti bitmiş ve günahlarından dolayı kokuşmuş olacaktırlar.

6. Eğer Tanrı onları tembel çalışmalarından dolayı aşağılık biçimde bulursa-bunlar günahlardır, derhal horlanıp cehennemin pisliklerine atılmayı emredecektir (Markos 9:44-48). Ve siz ona olan zararınızı tamir edemeyeceğinizden dolayı sizi hemen sürgün edecek, adaletinden esirgeyecek ve sevgili huzurundan kovacaktır.

7. Fakat tuzlanan birisi akıllı, uzak görüşlü, insafılı, bilgili, barışsever, gerçeği arayan, dindar, doğru, tarafsız ve temiz olmalıdır. Cahil olan, diğerlerini nasıl bilgili, insafsız insafılı ve murdar temiz yapabilir? Ya da barıştan nefret eden barışı nasıl getirebilir? Ya da kirli elleri olan pislikten dolayı kirlenenleri nasıl temizler? Söylendiği gibi "Kör köre liderlik ederse, ikisi de çukura düşer." (Matta 15:14; Luka 6:39).

8. Demek ki önce kendini düzelt sonra emrin altındakileri eleştirmeden düzelterbilesin. Eğer gerçekten Tanrı'nın arkadaşlarından olmak istiyorsan, onu memnun edecek şeyleri memnuniyetle yap.

9. Özellikle kilisenin işlerini onun kanunlarına göre sürdürmeye bak, öyle ki kutsal değerleri satan düşünceler aranızda kök salmasın. Alıcılara ve satıcılara dikkat edin

---

*Hakimlik alameti sayılan, deyneklere sarılmış bir balta taşıyan ve halkın içine çıkan yüksek sulh yargıcının hizmetlerini gören, onun için yolu açıp ona gerekli olan saygının gösterilmesini sağlayan ve bununla birlikte suçluları tutuklayıp cezalandırma gibi görevleri olan Romalı subay. (Webster's Third New International Dictionary, Massachusetts, U.S.A., 1981.)

Tanrı'nın kırbacı ile cezalandırılırlar (Matta 21:12; Markos 11:15; Luka 19:45; Yuhanna 2:15). Ve çok kötü bir şekilde dar kapılardan derin belalara sürüklenirler (Matta 7:13; Luka 13:24).

10. Kiliseyi tamamen bütün dünyevi mertebelerin ötesinde bağımsız tut ve Tanrı'dan imanla verilen dünyadaki bütün meyvelerin vergilerinin sebebi ol ve onların satılmasına ve saklanmasına izin verme.

11. Her kim piskoposa zarar verirse lanetlensin ve her kim keşişlere, rahiplere veya rahibelere ve onların hizmetçilerine ya da hacılarına veya tüccarlarına zarar verirse onları mahrum edin, lanetleyin.⁹ Hırsızları ve ev yakanları ve onların suç ortaklarını, kiliseden kovun, aforoz edin.

12. Gregorius "Bir diğerinden çalanların nasıl birer birer cezalandırıldıklarını gördük. Eğer malı için cömert olmayan aşırı lanetlenirse bunu özellikle dikkate almalıyız" dedi.¹⁰ Aynısı İncil'deki zengin adamın hikayesi gibi oldu (Luka 16:19-31). O birinden çaldığı için değil ama kendisine verilen zenginliği kötü kullandığı için cezalandırıldı.

13. Şeytanlar, sevgili kardeşler, özellikle bize size ait olduğu söylenen bazı bölgelerde dünya gördüğünüz gibi uzun zamandan beri tahrip edildi, denildi. Belki sizin adaletli yönetiminizdeki zayıflığa bağlı olarak içeride ve dışarıda şeytansı hileler ile gece hırsızlardan veya gündüz soygunculara yakalanma korkusu ve güvenlik içinde olma ümidi ile herhangi birisi zorlukla seyahat edebilir.

14. Bu yüzden, uzun yıllar önce kutsal babalarımız tarafından kurulan ateşkes, yenilenmeli.¹¹ Bunu hepimizden kesinlikle kendi ruhani bölgenizde mecbur kılmanızı tavsiye ederim. Eğer birisi açgözlülük ve gurur ile çarpılmışsa, gönüllüce bu ateşkesi bozup, onu Tanrı'nın yönetiminin kuvveti ve konseyinin kararı ile aforoz edin.

III

Urban'ın Kudüs'te Hacılığa Teşviği.¹² 1. Bütün bu ve diğer konular tatmin edici bir şekilde yerleştiği zaman adı geçenlerin hepsi, rahipler ve benzeri insanlar

⁹Fulcher burada Barış Tanrısı'na havale ediyor.

¹⁰S. Gregorii Magni *Homil. ii, 40:3.*

¹¹Tanrı'nın mütarekesi.

¹²Bu başlık bölüm III'e uymuyor, çünkü bu konu Kutsal Mezar veya Kutsal Yer manasına gelen Jerusalem(Kudüs)'den bahsetmiyor. Bu konu kavrama gücümüzü genişletiyor ve Haçlıların amaçlarının önemli bir kısmını teşkil eden Bizanslıların kurtuluşunu içeriyor. Bu ve bunun gibi birkaç başlık konuyla bütünleşmiyor. Bu kısımlar başka yazılardan alıntı yapılarak Fulcher tarafından başlıklar konularak oluşturulmuş olabilir.

kendiliğinden Tanrı'ya şükranlarını, Lord Papa Urban'ın kelimeleri ile sundular ve ona imanla kararlarına uyacaklarına dair söz verdiler. Fakat Papa hemen dünyanın başka bir tarafında Hıristiyanlık üstüne çöken, bahsettiğinden az olmayan hatta daha fazla, belki de en korkunç felaketi ekledi.¹³

2. Tanrı'nın çocukları, ona aranızda barışı koruyacağınıza ve kutsal kilisenin haklarına şimdikinden daha çok imanla destek verdiğinizden beri orada hala sizin için henüz ilahi doğrular tarafından harekete geçen, iyi isteklerinizin güçlerini gösterebileceğiniz size ve Tanrı'ya ait acil bir görev bekliyor. Bunun için yardıma ihtiyacı olduğundan sık sık yalvaran doğuda oturan kardeşlerinize yardımı hızlandırmalısınız.¹⁴

3. Türkler, Farslı halk, birçoknuzun bildiği gibi onlara saldırdı ve Roma'nın Akdeniz bölgesindeki Aziz George'un¹⁵ kolu olarak adlandırılan yere kadar girdiler, Hıristiyanlara ait birçok toprağı zaptettiler ve Tanrı'nın krallığını harap ettiler. Eğer onların böyle devam etmelerine izin verirseniz, onlar daha sık bir şekilde Tanrı'nın imanlı kullarına saldıracaklar.

4. Bu yüzden en samimi dualarımla ben, ben değil fakat Tanrı sizi, İsa'nın müjdecileri tekrar tekrar hepimizi bütün mevkilere, piyadeler kadar şövalyeleri, zengin ve fakir kim olursanız olun bu aşağılık ırkın topraklarımızdan¹⁶ kökünün kazınması için sevk ve zamanında Hıristiyan halka yardım için teşvik ediyor.

5. Adı geçenlere sesleniyorum, burada olmayanlara ilan ediyorum, hepsinden öte İsa emrediyor. Oraya gidenlerin hepsinin, hatta yürürlerken veya denizi geçerken veya putperestlerle çarpışırken bu mahkum hayatın sonuna gelirlerse günahları affedilecek. Ben bunu Tanrı tarafından bana verilen yetki ile ilan ediyorum.

6. Eğer öylesine alçak, yozlaşmış ve şeytanlar tarafından esir alınmış bir ırk, İsa'nın parlak ismine ve herşeye gücü yeten Tanrı'nın iman bahsettiği insanlara üstün geliyorsa ne ayıp. Siz kendisini Hıristiyan inancından sayanlar, onlara yardım etmezseniz Tanrı'nın kendisinden size büyük bir ayıplama verilecektir.

¹³Papa Urban'ın bu konuşması 27 Kasım 1095 tarihinde yapılmıştır (HChr 9-10).

¹⁴Son başvuruların büyük bir kısmı 1095'in Mayıs ayında Piacenza Konsili'nde yapılmıştır. Karşılaştırma için bkz. D. C. Munro, "Did the Emperor Alexius Ask for Aid at the Council of Piacenza?" AHR, XXVII (1922), 731-33.

¹⁵Fulcher'e göre Türkler İran'dan geçerek Suriye ve Anadolu'ya girdikleri için İran kültüründen çok etkilenmişler. The Arm of St. George(Aziz George'un Kolu), İstanbul Boğazı ve Marmara Denizi yerine geçmektedir.

¹⁶Buradaki "Bizim topraklarımız"[*regionibus nostrorum*], Urban'ın Hıristiyan alemi bir bütünlük içine aldıkları ve daha sonra Schism diye isimlendirilecek 1054'teki Latin ve Yunan kiliselerinin birleşmesi sonucu oluşan topraklar kastedilmektedir.

7. "Haydi! Şimdi başlayıp zaferle bitmesi gereken, sebepsiz yere bu ilkel savaşı sürdürmeye alışık kafirlerin üzerine imanla yürümeye" dedi. Haydi önceden soyguncu şimdi İsa'nın askeri olanlar. Haydi bir zamanlar kardeşleri ve akrabaları için savaşan şimdi tamamen barbarlara karşı savaşacak olanlar. Haydi birkaç parça gümüşün uşağı olanlar (Matta 27:3) şimdi sonsuz bir hediyeye kavuşun. Haydi bedenine ve ruhuna zarar vermekten bitap düşen şimdiki çifte zaferin işçileri. Evet bir elde üzüntü ve fakirlik diğesinde neşe ve zenginlik, işte Tanrı'nın düşmanları işte onun arkadaşları.

8. Gidecek olanlar, hiç bir şeyi geciktirmeyin. Bırakın olaylar yerleşsin, para biriktirin ve kış bittiğinde ve ilkbahar geldiğinde istekli bir şekilde Tanrı'nın rehberliğinde yolculuğa çıkın.*

IV

Le Puy Piskoposu Ve Sonraki Olaylar. 1. Bu kelimeler konuşulduktan ve dinleyicilere bu heves telkin edildikten sonra, birçok bundan daha değerli bir şey olamayacağını düşündüler ve orada olmayanların yaptıkları gibi gönüllü olarak acele etmeye ve hemen gitmeye söz verdiler. Bunların arasında, daha sonra Papa'nın vekili gibi hareket eden, havari özelliği olan ve Tanrı'nın tüm ordusunu gururla ve akıllıca yöneten ve giriştiği işi isteklice kabul eden adı Adhemar¹⁷ olan Le Puy Piskoposu da vardı.

2. Bu yüzden konsey tarafından bahsettiğimiz bütün olaylara karar verildi ve tamamen kabul edildi, günahların takdisi verildi ve hepsi hareket etti. Evlerine döndükten sonra olaylardan kimseye bahsetmemeleri söylendi. Emir eyaletin her tarafında ilan

---

*III. Bölümde Papa Avrupa Hıristiyanlarını hacılığa teşvik ederken hedef olarak onlara kafirlerle (Türkleri kasederek) mücadeleyi ve doğulu din kardeşlerini Türklerin zulmünden kurtarmayı gösteriyor. Oysa Papa'nın gerçekleşecek bu seferden asıl beklentisini Işın Demirkent şu şekilde ifade ediyor: "Avrupa toplumu üzerinde en büyük etkiye sahip bulunan kilise hem Avrupa'da yıllardan beri süre gelen açlık, yoksulluk ve topraksızlık sıkıntılarına çare aramak, hem de bütün Hıristiyanlık aleminin tek efendisi olmak gayesini gerçekleştirmek için, aynı iddiayı savunan rakibi İstanbul patrikliği üzerinde üstünlük sağlamak ve Doğu hakimiyetini ele geçirmek idi." (I. Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Tarih Dergisi*, Sayı 35, 1984-1994, s. 66-67.)

¹⁷Valentinois'in lordluk ailesinden olan Monteilli Adhemar, Papa VII.Gregorius'un yardımıyla Le Puy Piskoposu oldu. Rahiplere bağlı araziler doğrudan Papalığa bağlandı, bu sayede Papalık ve Culuny etkileşimi bu bölgede gerçekleşti. Papa Urban, Le Puy'a gelerek 15 Ağustos 1095'te Clermont Konsili'ni kurdu. Sonuç olarak O, Le Puy'daki Adhemar'a konsil ve Haçlı Seferleri hakkındaki planlarını danıştı ve belki de bundan sonra Adhemar'ın seferin elçisi olmasına karar verdi. Urban'ın Adhemar'ı seçiş nedenleri, onun kayıtları tutmadaki kabiliyeti ve Culuny Papalığı'na sadakati, konsilin toplandığı yerlerdeki saygınlığı ve onun Haçlı seferlerinin askeri lideri olması beklenen Büyük Prens, Toulouse Kontu Raymond of St. Gilles ile uyumlu ilişkisi olabilir. Urban'ın Adhemar ve Raymond ile olan ilişkileri için bkz. John Hugh Hill ve Laurita L. Hill, *Raymond IV, Count of Toulouse* (Syracuse: Syracuse University Press, 1962), 29-34.

edildikten sonra Tanrı'nın Barışı** adına verdikleri yemini devam ettirmeye yeminle karar verdiler.

3. Sonuçta çeşitli çağrılarla günahların affının farkına varan insanlar temizlenmiş ruhla nereye emredilirse oraya gitmeye dair yemin ettiler.

4. Bizim için, hacıların ve şövalyelerin, diğer rahip olmayan kişilerin ve papazların pelerininin omuzlarına dikilen bütün haçları ipekten yapılmış altın elbiseler ve diğer güzel malzemeleri görmek ne uygun ne memnuniyet verici. Bütün bunlar Urban papazının emri ile önceden gitmeye yemin edenler için yapıldı. Bu Tanrı'nın askerleri ve onun onuru için savaşmaya giden askerler için uygundu ve bu zafer amblemi ile belirtilmeli ve korunmalıydı. Ve bu yüzden kendilerini bu iman amblemi ile süslediler ve sonunda gerçeğin kendisine ait olan semboller edindiler. Kendilerinin içlerindeki gerçeği dış simgelerle süslediler.

5. Bu gayet açıktı, çünkü iyi niyet başarılı çalışmayı, iyi bir çalışma ruhun kurtuluşunu getirir. Hatta iyi niyetlere ulaşmakta iyi olsa bile kendini gösterme düşüncesinden daha iyidir. Bu yüzden değerli iş diye ruh için gıda edinecek bir depo iyi çalışma biriktirmek en iyisidir. Bu yüzden bırakın herhangi biri sonsuzlukta azalmayan sonunda en iyi mükafatı kazanmak için daha iyisine niyetlenerek bitirsin.

6. Bir anlamda Urban çiçek açmış dünyanın sayesinde saygı duyulan akıllı birisiydi.

Böylece kilisenin haklarını eski şartlarda oluşturdu ve barışı yeniden kurdu. Ayrıca putperestleri Hıristiyan topraklarından atmak için gayretli bir çaba sarfetti ve Tanrı'nın olan her şeyi bütün yolları deneyerek yüceltme gayretinden dolayı neredeyse herkes onun tatlı sert otoritesine itaat etti.

V

Papa Urban Ve Guibert Arasındaki Anlaşmazlıkla İlgili. 1. Fakat şeytan o ki her zaman insanın yıkımını arzulayan ve onu yalayıp yutmak isteyen bir aslan gibi ilerleyen, (I Petr. 5:8) kafasının karışması için kışkırtan, Papa Urban'a kesin rakip, ismiyle

---

**10. Yüzyıl sonlarından itibaren Avrupa'da görülen karışıklık ve terör hadiselerine son vermek gayesiyle, kilisenin halka yaptığı çağrıya verdiği isim. (I. Demirkent, age., 73-74.)

Guibert.¹⁸ Bu adam kibirle körüklendi ve Bavyeralıların¹⁹ yukarıda söylenen imparatorunun yüzüzlüğü ile belli bir süre desteklendi. Halefi Gregorius, o Hildebrand'dır, papazın makamını ayakta tutarken ve Gregorius kendisi Aziz Peter'in kilisesinde soyutlarken, havari odasını gasbetmeye başladı.

2. Ve çünkü Guibert bu nedenle aksi davrandı, insanların onu farketmeye aldirmaması daha iyiydi. Urban Hildebrand'ın ölümünden sonra yasal olarak seçildiği ve papazlar²⁰ tarafından takdis edildiği için insanların daha çok dindar bölümü ona itaatten yanaydı.

3. Guibert, bununla birlikte, söylenen imparatorun desteğiyle ısrar etti ve Roma halkının çoğunun ihtirasıyla Urban'ı Kutsanmış Peter'in Manastırına²¹ mümkün olduğu kadar uzun bir süre bir yabancı olarak tuttu. Fakat Urban kilisesinden dışlandığı zamanlar, işe yaramaz hale gelmiş insanları Tanrı'ya yaklaştırmak için bütün ülkeyi dolaştı.

4. Guibert günahkarlara karşı toleranslı bir Papa olarak kendini gösterdiği kilisede başpiskoposlukla gururlandırıldı. Papalık yetkisini kullanarak her ne kadar adaletli de olsa, partizanları üzerinde ve Urban'ın hareketleriyle alay ederek onu etkisiz kıldı.

5. Fakat Urban, Frankların Kudüs'e²² giderken Roma'dan ilk defa geçtikleri sene, bütün papalık yetkisini Mathilda²³ adıyla anılan, Roma'daki kendi bölgesinde büyük bir güce sahip olan en soylu başrahibenin yardımıyla ele geçirdi.

6. Guibert daha sonra Almanya'daydı. Fakat o sırada Roma'da iki Papa vardı. Çoğu kime itaat edeceğini, hangisinden öğüt alınacağını veya kimin hastaları iyileştireceğini bilmiyordu. Bazıları birine itaat ederken diğerleri de öbürünün peşinden gidiyordu.

---

¹⁸Guibert, Ravenna'nın başrahibiydi. İmparator IV. Henry ve Papa VII. Gregorius[Hildebrand] arasındaki meşhur çekişmede Guibert, Henry tarafında yer almıştır ve bunun sonucunda 1080 yılında yeni Papa seçilerek III. Clement adını almıştır. 1100 yılında ölmüştür.

¹⁹Fulcher, alaycı bir üslupla IV. Henry'den Romalıların imparatoru olarak değil de Bavyeralıların imparatoru olarak bahsetmiştir. Henry 1055'de Bavyera Dükü oldu ve gücünü buradan almıştır.

²⁰Gregorius 1085 yılında öldü, halefi III. Victor ise 1086'dan 1087'ye kadar hüküm sürdü. Ondan sonra eski bir Cluny Keşişi olan Ostia Kardinali Fransız Odo de Lagny 1088'de II. Urban adını alarak Papa seçildi.

²¹"Manastır" terimi bazen "Basilika" yerine kullanılmıştır çünkü birçok katedral üyesi manastır kurallarına göre yaşıyordu (HF 147, not 15, bkz. Charles Du Fresne Du Cange, *Glossarium ad Script. Mediae et infimae latinitatis* [6 vols. Fol.; Basil, 1762]).

²²Fulcher, Frankların Roma'ya tekrar geçişlerinden (ilk geçtikleri tarih 1096 olarak bahsedilir), yani 1101 Haçlı Seferleri'ne katılanların geçişinden sonra yazmış olmalıdır. Fulcher'in burada "Franklar" olarak belirttiği Haçlıları çünkü o zaman Haçlıların çoğu Fransızdı.

²³VII. Gregorius ve II. Urban'ın IV. Henry ve Guibert'e karşı en büyük destekçisi olan Toskana Kontesi Mathilda, 1096'nın başlarında Clermont Konsili'nden sonra II. Urban'a, Roma'ya karşı başarılı olması için bir birlik göndermiştir.

7. Fakat akli başında insanlar için Urban'ın daha iyi olduğu açıktı. Çünkü ihtiraslarını sanki düşmanmış gibi görüp kontrol eden biri olarak farkediliyordu.

8. Guibert, Ravenna şehrinin başpiskoposu olarak çok zengindi. İhtişam ve zenginlik içinde göz kamaştırıyordu. Şu da belirtilmeli ki bu gibi zenginlikler onu tatmin etmiyordu.

Tanrı'nın gücünün esasını zorbalıkla gasbeden gösteriş düşkününü bir kişi iyi bir örnek olarak düşünülebilir mi? Kesinlikle bu makam zorbalıkla elde edilmez ancak tevazu ve endişe ile kabul edilir.

9. Bütün dünyanın kaygılandırılması ve rahatsız edilmesi de şaşılacak bir şey olarak görülmemeli. Eğer bütün Hıristiyanlığın yol göstericisi olan Roma Kilisesi herhangi bir düzensizlikle bozulmuşsa, üyeler hemen damarlar boyunca ve bunları zayıflatmış olan hastalığı iyileştirmek için ona müdahale ederler.

10. Evet gerçekte bizim annemiz olan, öpücükleriyle yetiştiren ve faydalandığımız örnek olan ve öğütleriyle güçlendiren bu kilise, gururlu Guibert tarafından rahatsız edilmiştir. Ve nitekim başa saldırıldığında üyeler hemen incinmişti.

Baş rahatsız olunca diğer organlar acı çeker.

11. Bununla birlikte kafa hastalanmış ve bütün organlar acılar içinde zayıflatılmıştı çünkü Avrupa'nın her tarafında barış, erdem ve inanç kilise içinde ve dışında, güçlü ve zayıf insanlarca ayaklar altına alınıyordu. Bütün belalara son vermenin ve Papa Urban tarafından ilk adımı atılan bu plana göre, şimdiye kadar Hıristiyanlar arasında yıllardır devam eden bu savaşı dinsizlerin aleyhine döndürmenin vakti gelmişti.*

12. Şimdi bu yüzden, daha önce hakkında haber verilmeyen Kudüs'e yaptıkları seferde Tanrı'nın yardımı ile başarılı sonuç elde etmek için nasıl girişimde buldukları, nasıl derece derece çalıştıkları ve açık bir şekilde haber vermek üzere yazacağım tarihe dönmeliyim. Ben, Fulcher of Chartres ki diğer hacılarla gittim ve kendi gözlerimle gördüğüm gibi yazmak üzere, gelecek nesillerin hatırına, sonradan gayretle ve dikkatlice zihnimde bütün bu bilgileri topladım.²⁴

---

*O devirde Karolenjiyen devletinin merkezi gücü parçalanmış, gerçek otorite kralın kontrolünden çıkmış, her eyalette ileri gelen birinin eline geçmişti. Ayrıca savaş için geliştirilmiş bir toplumun artık fonksiyonu kalmadığından, bu saldırganlık içe dönmüş ve bir çok eyalet, daha da küçük parçalara bölünmüştü. Şövalyeler çevreyi teröre boğmaktaydılar. Şiddet gelişigüzel istekleri elde etme yöntemleriyle, insanların tanıdığı tek otorite haline gelmişti. Eyalet hükümetlerinin bile kontrol altına alamadığı bu şiddet, 11. yüzyılın ilk yarısında zirveye ulaşmıştı. (I. Demirkent, age., 73-74.)

²⁴Fulcher burada kendini, adıyla ve ilk Haçlı Seferi'nin bir üyesi olarak tanıtır. "Başarılı sonuç" ifadesinden anlaşılacağı gibi yazıyı 1099'daki Haçlı Seferinden önce değil, bir süre sonra yazmıştır.

VI

Hıristiyan Hacıların İsimleri Bilinen Liderleriyle Birlikte Ayrılma Zamanı.

1. 1096 yılında konseyi takip eden Mart ayında, Lord'un yeni vücut bulması, daha önce belirtildiği gibi, Papa Urban'ın Auvergne'de²⁵ Kasım'da hazırladığı bazılarının diğerlerinden hazırlıklarını daha hızlı olarak tamamladığı kutsal yolculuğa başlamıştı. Diğerleri de Nisan veya Mayıs'ta, Haziran veya Temmuz'da hatta Ağustos, Eylül ve Ekim'de giderleri karşılayabildiklerinde takip ettiler.²⁶

2. O sene, Tanrı'nın yardımıyla, bütün ülkelerde barış, muhteşem bir tahıl ve şarap bolluğu yaşandı, böylece O'nun emirleriyle uyum içinde ve haçlarıyla O'nu bu yolculukta takip etmeyi seçenler, yolculukta hiç ekmek sıkıntısı çekmediler.

3. O zamanki hacıların liderlerinin isimlerini hatırlamak çok uygun olacağı için, denizi ilk geçen kahramanların isimlerini belirtmeliyim. Fransa Kralı Philip'in kardeşi Muhteşem Hugh.^{27*} Hugh adamlarıyla, Bulgaristan'da bir şehir olan Durazzo'ya²⁸ yerleşti fakat ihtiyatsızca bir kuvvetle saldırıya geçince oranın halkı tarafından esir edilip, İstanbul'da bulunan imparatora götürüldüler.^{**} Burada tamamen hür bir şekilde olmasa da bir müddet kaldılar.²⁹

²⁵18-28 Kasım 1095.

²⁶Urban Flanderslilere 1095 Aralık ayında yaptığı konuşmada Rahip Adhemar'ın kumandasındaki ordunun ayrılış tarihi olarak 15 Ağustos 1096'yı vermiştir (*Epistula Urbani II papae ad omnes fideles in Flandria*, in Hep 136-37). D.C. Munro bu tarihin haçlılara ekinlerini hasat etmek için vakit vermek ve Anadolu'ya yılın serin zamanında gitmek için böyle belirlendiğini söyler (*The Kingdom of the Crusaders* (New York, London: D. Appleton - Century Co., 1935), 39).

²⁷Kral I. Philip'in küçük kardeşi, Vermandois Kontu Hugh'a Fransızca'da küçük kardeş anlamına gelen "moins ne" kelimesinin Latince karşılığı olan Magnus derlerdi (Brehier (ed.), *Histoire anonyme de la premiere croisade*, 14, not3).

*Fransa kralı Henri I.'nin İskandinav kamı taşıyan bir Kiew prensesi olan Anna'dan doğmuş küçük oğlu olan bu zat kırk yaşının biraz üstünde, asalet derecesi servetinden üstün, küçük kontluğunu, bu kontluğun varisesi ile evlenmiş olmasına medyun bulunan ve Fransız siyasi hayatında hiç bir zaman önemli bir rol oynamamış bir kimseydi. Asaletine mağrur, fakat zayıf ve cevvaliyetten yoksun bir adamdı. Onun hangi sebeplerle haçlı seferine katıldığını bilemiyoruz. Hiç şüphesiz o İskandinavyalı atalarının huzursuzluğunu, sebatsızlığını tevarüs etmiş olmalıdır. Belki de doğuda yüksek asaletine yakışacak kudret ve serveti elde edebileceğini sanıyordu. Muhtemelen, kendisini ve ailesini Papa'nın gözde çocuğu yapmak isteyen ağabeyisi kral Philippe onu bu karara varmaya teşvik etmişti. Arazisini karısının idare ve ihtimamına bırakarak kendisine bağlı adamlarından ve ağabeyisinin vassal şövalyelerinden müteşekkil küçük bir orduyla Ağustos sonunda İtalya'ya doğru yola çıktı. (Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Ter. Fikret İşiltan), Ankara 1989, I/ 110.)

²⁸Czar Samuel'in (ö. 1014) Büyük Monarşik Bulgaristan'ı zamanından beri, Bulgaristan'ın bir parçası olan Durazzo, Arnavutluk, Bizans İmparatoru II. Basil tarafından 1018'de tahrir edildi.

**Anna Komnena ve Steven Runciman'da Hugh'un Durazzo'ya yerleşerek herhangi bir yere saldırması ve esir edilmesi ile ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Hugh'un İtalya'dan İstanbul'a gelişi esnasında başından geçen hadiseleri Anna Komnena şöyle anlatmaktadır: "Bari'den Arnavutluk'a deniz yoluyla geçmekte olan Hugue, çok zorlu bir fırtınaya tutuldu ve gemilerinin çoğunu, içindeki kürekçilerle, tayfalarla, yitirdi; bir tek gemi -şans eseri bunda da kendisi vardı- yarı parçalanmış durumda, Draç ile Palli denen yer arasında, dalgalarla, kıyıya savruldu...."

4. Ondan sonra Normanlardan olan Robert Guiscard'ın oğlu, Apulyalı Bohemond,* ordusuyla birlikte aynı rotayı izledi.³⁰
5. Sonra Lorraine Dükü Godfrey** Macaristan içinden büyük bir ordu ile geçti.³¹
6. Provençals Kontu Raymond,^{32***} Gothler ve Gaskonlarla ve ayrıca Le Puy Papazı Adhemar'la Dalmaçya içinden geçtiler.

Onu, deniz kazasından kurtuluşunun sonrasında, Vali (Draç'ın Bizans Valisi), işte o bu halde iken, gördü; ona, "Gelişin hayırlı olsun" dileğinde bulundu; nereden yola çıkıp nereye gitmekte olduğunu sordu; denizden geçiş sırasında başına gelen felaketi [ayrıntılarıyla] öğrenince de, onu, hoş vaatlerle teselli etti ve ayrıca onu çok iyi donatılmışbir sofrada ağırladı. Bu şöleden sonra, onu, dinlensin diye bıraktı, ama tam bir özgürlüğü içinde değil....Daha sonra imparator tarafından Draç'a gönderilen bir görevli ona İstanbul'a kadar refakat etti. [Hugue başkente gelince] İmparator onu onurlandırarak karşıladı, onu her çeşit ikrama boğdu ve ayrıca onu yüklü tutarlarda [yol gideri diye] para verdikten sonra, onu hemen oracıkta, Latinlerin geleneksel bağımlılık andını içerek kendi bağımlısı olmaya ikna etti." Anna Komnena, Alexiad, (Ter. Bilge Umar), İstanbul 1996, s. 309. Ayrıca bkz. Runciman, age., I / 111.

²⁹İmparator Alexius Hugh'dan, diğer prenslere örnek olması için, mümkün olduğu kadar imparatorluğun eski topraklarını ve yine mümkün olabildiğince diğer toprakları almak için ölesiye mücadele vereceğine şeref sözü vermesini ister. Gururlu ve güçlü bir adam olan Hugh da bunu zevkle yapar. Bkz. Frederic Duncalf, "The First Crusade: Clermont to İstanbul," in Setton (ed.), *Crusades*, I, 284.

*Sicilya Kralı Roger'ın yeğeni ve Apulya Dükası Roger Borsa'nın kardeşidir. Tarento ve Terra d'Otranto'nun hakimi olup çok hırslı biri idi. Haçlı seferinin kendisine açacağı imkanları süratle gördü ve sefere iştirak etmeye karar verdi. (Runciman, age., I / 88 ve 118.) Anna Komnena onun karakterini şöyle tarif etmektedir: "Gerçekten, bu adam, doğası gereği, keratanın tekiydi, olaylar karşısında her kalıba girerdi; madrabazlıkta ve küstahlıkta, o sırada imparatorluk ülkesinden geçmekte olan tüm Latinlerden, her ne kadar askerleri ve parası onlarınkinden azsa da, [bu yönden] baskındı; ama, Latinlerin kendilerine özgü doğal niteliği olan, içinin bozukluğu yönünden, oynaklığının derecesi yönünden herkesi geçiyordu; onun da özelliği buydu." Bkz. Alexiad, s. 322.

³⁰Bohemond'un hayatı için, bkz. Ralph Bailey Yewdale, *Bohemond I, Prince of Antakya* (n.d. (büyük ihtimalle Princeton, 1924)).

**Godfrey(Godefroi de Bouillon), aşağı Lorraine dükü, sonradan hakkında doğan efsanede mükemmel Hıristiyan şövalyesinin timsali ve bütün haçlı seferleri tarihinin eşsiz kahramanı olarak görülmüştür. Fakat işin aslına nüfuz eden tarih incelemeleri bu hükmün değişmesini gerektirir. Godefroi 1060 yılı civarında Boulogne kontu Eustache II. ile aşağı Lorraine dükü Godefroi II.'nin kızı Ida'nın izdivacından ikinci oğul olarak doğmuştu. Annesi Ida, anne kolundan Büyük Karl'dan inmekteydi. Godefroi annesinin mallarının varisi addolunuyordu; fakat annesinin babasının ölümünden sonra Heinrich IV. dükalığı çekip almış ve Godefroi'ya sadece Antwerpen kontluğunu ve Ardennes'lerde bulunan Bouillon arazisini bırakmıştı. Buna rağmen Godefroi, imparator Heinrich'e Almanya ve İtalya seferlerinde o kadar sadıkane hizmet etmişti ki 1082 yılında dükalık, her ne kadar miras bırakmak hakkı hariç olmak üzere de olsa, makam olarak kendisine verilmiş bulunuyordu. Lorraine tamamiyle Cluny tarikatının etkisi altındaydı. Godefroi imparatora sadık kalmış olmakla beraber, Cluny tarikatı öğretilerinin, Papa yanlısı etkileriyle onun vicdanını ağırlaştırmaya başlamış olması muhtemeldir. Onun Lorraine'i idaresi faal ve kudretli olmaktan oldukça uzaktı. Heinrich'in onu burasının dükü olarak muhafaza edeceği hakkında şüpheler mevcutmuş gibi görünmektedir. Bu sebeple o haçlı çağrısına, kısmen Lorraine'deki geleceği hakkında duyduğu umutsuzluk, kısmen dini sadakat duygularının yeterli olmadığı hakkında duyduğu üzüntü ve kısmen de duyduğu gerçek sevk ve galeyan sebebiyle uydu. Hazırlıklarını büyük bir ihtimalla gördü. Şantaj yoluyla yahudilerden para koparıldıktan sonra, Meuse kenarındaki Rosay ve Stenay arazilerini sattı ve Bouillon şatosunu da Lüttich piskoposuna rehin bıraktı. Bu suretle oldukça büyük bir orduyu donatacak duruma kavuştu. Birliklerinin sayısı ve evvelce haiz olduğu rütbe ve mevki Godefroi'ya, herkesin hoşuna giden tavır ve hareketiyle muhteşem görünüşünün daha da güçlendirdikleri büyük bir nüfuz ve şöhret sağlamıştı. İri, kusursuz vücutlu ve açık renkli olup açık sarı saç ve sakalı ile kuzey şövalyesinin ideal bir örneğiydi. Fakat orta çapta bir savaşı olup şahsiyet yönünden de kendisinden daha genç olan kardeşi Baudouin tarafından gölgede bırakılıyordu. (Runciman, age., I / 112.)

Anna Komnena, Godefroi'in sefere 10.000 atlı ve 70.000 piyade ile katıldığını belirtiyor. (Alexiad, s. 313.)

7. Keşiş Piyer Lermi(Piyer l'Hermit)* kendisine bir kalabalık topladı. Bunların çoğu yaya az bir kısmı da şövalye idi ve bu grup Macaristan'dan geçen ilk grup oldu.³³ Daha sona iyi bir asker olan Meteliksiz Walter bu insanların komutanıydı. Daha sonra birçok yandaşıyla birlikte İzmit ve İznik arasında Türkler tarafından öldürüldüler.³⁴

8. Ekim ayında, Normanların Kontu, İngiltere Kralı William'ın oğlu Robert, İngilizlerden, Normanlardan ve Bretonlardan muhteşem bir ordu toplayarak yolculuğa

---

³¹Godfrey'in hayatı için, bkz. John C. Andressohn, *The Ancestry and Life of Godfrey of Bouillon* ("Indiana University Publications, Social Science Series", No. 5 (Bloomington, Ind., 1947)).

³²Kont Raymond'un kariyeri için, bkz. Hill and Hill, *Raymond IV*.

³³Genellikle en sevdiği mülkü olan Saint-Gilles'e nisbetle Saint-Gilles kontu olarak ün salmış olan Toulouse kontu Raymond IV. Bu sıralarda muhtemelen altmışına merdiven dayamış, olgunca yaşta bir zattı. Atalarının kontluk arazisi Fransa'nın en verimli topraklarından olup kısa bir süre önce yine aynı şekilde zengin olan Provence markiliğini de tevarüs etmişti. Aragon hanedanı prenseslerinden Elvira ile evlenmiş olması dolayısıyla İspanyol hanedanlarıyla de ilgiliydi; bundan başka İspanya Araplarına karşı yapılan bir çok sefere katılmıştı. Papa Urban'ın, Haçlı seferi planını şahsen açtığı yegane büyük feodal hükümdar olup sefere katılacağı ilk ilan eden de oydu. Bu itibarla, kısmen de haklı olarak dünyevi başkumandanlık için iddia sahibiydi. Fakat bütün hareketi sıkıca kilisenin idaresinde tutmak amacıyla Papa bu iddiaya hiç bir suretle müsaite davranmamıştı. Pek muhtemeldir ki, Raymond, dünyevi idareyi eline alacak bir reisin pek kısa zamanda tayini gerekeceğini düşünüyordu. Bu Arada da, hareketin dini reisi Le Puy piskoposunun refakatinde doğruya doğru yola çıkmayı düşünüyordu.

Raymond haçı, Clermont konsili zamanında, 1095 Kasım ayında kabul etmişti. Fakat ancak ertesi yılın Ekiminde ülkesini terk edebilecek duruma gelmişti. Büyük bir törenle, artık hayatının geri kalan günlerini Kutsal Ülke'de geçireceğini ilan ve buna yemin etti....Sefer için kullanmak üzere arazisinin bir kısmını sattı, bir kısmını rehin verdi; fakat buna rağmen birliklerini donatmak bakımından oldukça hesaplı, hasis davrandığı görülüyor.Şahsiyeti hakkında bir değer hükmü güç verilebilir. Hareket tarzı onu cakacı, inatçı ve oldukça maldüşkün olarak gösteriyor. Fakat nazikane tavırları, onu diğer arkadaşlarından biraz daha medeni bulan Bizanslılarda iyi etki bıraktı. O, Bizanslılara diğerlerinden daha güvene layık ve daha namuslu görünmüştür. (Runciman, age., I / 122-123.)

Anna Komnena Piyer Lermi'in takip ettiği yol ile atlı ve yayalar hakkında daha farklı bilgi vermektedir. Piyer Lermi'e bağlı birliklerin büyük bir kısmı Macaristan üzerinden gelmesine rağmen kendisi farklı bir yol takip etmiştir. O, Piyer Lermi'in sefere katılış sebebi ve başından geçen hadiseleri şöyle anlatmaktadır: "Piyer Lermi daha önce hac yapmak gayesiyle Kudüs'e doğru yola çıkmış fakat Türkler ve diğer Müslümanlar tarafından bir hayli kötü muamele görenek binbir zorlukla ülkesine geri dönebilmmişti. Piyer gitmeyi amaçladığı yere gidememiş olmayı içine sindiremediğinden, aynı yolculuğa yeniden girişmek kararını almıştı. Ama anladı ki Kudüs'e gidiş yolculuğunu tek başına yapması halinde, evvelce başına gelen kötülüklerin daha beteriyle karşılaşmak tehlikesi vardır. Akıllıca bir çare tasarladı. Halkı toplu bir yolculuğa kışkırttı ve bundan da başarılı sonuç aldı.

İtalya ile Arnavutluk arasındaki Lombardiya Boğazını geçerek 80.000 yaya ve 100.000 atlı ile 30 Temmuz 1096'da İstanbul'a ulaştı. Bizans İmparatoru'nun arkadan gelen kuvvetleri beklemesi tavsiyesine rağmen, onu dinlemeyerek Anadolu'ya geçti. Anadolu'da yağma ve katliamlarda bulundular. Piyer Lermi ve adamları İznik'e doğru ilerlerken Drakon Deresi yakınında Türklerin kurduğu pusumun ortasına düştüler ve acınacak biçimde kıyımdan geçirildiler.

Herkes kılıcın kurbanı olmuşken, yalnız Piyer birkaç kişi ile birlikte katliamdan kurtuldu ve Bizans'ın yardımı ile İstanbul'a dönebildi." (Alexiad, s. 303 – 307.)

³³Piyer Lermi ile ilgili olarak, bkz. Heinrich Hagenmeyer, *Peter der Eremit* (Leipzig: Otto Harrasowitz, 1879); ve Dunclaf, "The Peasants Crusade", AHR, XXVI (1921), 440-53.

³⁴Walter ile ilgili olarak, bkz. Theodore Wolff, *Die Bauernkreuzzüge des Jahres 1096* (Tubingen, 1891), 130-43, 185-87; ve Dunclaf, "The Peasants Crusade", 443-44, 459-51.

başladı.³⁵ Onunla birlikte kayınbiraderi Bloisin soylu Kontu Stephen³⁶ ve Flameng Kontu Robert'le³⁷ birlikte birçok soylu da gittiler.**

9. Bu nedenle, batı ülkelerinden gelen bu çapulcu kitlesi, azar azar, bu yolculuk esnasında büyüyerek ordular grubu halini almaya başladılar. Birçok ülkeden sayısız dilde ve sayısız insan görebilirdiniz. Fakat İznik şehrine ulaşınca kadar tek bir ordu halinde toplanamadı.

10. Daha ne söyleyebilirim? Denizlerin adaları ve dünyanın bütün krallıkları öyle hareket etmişti ki Davut Peygamberliğini yerine getirdiğine birisi inandı ve ilahisinde şöyle diyordu. "O Lord! Senin yaptığın tüm milletler senden önce gelebilir ve ibadet edebilirler (Psalm. 85:9) ve daha sonra gelenler de haklı olarak şöyle dedi, "Biz O'nun ayaklarının dikildiği yerde ibadet edebiliriz (Psalm. 131:7).³⁸ Bu yolculuk hakkında Peygamberlerden daha fazla okuyabiliriz fakat bunu tekrar etmek sıkıcı olacaktır.

11. Oh, ne üzüntü vardı! Ne iç çekişler, ağlamalar, arkadaşları arasında, bir koca kendisi için çok değerli olan karısını, çocuklarını, malını, anne ve babasını, kardeşlerini ve diğer yakınlarını bırakırkenki feryadı.

12. Fakat bununla birlikte, arkadaşlarının varlığında ve onlardan ayrılırken dökülen birçok gözyaşına rağmen hiçbiri gitmekten korkmadı çünkü Tanrı sevgisi için onlar mülklerinden ayrılıyordu ve Lordlarının kendisini sevenlere vermeyi vadettiği yüz mislini alacaklarına kendilerini iyice inandırmışlardı (Matta 19:20; Markos 10:29-30; Luka 18:29-30).

13. Sonra koca karısına, Tanrı'nın lütfuyla eğer yaşarsa eve geri dönmeyi tahmin ettiği zamanı garanti ettiğini söyledi. Onu Lorduna emanet etti, uzun uzun öptü ve

---

³⁵II. Robert Curthose, Normandia Dükü, İngiltere Kralı Fatih William'ın en büyük oğlu idi. Bununla ilgili olarak bkz. Charles Wendell Davud, *Robert Curthose, Duke of Normandy* ("Harvard Historical Studies," Vol. XXV (Cambridge: Harvard University Press, 1920)).

³⁶Stephan, Blois ve Chartres'in Kontu ve Fatih William'ın kızı Adela'nın kocası idi. Bunun için, bkz. James A. Brundage, "An Errant Crusader: Blois Kontu Stephen," *Traditio*, XVI (1960), 380-95.

³⁷Flanders Kontu II. Robert, I. Robert'in oğlu ve Normandiya Dükü Robert'in de kuzeni idi. Bkz. M. M. Knappen, Robert II of Flanders in the First Crusade," in Louis J. Paetow (ed.) *The Crusades and Other Historical Essays Presented to Dana C. Munro by His Former Students* (New York: F. S. Crofts and Co., 1928), 79-100. Bu cilt, bundan sonra burada *Crusades – Munro* olarak anılacaktır.

**Anna Komnena haçlı reislerinin sefere katılmaktaki asıl niyetlerini şu şekilde belirtiyor: "Bohemond ve yardakçıları gibi, uzun süreden beri Rum devletinde erk'e göz dikmiş olup onu –Piyer'in vaazlarında bulduklaribahane sayesinde (diğer din adamlarının vaazları için de aynı şeyi söyleyebiliriz A. C.)- ele geçirmek isteyen Latinler, daha dürüst olan yığınları aldatarakbu büyük hareketi [Haçlı Seferi'ni] yola çıkarmışlardı ve Kutsal Mezar'ı kurtarmak için Türklere karşı gidiyorlarmış gibi yaparak, arazilerini satmışlardı [aşlında kendileri için kılıç zoruyla yeni araziler, mülkler zaptetmek derdindeydiler]. (Alexiad, s. 308.) Anna Komnena eserinin bir başka yerinde de Haçlıların gerçek niyetlerine değinmektedir. Bkz. s. 313.

³⁸Hagenmeyer, "sonra ulaştı ... O'nun ayaklarının durduğu yere" cümlesinin, Fulcher'in bunu 1099'da Kudüs'ün fethinden sonraya kadar yazmadığını gösterdiğini belirtir (HF 162, not 34). Fulcher onu tekrar kullanmıştır (I, XXXiii, 15).

ağlarken, geri döneceğine söz verdi. Sevgilisi de onu bir daha görememe korkusuyla ayakta duramadı, yere düştü ve şimdiden bu hayatta ölmüş gibi olan sevgilisinin yasını tuttu. Koca, bununla birlikte hiç merhameti yokmuş gibi -olduğu halde- ve sanki ne karısının gözyaşları ne de herhangi bir arkadaşının kaderiyle hareket etmemiş -fakat kalbinde hareket etmişti- görünerek sabit kararla ayrıldı.

14. Üzüntü geride kalanların, sevinç, coşku ise ayrılanlarındı. Daha başka ne söyleyebiliriz ki? “Bu Lordumuzun takdiri ve gözlerimizdeki fevkalade görüntüsü” (Psalm. 117:23; Matta 21:42).

VII

Norman Kontunun Yolculuğu Ve Onlar Oradayken Ne Olduğu. 1. Sonra biz batı Frankları Gaul’e geçti ve İtalya’dan geçerek en meşhur şehir olan Lucca’ya geldik. Oranın yakınında Papa Urban ve Normandiya Kontu Robert, Blois Kontu Stephan ve onunla konuşmaya can atan diğerleriyle karşılaştık. Daha sonra onun tarafından kutsandıktan sonra sevinçle Roma’ya gittik.³⁹

2. Kutsanmış Peter’in Basilikasına girdiğimizde, mihrabın karşısında, aptal⁴⁰ Papa Guibert adamını bulduk. Ellerinde kılıçlarla mihrabın üzerindeki sunakları(hediyeleri) günahkarca kaptılar. Diğerleri manastırın çatı kirişlerinde kaçarak, biz yüzükoyun dua ederek yatarken, bize taşları fırlattılar. Urban’a sadık kimi görseler hemen onu öldürmeyi diliyorlardı.

3. Bundan başka Basilikanın bir kulesinde Lord Urban’ın adamları vardı. Kuleyi iyi koruyorlardı ve sadıkça, mümkün olduğu kadar düşmanlarına karşı koyuyorlardı. Böyle bir rezaletin burada işlenmesine çok üzüldük. Fakat tüm kalbimizle Lordumuzun intikamını istemekten başka yapabileceğimiz bir şey yoktu. Bizimle gelenlerin birçok daha fazla tereddüt etmeden, korkaklıkla zayıflatılmış olarak evlerine geri döndüler.

4. Biz yine de Campania’nın ortasından geçerek, deniz kenarına konuşlanmış zengin bir şehir olan Bari’ye ulaştık. Orada Kutsanmış Nicholas’ın kilisesinde aşk ve

---

³⁹Fulcher’in birinci şahıs zamirini 7, 8, 9 ve 10. Bölümlerde yaygın olarak kullanması açıkça gösterir ki O, İznik kadar bir uzaklıkta, seyahatlerini tasvir ettiği Dük Robert ve Kont Stephen’in peşinde dolaşıyordu. Hagenmeyer Roma ve Lucca’daki olayları 25 ve 28 Ekim 1096 tarihli olarak kaydetmiştir (HChr 90, 92).

şevkle Tanrı'ya dua ettik ve daha sonra bir defada denizi geçme umuduyla limana doğru indik. Fakat denizle kaderin söz dinlemez olduğunu, bizi birçok tehlikeye atabilecek kışın yaklaştığını söyleyerek karşı çıktılar. Normandiya Kontu Robert, Kalabriya'ya gitmek ve kışı orada geçirmek zorunda kaldı. Fakat Flanders Kontu tüm kuvvetleriyle bir defada denizi geçmeye muvaffak oldu.⁴¹

5. Bu sırada ileri gelenlerin birçok (kendi kaynaklarına bırakılmıştı), ve gelecekteki yoksulluktan korkanlar silahlarını sattılar ve tekrar hacılarının değneklerini ellerine alarak, korktukları gibi evlerine geri döndüler. Bu sebeple, insanoğlu olduğu kadar Tanrı tarafından da alçak olarak görüldüler. Bu da onların utançlarına eklendi.

VIII

Hacıların Boğulması Ve Mucize Tanrısallığın Ortaya Çıkması. 1. İsa'nın doğumunun 1097. yılında, Mart'ta baharın dönüşüyle Norman Kontu, Blois Kontu Stephen ve bütün takipçileri geçmek için uygun bir zamanı bekliyordular ve tekrar denize doğru döndüler. Nisanın sonuna doğru donanmalar, daha sonra Easter'in⁴² kutsal günü gibi olduğu gün hazırlandığında, Brindisi Limanı'nda gemilere bindiler.

2. "Tanrı'nın takdiri ne kadar araştırılmaz, yolları nasıl akıl sır ermez bir şekilde" (Rom. 11:33). Bütün bunlar üzerine, sahile bir bir sıralanmış gemiler görünüşte hiç bir sebep yokken aniden denizin ortasına doğru ilerlediler. Bu nedenle, her iki cinsten dört yüz kişi boğularak can verdi. Fakat onları mutluluk dolu hamdlerle Tanrı'ya gittiklerinden endişelenerek.

3. Etrafta ayakta duranlar, mümkün olduğu kadar çok ceset toplamışlardı. Cesetlerin omuzları arasında işaretlenmiş haçlar buldular. Bu da şuna işaretir ki yaşarken elbiselerinin üzerinde bulunan bu zafer işareti, Tanrı'nın isteğiyle kendi hizmetinde bulunanların üzerinde kaderin bir alameti olarak kalmalıydı. Aynı zamanda şu da açık ki böyle bir mucize tank olanlara gösteriyor ki ölenler şu anda Tanrı'nın merhametiyle sonsuz hayata geçmiş oldular. Bunun için çok açık ve net olarak yazılı kehanet ortaya çıktı: "Onlar hazır olmadan ölümlerle alınabilirler, barış ve sükunet içinde" (Sapient. 4:7).

⁴⁰Guibert'in ünvanı olan "duygusuz, kayıtsız" kelime anlamına göre yorumlanmamalıdır. Guibert aptal olmadığı için, daha çok bu ünvan "sahtekar, yalancı" Papa'yı aşağılama amacıyla kullanılmış bir terim olarak görülmelidir (HF 165, not 7). Fulcher'in Urban'a olan bağlılığı ve sadakati açıkça görülmektedir.

⁴¹Aralık'ın başında (HF 168, not 23).

⁴²5 Nisan 1097.

4. Ölümle mücadele eden diğerlerinden çok azı yaşadı. Atları ve katırları dalgalar tarafından yutulmuştu ve çok miktarda para kaybolmuştu. Bu felaketin manzarası karşısında daha da korkmuştuk, o kadar çok o kadar çok ki henüz gemiye binmemiş zayıf kalpliler, vefasız denize bir kere daha dönmeyeceklerini söyleyerek ve hacılıklarından da vazgeçerek evlerine geri döndüler.

5. Biz bununla birlikte her şeye kadir Tanrı'ya itimat ederek bir sürü trompetin sesi eşliğinde sakin denize doğru çekildik. Üç gün boyunca rüzgar olmadığından dolayı denizde kaldık. Dördüncü gün⁴³ Durazzo kenarında karaya ulaştık, on mil kadar olduğunu tahmin ediyorum. Donanmamız iki limana girdi. Sonra kuru toprağa sevinçle ayak bastık ve yukarıda adı geçen şehrin karşısından geçtik.

6. Ve böylece Bulgarların sarp dağlarından ve çorak yerlerinden geçtik. Daha sonra buranın yerlileri tarafından Şeytanın Nehri olarak bilinen ki öyle, çok hızlı akan bir nehre geldik.⁴⁴ Burada nehri adım adım geçmeyi umarken aniden akıntının gücüyle batarak can verenler oldu. Onlara bakanların kurtarmak için ellerinden bir şey gelmiyordu. Sadece merhametle birçok gözyaşı döktük. Piyadelerin çoğu da aynı durumda hayatlarını kaybettiler. Sadece şövalyeler eğitilmiş atlarının yardımıyla kurtuldular. Daha sonra sahilde bir kamp kurduk ve bir gece geçirdik. Her yerde muhteşem ayak basılmamış dağlar vardı.

7. Gündüz trompetler çaldı ve Bagulatus [Bagora] denilen dağa tırmanmaya başladık. Dağı geçtikten ve Lucretia [Ocherida, (Ohri)] Botella [Bitolj(Bitola), Monastir(Manastır)], Bofinat [Edessa, Vodena], ve Stella şehirlerini de geçtikten sonra Bardarius [Vardar]⁴⁵ denilen nehre ulaştık. Bu nehri geçmek sadece botla mümkün olmasına rağmen, Tanrı'nın yardımıyla neşeyle geçtik. Diğer gün her şeyiyle zengin bir şehir olan Thessalonica [Salonika(Selanik)]'nin karşısında kamp kurduk.

---

⁴³9 Nisan 1097.

⁴⁴Fulcher Durazzo'dan İstanbul'a uzanan yolu tarif etmek için Romalıları ait *Via Egnatio* diye bilinen askeri yolu takip ediyor. Bu yol "flumen Daemonis" adlı güneydeki Deval'le karıştırmamak için, Skumbi (anc. Genusus) Nehri'ni aşıyor (HF 172, not 18). Bkz. Adolf Stieler, *Handatlas über alle Theile du Erde und über das Weltgebäude* (Gotha: Justus Perthes, 1881), plate 56; William R. Shepherd, *Historical Atlas* (9. Ed.; New York: Barnes and Noble, Inc., 1964), plates 10-11.

⁴⁵Yukarıda bahsi geçen kasabalar atlaslarda açıkça görülebilir, ve Theophilus Luc. Fridericus Tafel, *Via militaris Romanorum Egnatia* (Partes occidentalis et orientalis; Tubingae: Typis Hopferi de l'Orme, 1841), 5-10, 39-43, 51-57; Joseph Arnim Knapp, "Reisen durch die Balkanhalbinsel während des Mittelalters nach der kroatischen Original – Abhandlung des Peter Matkovic," *Mittheilungen des kais. Und kön. Geographischen Gesellschaft in Wien*, XXIII, neuen Folge, XIII (1880), 42-43, 169-71; ve HF 173, not 23.

8. Dört günlük⁴⁶ bir moladan sonra Philippi [Angista(Filibe)] Vadisi boyunca Macedonia(Makedonya) üzerinden Crisopolis, Christopolis [Kavala], Praetoria [Peritheorion, Jenidscheh], Messinopolis [Mosynopolis(Trakya)], Makra [Makri], Traianopolis [Orichova], Neapolis, Panadox [Panidos], Rodosto [Tekirdağ], Heraclea [Ereğli], Salumbria [Silivri] ve Natura [Athyra, Büyük Çekmece]'yı geçerek seyahat ettik ve sonunda İstanbul'a⁴⁷ vardık. Çadırlarımızı bu şehirden önce kurduk ve on dört gün dinlendik.⁴⁸

9. Fakat şehre girmek için bir denememiz olmadı çünkü imparator onaylamamıştı (ona bazı zararlar verebileceğimizi düşündü veya belki de korktuğu için). Nihayet bizim için gerekli olan günlük ihtiyaçlarımızı duvarların dışından sağladık. Bu maddeler imparatorun emriyle vatandaşlar tarafından bize getirildi. Her saat başı 5-6 kişi dışında şehre girmemize izin verilmedi. Bu nedenle biz şehirden ayrılırken diğerleri kiliselerde ibadet etmek için şehre giriyorlardı.⁴⁹

IX

İstanbul'dan İznik'e. 1. Ah İstanbul ne soylu ve ne güzel bir şehir! Mükemmel ustalıkla yapılmış nice manastır ve saray içeriyor. Ana caddelerinde, hatta küçük sokaklarında bile nice dikkate değer şeyler görülebilir. Her çeşit altın, gümüş ve elbiseleri, dini eserler niteliğindeki eserleri saymak yorucu bir iş olabilir. Tüccarlar insanların ihtiyaçlarını en hızlı araçlarla şehre getirirler.⁵⁰ Yaklaşık yirmi bin hadım(haremağası) yaşıyor.⁵¹

⁴⁶22-26 Nisan 1097 (HF, 174 not 26).

⁴⁷Bu kasabaların birçok Stieler'in Handatlası'nda veya Shepherd'ın Historial Atlas'ında veya John Bartholomew'de bulunabilir (ed.), *The Times Atlas of the World* (5 vols.; London, Times Publishing Co., 1955-59), IV, plate 83. Neapolis şüpheli. Hagenmeyer onun Malgera veya Ainadschik (HF 175, not 28) olabileceğini söylerken, Knapp onun teşhis edilemeyeceğini iddia ediyor ("Reisen durch die Balkanhalbinsel während des Mittelalters," 356). Bu şehirlerin listesi hakkında detaylı bilgi için, bkz. Tafel, *Via Egnatia*, 9-46, 55-58; Tafel, *De via militari Romanorum Egnatia, Dissertatio geographica* (Tubingae: Prostat apud H. Laupp., 1842), *Prolegomena*, pp. *lx, xli-xlvi, lviii-lxxiii*; Knopp, "Reisen durch die Balkanhalbinsel während des Mittelalters," 355-57; HF 175, not 28.

⁴⁸14-28 Mayıs 1097 (HF 175, not 29).

⁴⁹İmparator I. Alexius Comnenus (1081-1118)'un Normandiyalı Robert ve Blois Kontu Stephen'in adamlarıyla hiç bir şansı yoktu çünkü kralın başı Piyer Lermi, Godfrey of Bouillon, Bohemond ve Raymond of Saint-Gilles'i takip eden aç insanlarla dertteydi. Fakat Fulcher ki bu şahıs Papa Urban'ın Hıristiyanların Bizans'a yardım etmeleri arzusunda olduğunu yazan kişidir, Alexius'un tedbirlerine karşı çıkmamıştır ve hatta 1054 Schism'ini(Hizipleşme) önemsemeyerek Yunan(Rum) Kilisesi'nde dua etmiştir.

⁵⁰*Gesta Francorum Iherusalem Expugnantium* adlı anonim eserde bu nokta belagatli bir şekildedir. "Ah ne büyük şehir, ne soylu, ne tatlı ve nice maharetle yapılmış kilise ve saraylarla dolu, nice manzaralar, derin izler bırakan nice mükemmellikler içeren şehir! Bir kenarı deniz ve bütün şehri çeviren surlar, diğer tarafı vadi ve çift hendek ve muazzam kulelerle sağlamlaştırılmış duvarlar. Sık seferler her zaman

2. Biz yeterince dinlendikten⁵² ve liderlerimiz konsil toplantısından sonra imparatorun ısrarı üzerine onunla yeminli bir anlaşma yaptılar. Bizi takip eden Bohemond* ve Dük Godfrey bu anlaşmayı onayladılar.** Fakat Kont Raymond anlaşmayı reddetti. Buna rağmen Flanders Kontu diğerleri gibi yemin etti.⁵³

3. Herkesin imparatorla dostluk kurması gerekliydi çünkü onun yardımı ve konsili olmadan bizim yolculuk yapmamız ve bizden sonra geleceklerin aynı rotayı takip etmesi kolay olmayacaktı. Gerçekten imparatorun kendisi tarafından onlara(prensler) bu yolculukta ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para, ipek ve at takdim edildi.^{54***}

---

vatandaşların kıtlık duyulan ihtiyaçlarını karşılarlar. Kıbrıs, Rodos ve Mytilene ve Korint ve sayısız ada bu şehrin hakimiyetindedir. Achaia, Bulgaristan ve Yunanistan'ın bütün şehirleri bu şehre hizmet eder ve onların en çok istedikleri ürünleri gönderirler. Öte yanda Roma'nın Asya ve Avrupa'daki şehirleri ve hatta Afrika'nın şehirleri dahi bağışlarını aksatmadan bu şehre gönderirler. Yunanlar, Bulgarlar, Alanlar, Cumans(Kumanlar), Pigmatici(Peçenekler), İtalyanlar, Venetians(Venedikliler), Romans(Rumlar), Dacians(Romenler), İngilizler, Amalfitanlar [Amalfi Napoli yakınlarında merkez kenti Salerno olan bir bölge A.C.] ve hatta Türkler, Jews(Yahudiler) ve proselytler, Cretans, Araplar ve birçok milletin insanları bu büyük şehre gelirler” (RHC, Occ., III, 494).

⁵¹Diğer tecrübesiz batılılar gibi Fulcher de Bizans'ta imparatorların harem kurduğuna ve hizmetinde çok sayıda hadım bulundurduğuna inanmış. Bu ifade F. C. H. L. Pouqueville, October 1, 1883, quotet in Tafel, *Via Egnatia*, 10.

⁵²*Gesta Francorum Iherusalem expugnantium* adlı anonim eserde 15 gün dinlendiklerini yazar (RHC, Occ., III, 494).

*Anna Komnena bu olayı şöyle anlatıyor: “Bohemond kendisinin şanlı bir soydan gelmediğini, parasal olanaklarının kıtlığını ve dolayısıyla birliklerinin sayıca azlığını, yanında ancak az sayıda Kelt bulunduğunu biliyordu; ayrıca, huyu gereği andına saygı göstermez olduğundan, [görünüşte] pek hevesle, İmparatorun istencine uydu [ve aynı bağımlılık andım o da içti].” (Alexiad, 322.)

**Anna Komnena'ya göre İmparator Godfrey'i bu anlaşmaya ikna etmek için çok çaba sarfetmiştir. Godfrey ve adamlarının İstanbul'a gelişinden anlaşma yapılana kadar geçen süre içerisinde, Bizanslılar ile aralarında uzun bir süre çatışma oldu. Hugh'un Godfrey'i ikna etme çabaları da sonuçsuz kaldı. Fakat daha sonra, İmparator ile mücadelede başarılı olamayacağını anlayan Godfrey İmparatorun isteğine boyun eğmek zorunda kaldı. (Alexiad, 313-317.)

⁵³Vermandoisli Hugh, Bouillonlu Godfrey ve onun kardeşi Baldwin, Bohemond, Flandersli Robert, Normandiyalı Robert, Blois Kontu Stephen da Alexius'un eski topraklarından ele geçirilecek yerlerin imparatora verileceğini onayladılar (Steven Runciman, “The First Crusade: İstanbul to Antakya,” in Setton(ed.), *Crusades*, I, 284-88). Fulcher Kont Raymond'un Provençal terimlerle yemin etti dediği yerde hata eder. O vasallık yemini etmedi fakat hayatı ve şerefi üzerine tekrar ele geçirilecek yerlerde eski imparatorluğun ihya edilmesi üzerine söz verdi. Bkz. John Hugh Hill and Laurita L. Hill, “The Convention of Alexius Comnenus and Raymond of Saint-Gilles,” AHR, LVIII (1953), 322-27; Hill and Hill, *Raymond IV*, 49-51; François-L. Ganshof, “Recherches sur le lien juridique qui unissait les chefs de la premiere croisade a l'empereur byzantin,” in *Melanges offerts a M. Paul-E. Martin* (“Memoires et documents publies par la Societe d'Histoire et d'Archeologie de Geneve,” XL (Geneve, 1961)), 49-63.

⁵⁴*Gesta Francorum Iherusalem expugnantium*'un verdiği bilgiye göre, Alexius, Robert ve Stephen'a at, silah, gümüş para ve diğer ihtiyaçları ile denizi geçmek için araç temin etmeyi kabul etti. Bunun yanında onlara birçok hediye verdi (RHC, Occ., III, 494).

***İmparator, Haçlılarla içtenlikli bir görüşme yaptıktan ve bu görüşme sırasında, her çeşit armağanlar sunarak, onur sanları dağıtarak onlara karşı iyilik isterliğini gösterdikten sonra, ertesi gün, tahtına oturdu, tüm kontlarla birlikte Bohemond'un kendisini getirtti; onlara, sefer yolculuğu boyunca kendilerini nelerin beklediği konusunda konuştu, onlara yararlı öğütler verdi, onları Türklerin başvurmak adetinde bulunduğu savaş yöntemleri üzerine bilgilendirdi ve onlara, birliklerini nasıl bir düzenle düzmeleri ve nasıl pusu kurmaları gerektiğini anlattı, bir yandan da Türkler onların önünden kaçmaya koyulursa bunları çok uzağa kadar izlemekten [bir pusuya düşüp kılıçtan geçirilmemek için] kaçınmaları gerektiği konusunda uyardı. Böylece, para ve öğütler vermekle onların yabancılığını yumuşattıktan sonra, onlara [son

4. Bu olduktan sonra biz Saint George Kolu diye adlandırılan denizi geçtik ve İznik'e doğru yollandık.⁵⁵ Lord Bohemond, Duk Godfrey, Kont Raymond ve Flanders Kontu Mayıs ayının ortalarına kadar onun etrafını çevirdiler. Orası, doğudan oklarla cesur bir hücum gerçekleştirdikten sonra Türklerin hükümlerine geçmişti. Onlar İran'dan elli yıl önce Fırat Nehri'ni geçmişler ve İzmit'e kadar bütün Doğu Roma(Anadolu) topraklarını ele geçirmişlerdi.⁵⁶

5. Oh! İzmit'i çeviren denizin kenarındaki yerlerde ne kadar çok kesik baş ve yerde yatan kemik bulduk! 1096 yılındaki savaşta Türkler, oksuz ve bunları kullanmasını bilmeyen insanlarımızı katletmişlerdi. Bu görüntülerin yanından geçerken nice gözyaşı döktük.⁵⁷

X

İznik'in Muhasarası Ve Ele Geçirilmesi. 1. İznik'i kuşatanlar bizim liderlerimiz Normandiya Kontu ve Blois Kontu Stephen yaklaştığını işittiğinde, söylendiğine göre,⁵⁸ bizi karşılamaya çok mutlu bir şekilde geldiler ve bizim çadırlarımızı kurduğumuz şehrin güneyindeki yere kadar bize eşlik ettiler.

2. Daha önceleri, Türkler mümkünse kuşatmacıları uzaklaştırma ümidiyle, aksi halde askerleriyle en etkin bir şekilde savunma yapmak için kuvvetlerini topladılar.⁵⁹ Ancak bizim insanlarımız tarafından kuvvetli bir şekilde geri çekilmeye zorlandılar ve yaklaşık iki yüz kadarı öldürüldü. Bununla birlikte Türkler Frankların çok azimli ve müthiş askeri cesaretlerini görünce acilen Roma topraklarının(Anadolu) içlerine doğru yeniden saldırı imkanı belirene kadar geri çekildiler.⁶⁰

3. Bizim en sonuncumuzun kuşatmaya yetiştiği an Haziranın ilk haftasıydı.⁶¹

4. O zamanlarda bir ordu oradaki bütün orduların birleşmesinden oluşuyordu. Tahminde ustalaşmış kişiler savaşabilecek 600 bin* insanın varlığını hesaplamışlardı.

---

dakikada bile] yerinde öğütler verdi, arkasından onlara artık Boğazın öte yanına geçmelerini söyledi. (Alexiad, 323.)

⁵⁵Onlar 3 Haziran 1097'de vardılar (HF 179, not 15).

⁵⁶Selçuklu Türk birlikleri 1057 ve daha sonra 1067-68'de Fırat'ın batısında buldular ve 1071'de Malazgirt'te Bizanslıları yenerek bütün Anadolu'yu baştan başa geçtiler (Claude Cahen, "The Turkish Invasions: The Selchukids," in Setton (ed.) *Crusades*, I, 147-49).

⁵⁷Bu 1096 Ekim'indeki Piyer Lermit'i takip edenlerin uğradığı katliamı belirtir.

⁵⁸Bölüm IX, 4.

⁵⁹16 Mayıs 1097 (HF 182, not 5).

⁶⁰Romania'nın içi Anadolu demektir. Bir sonraki saldırı 1 Temmuz 1097'dedir.

⁶¹Varış 3 Haziran 1097'dir.

Bunların 100 bini iyi teçhizatlıydı. Bununla birlikte silah taşımayan memurlar, azizler, kadınlar ve çocuklar da askerlerin içinde vardı.⁶²

5. Bundan sonra ne oldu? Evlerini terkedip de kutlu yolculuğa geleceklerin sayısı altı milyonu şüphe yok ki bulabilecekti. Ancak Roma'dan, Apulya'dan*, Macaristan'dan ve Dalmaçya'dan gelenlerin bazıları zorluklara katlanmayı göze alamadıkları için geri evlerine döndüler. Birçok beldeden binlerce insan öldürüldü ve bizimle gelen birçok hasta da yolda öldü. Yol boyunca ve tarlalarda birçok hacının mezarlarını görebilirsiniz.⁶³

6. Şu belirtilmelidir ki bizim İznik şehrini kuşatmamız süresince erzak okyanus gemileriyle ve imparatorun izni ile şehre getirilmekteydi.⁶⁴ O zaman bizim liderlerimiz savaş makinelerinin, *koç başı*, *scrofae*, *tahta kuleler* ve *petrariae* yapımını emretti. Oklar yaydan çıktı ve taşlar da *tormenta*'dan fırlatıldı.⁶⁵ Düşman ve biz tüm gücümüzle ve isteğimizle ileri geri savaşıyorduk. Biz şehri birçok kez sıkıştırdık ancak şehrin kalın ve güçlü duvarları saldırılarımızı boşa çıkardı. Türkler ve Franklar genelde ok ve taş ile savaşıyorlardı.

7. Gerçekte, Türkler bizden birisini duvarın yakınında herhangi bir yerde öldürdüğünde, sen kendini çok kötü hissedebilir ve üzüntü içinde ağlayabilirdin, çünkü onlar cesedi duvarlardan sarkıttıkları demir kancalar ile alırlar ve soyup geri duvardan aşağı atarlardı.

8. O zaman ipler ve zincirlerin yardımıyla biz bazı ufak botları Civetot(Kibotos)'tan İznik karasına kadar sürükledik ve bunları göle indirdik ki şehrin önlem alınmış bölgelerine yapılacak yaklaşımlara engel olalım.⁶⁶

---

*Haçlı seferine katılan birliklerin sayısını kaynaklar farklı vermektedir. Albertus Aquensis'in da tıpkı Fulcherius Carnotensis gibi 600 bin vermesine rağmen, Ekkehard 300 bin, Raimundus Aguilers 100 bin, Anna Komnena da Godefroi de Bouillon'un yanında 10 bin şövalye ve 70 bin yaya bulunduğunu kaydetmektedir. Bkz. Runciman, age., s. 263.

⁶²Fulcher heptencidir(commonality) ve savaşçı olmayanları dışlayan modernize gücü ayırmak istiyor. Onun figürleri çok büyüktür. Bkz. HF 183, not 11.

*İtalya'nın bir liman kenti olan Bari dolayları.

⁶³Roma ve Apulya'dan kaçıştan bahsedilmiştir (Bölüm VII, 3, 5). Macaristan'dakiler Piyer Lermite, Meteliksiz Walter ve Godfrey'in Dalmaçya'dakiler de Raymond of Saint Gilles'in takipçileri ve adamları olmalıydılar. Ölüden bahsederken, Fulcher şüphesiz ki İznik civarındaki Piyer Lermite'in ölmüş takipçilerinin kalıntılarının hafızasında bıraktıklarından etkilenmiştir (Bölüm IX, 5).

⁶⁴Bu erzaklar Civetot(Kibotos)'ta gemiden indirilmiş ve güneye Dracon(Yalak) Vadisi'ne kadar taşınmıştır. Harita için, bkz. Runciman, *Crusades*, I, 129.

⁶⁵*Scrofa* ("sow") taşınabilir bir platform gibidir, *Petraria* bir mancınk gibiydi, taş atardı, *tormentum* ise bir nevi sapandır, çevirilmiş ipin gücü ile taş fırlatan bir koldur. Bkz., HF 186, notlar 22-26; ve McGinty (tercüme) *Fulcher of Chartres*, 32, not 3.

⁶⁶Haçlılar şehri üç tarafından kuşatmışlar ancak tamamen ablukayı gerçekleştirememişlerdir ta ki şehrin batısındaki Ascanius (İznik) Gölü tarafından gelen yiyeceklerin önünü kesene kadar. Onlar botları 17-18 Haziran gecesi göle indirdiler (HF 188, not 33).

9. Fakat beş haftalık kuşatmayla şehri zayıflattıktan ve Türkleri hücumlarımızla sık sık korkuttuktan sonra, onlar bir heyet kurarak imparatora elçi gönderip şehri gizlice ona teslim ettiler.* Bu sırada şehir hala bizim baskımız altındaydı.⁶⁷

10. İmparatorun gönderdiği Türkopoller⁶⁸ Türkler tarafından şehre kabul edildiler. Şehre giren askerler imparatorun emrettiği gibi, onun adıyla bütün paralarla birlikte kıymetli eşyaları aldılar. Böylece imparator, paralar ele geçirildikten sonra liderlerimize altın, gümüş ve elbiselerden oluşan hediyelerin sunulmasını emretti. Ve tartaron⁶⁹ dedikleri bakır paraları ise piyadelere dağıttı.

11. İznik'in kuşatılıp ele geçirildiği o günde Haziran ayı gündönümüne⁷⁰ ulaşmıştı.

XI

Hıristiyanların Türklerle Kanlı Çatışması. 1. Baronlarımız ayrılmak için imparatorun izin aldıktan sonra, Roma'nın iç bölgelerine gitmek için Temmuz Kalendsi'nden üç gün önce İznik'den ayrıldık. Fakat yola çıkışımızın ikinci gününde, bize, Türklerin geçeceğimizi tahmin ettikleri ovalara ve savaş yapabilecekleri yere bir tuzak kurduğu haber verildi.⁷¹

*Haçlıların İznik'i muhasarası esnasında Sultan Kılıç Arslan Malatya yöresinde Danişmendlilerle savaşmaktaydı. Bu yüzden şehrin imdadına gelmesi oldukça uzun bir süre aldı. Kılıç Arslan'ın yardımından umidini kesen şehirde bulunanlar önce Bizans ile teslim şartlarını görüşmeye başladılar fakat Kılıç Arslan geliyor söylentileri başlayınca görüşmeleri kestiler ve şehri savunmaya devam ettiler. Şehir önlerine gelen Sultan haçlılarla savaşa tutuştu. Gün boyunca süren savaşta her iki taraf da çok fazla kayıp verdi. Sultan haçlıların çok kalabalık olması ve çatışmada da onların yılmazlığını ve özgüvenini deneyimle öğrenmesi üzerine, İznik'in içindeki Türklere şu haberi gönderdi: "Bundan böyle, en uygun saydığımız neyse onu yapın". Bu haber üzerine Sultanın yardımından umidini kesen şehir halkı, şehri imparatora teslim etmenin en doğru davranış olacağına kanaat getirdiler. (Alexiad, 327-328.)

⁶⁷İmparator Alexius'un kızı Anna Comnena, Türklerin nasıl teslim olduğunu imparatorluk generali Manuel Butumites'den elde ettiği gizli bilgilerle bütün detaylarına kadar anlatıyor (*Alexiade: Regne de l'empereur Alexis I Comnene [1081-1118]*, ed. Ve trans. (Bernard Leib ["Collection Byzantine pub. Sous le patronage de l'Association Guillaume Bude"; 3 vols.; Paris: Societe d'edition *Les belles lettres*, 1937-45], III, 10-16). Bununla birlikte Fulcher, Papa Urban'ın Bizanslılara karşı arkadaş canlısı hislerine sadık kalarak kendine özgü bir stilde Alexius'un kendilerinden zafer meyvelerini çaldığını düşünen basit askerlerin acılarını günyüzüne çıkarmak için yazmayı denemiştir. Bizanslılarla ilk temaslarından sonra Franklar, Yunanlıları (Rumları) yardıma layık Hıristiyan din kardeşleri olarak görmemeye ve onları düşman olarak görmeye başladılar.

⁶⁸Bu Türk menseli, hafif silahlı öncü birlik Türkopoller Alexius'un ordusunda paralı askerlerdir.

⁶⁹Bölüm IX, 3'deki Alexius'un Franklara benzer davranışından anlaşılmalıdır.

⁷⁰Fulcher'in verdiği tarih 20 Haziran'dır; gerçekte ise 19 Haziran 1097'dir (HChr 160; HF 189, not 39).

⁷¹Eskişehir Savaşı 1 Temmuz 1097. Runciman en iyi özeti sunmuştur (*Crusades*, I, 183-87). Verilen tarih 29 Temmuz 1097'dir.*

*F. R. Ryan'ın eserinde "The date given is July 29, 1097" denmekte fakat Runciman Eskişehir Savaşı'nın 1 Temmuz 1097 tarihinde olduğunu belirtmektedir. Bkz. Runciman, age., s. 142.

2. Bunu duyduğumuzda cesaretimizi kaybetmedik.⁷² Fakat keşif kollarımızın epey ileride birçok Türk gördükleri gece, onlar da bizi farkettiler. Bu yüzden o gece bizi koruması için çadırlarımızın etrafına gözcüler koyduk. Temmuz Kalendsi'nin⁷³ sabahında erkenden silahlarımızı kuşandık ve trampet sesleri ile liderlerimizin önderliğinde savaş pozisyonu aldık.⁷⁴

3. Sonra günün ikinci saatinde⁷⁵ Türklerin keşif kolları bizim nöbetçilerimize yaklaştı. Bunu duyduğumuzda bataklığın kenarına çadırları kurduk ve daha iyi savaşılabileceğimiz için sırt çantalarımızı çıkardık.

4. Bu yapıldıktan sonra karşımızda, Roma ve İznik'i elinde bulunduran Prens Süleyman komutasındaki Farslılar ve Türkler vardı.⁷⁶ Süleyman emriyle etrafında toplanmışlardı ve otuz günlük mesafeden yardıma gelmişlerdi. Süleyman'la birlikte birçok prens, emir, Amircaradigum, Miriatos ve diğerleri vardı.⁷⁷ Aynı şekilde giyinmiş okçularla birlikte tamarı 360 bin savaşçı⁷⁸ idi ve çoğu atlıydı. Diğer yandan bizim hem piyade hem de okçularımız vardı.

5. O zaman Dük Godfrey, Kont Raymond ve Muhteşem Hugh bizden iki gün ayrı kaldılar. Yolun bölündüğü yerde onların çok sayıdaki adamlarla bizden ayrılmalarının benim bilmediğim bazı sebepleri vardı.⁷⁹ Bu yüzden, ortaya çıkan savaşta, telafisi mümkün olmayan bir kayıpla karşılaştık çünkü bizim adamlarımızdan öldürülenler kadar ölüm ve esaretten kurtulan Türkler vardı. Mesajlarımızın bizden ayrılanlara geç ulaşması sonucu, onların bize yardıma gelmesi gecikti.

6. Bu sırada Türkler kurtlar gibi uluyorlardı ve çalgınca ok atıyorlardı. Bu bizi şaşkına çevirdi. Biz ölümler yüz yüze geldiğimiz ve çoğumuz yaralandığı için o anda

---

⁷²Fulcher, Bohemond, Normandiyalı Robert ve Blois Kontu Stephen ile beraber en ön safta idi. Haçlılar kuvvetlerini İznik'den bir gün uzaktaki Lefke(Leucaea)'de böldüler, geri kalan kuvvetlere ise Godfrey, Raymond ve Adhemar kumanda etti. Anonim *Gesta* (HG ix, 2); ve Runciman, *Crusades*, I, 184-86, ve s. 176'daki harita. Runciman kendisinin şahsi arazi incelemelerine dayanarak savaşın Sarı-su(Bathys) Vadisinde, Eskişehir'in kuzeybatısına 8 mil uzakta olduğuna inanıyor (186, not 1).

⁷³1 Temmuz 1097. Sabahın erken saatlerinde, Fulcher sabah 6-7 arasını kastediyor (HF 197, not 7).

⁷⁴Fulcher askeri formasyonları tanımlamak için Roma terminolojisini kullanmıştır, feodal formasyonlar için bu durum olmamıştır.

⁷⁵Sabah saat 7-8 arası.

⁷⁶1092'den 1107'ye kadar Rum(Anadolu) Sultanı Kılıç Arslan (I) ibn-Süleyman'dır.

⁷⁷Bu isimler açık değil ve meçhuldü. Hagenmeyer "Amircaradigum"un "Emir Karaca" ve "Miriathos"un "Emir Atsız" olduğunu ileri sürüyor (HF 193, not 16). Karaca, Homs'un yönetimini 1104'te ele geçirdi ve Atsız 1071'den 1079'a kadar Filistin'in hakimiydi (Cahen, "The Turkish Invasions: The Selchükids," in Setton [ed.], *Crusades*, I, 173, 148, 151), fakat aslında Fulcher'in kimi kastettiğini anlamak çok zor. O, başka, beş kabile liderini de ilk redaksiyonda listelemişti (HF 193, not d) fakat ikincisinde muhtemelen şüpheli bulunduğu için bu beş ismi görmezden geldi.

⁷⁸360 bin sayısı Anonim *Gesta*'da gözükmemektedir (HG ix, 9), muhtemelen Fulcher bu sayıyı oradan elde etti.

⁷⁹Lefke'de. Bkz. Not 72.

kaçmaya başladık. Bu o kadar önemli değil çünkü biz hiçbirimiz böyle bir savaşı bilmiyorduk.

7. Ve şimdi bataklığın öte yanından yoğun bir düşman kitlesi korkunç bir şekilde çadırlarımıza kadar dayanmıştı. Türkler bu çadırlardan bazılarına girdiler ve bizim insanlarımızdan bazılarını öldürüp, mallarımızı yağmaladılar. Tanrı'nın lütfu olarak Muhteşem Hugh, Kont Raymond ve Godfrey arkadan yetiştiler. Bizim adamlarımız geri çekildiği için, çadırlara giren düşmanlar bizim ani bir saldırı yapacağımızı düşünerek geri kaçtılar.

8. Daha ne söyleyebilirim ki? Doğrusu biz hiç bir yöne dönemeyecek şekilde bir ağıldaki koyunlar gibi bir birine sokulmuş, ürpermiş, korkmuş ve her bir taraftan düşmanla çevrilmiştik. Şu çok açıktı ki bunların hepsi bizim günahlarımızdan dolayı olmuştu. Lüks bazılarımızı kirlettiği için, hırs ve diğer kötü huylar diğerlerini baştan çıkardı. Sadece bizim erkeklerimizden, kadınlarımızdan, çocuklarımızdan değil putperestlerden bile büyük bir feryat yükseliyordu. Şimdiye kadar yaşamak için hiç bir umudumuz yoktu.

9. Sonra biz adalet terazisinde günahkar olduğumuzu itiraf ettik ve Tanrı'dan af diledik. Önderimiz olan Le Puy Piskoposu ve diğer dört papazla birlikte çok sayıda rahip de oradaydı ve beyazlara bürünmüşlerdi. Ağlayarak şarkı söylediler, şarkı söyleyerek ağladılar. Sonra pek çok insan üzerlerinde ölüm korkusu, rahibe gidip günahlarını itiraf ettiler.⁸⁰

10. Liderlerimiz Normandiya Kontu Robert, Blois Kontu Stephen ve Flanders Kontu Robert ve aynı zamanda Bohemond, başarabildikleri kadarı ile Türklere karşı koydular ve devamlı saldırıda bulundular. Diğer taraftan da Türk saldırılarına maruz kaldılar.

XII

Türklerin Yükselişi Ve Hıristiyanların Zaferi. 1. Lord ne ihtişama ne de asaletin görkemine önem verirdi. Fakat ilahi güçle kalplerini sağlamlaştıran fakirlere sıcak bir

---

⁸⁰ Adhemar'ın savaş sırasında işittiği itiraflardan oluşan bu hikayenin Ribemontlu Anselm ve Anonim *Gesta* tarafından aksi ispat edilmiştir ki bu kaynaklar Piskopos'un savaşta en önde liderlik yaptığını ve en arka saflara bile çekidüzen verdiğini gösteriyorlar (*Epistula I Anselmi de Ribodimonte ad Manassem archiepiscopum Remorum*, in Hep 145; ve HG ix, 2, 6, 8).

sevgiyle yardım ederdi. Bu yüzden o, bizim ihtiyaçlarımızı karşılamakla teskin olup zamanla kuvvetimizi yeniledi ve bu da daha çok Türkleri zayıflattı. Bunun için, gerideki yardım kuvvetlerimizi destekleyen arkadaşlarımızı gördüğümüzde⁸¹ Tanrı'ya dua ettik ve cesaretimizi tekrar kazanıp askeri birlikleri şekillendirdik ve düşmana karşı koymak için büyük bir çaba sarfettik.

2. Oh! O gün Türklerin arkamızda kalan adamlarımızdan öldürdükleri ne çoktu!⁸² Günün ilk saatinden altıncı saatine kadar, söylediğim gibi, zorluklar bize mani oldu.⁸³ Bununla birlikte ilahi bir lütfun varlığı gibi arkadaşlarımızın takviye etmesi yavaş yavaş ruhlarımızı ayılttı ve sonra ani bir dürtü ile Türkler tepetaktak oldular.

3. Hiddetle bağırarak dağlara ve vadilere doğru onları kovaladık. En hızlı adamlarımız Türklerin çadırına ulaşana dek onları takip ettiler. Sonra adamlarımızdan bazıları Türklerin özel malları ile deve ve atlarını ve hatta panik içinde terkettikleri çadırlarını ele geçirdiler. Diğerleri de akşam vakti gelinceye kadar, kaçan Türkleri kovaladılar. Bu yüzden atlarımız acıkmış ve yorulmuşlardı, biz de onların birkaç atını alıkoymuştuk.^{84*}

4. Tanrının büyük bir mucizesiyle birinci ve üçüncü gün boyunca bütün Türkler, eğer Tanrı takip etmediyse, kaçtılar.⁸⁵

5. Zafer mutluluğu ile hepimiz Tanrı'ya şükrettik. Zaten O da yolculuğumuzun bütünüyle boşa çıkmasını değil fakat sahibi olduğu Hıristiyanlık aşkı için yolculuğumuzun olduğundan daha muzaffer hale gelmesini istemişti. Bununla beraber bütün doğudan batıya havadisler sonsuza dek yankılanacaktı.

---

⁸¹ Godfrey, Raymond ve Hugh'un ordusu.

⁸² Burada bahsedilen arkada kalanlar, Godfrey'in kurtarıcı kuvvetlerinden değil de Bohemond'un gelişmiş ve kuşatıcı kuvvetlerinden görünüyordular.

⁸³ Saat 6-7'den 11-12'ye kadar. Yazar ileri kuvvetlerin sabahın erken saatlerindeki muster zamanından (gelgitin döndüğü öğlen vakti öncesi) Godfrey'in gelişine kadar geçen zamanda tehlike içinde olduklarını ima ediyor. Anonim *Gesta* (HG ix, 9) savaş zamanını üçüncü ve dokuzuncu saatler arasına (Sabah 8-9'dan öğlenden sonra 2-3'e kadar) yerleştiriyor ki bu ifade Fulcher'in ifadeleriyle birbirini tutmuyor.

⁸⁴ Fucher tarafından kullanılan Anonim *Gesta* (HG ix, 9)'da açıkça görülmektedir.

* Kılıç Arslan'ın kendisinden kat kat fazla Haçlı ve Bizans orduları karşısında zafer kazanması ve ağır zırhlı silahlarla mücehhez düşman kuvvetlerini yenmesi mümkün değildi. Aksine sarılmak veya kuvvetlerini eritmek tehlikesivardı. Bu sebeple Kılıç Arslan ordusunu muhafaza etmek, düşmanı çete muharebesi ile yıpratmak maksadıyla ricat kararı verdi. (Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993, s. 102.). Kılıç Arslan'ın ordusunu geri çekme kararı almasında Haçlıların Anadolu'da kalmak niyetinde olmadıkları keyfiyeti de amil olmuş olsa gerektir. (Osman Turan, "Kılıç Arslan I", *M. E. B. İA*, .../ 684.). Ayrıca bkz. Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Ankara, 1996, s.30.

⁸⁵ *Gesta Francorum Iherusalem expugnantium* bir rapor içerir ki bu rapor beyazlara bürünmüş Martyrs (şehit) George ve Demetrius (Bizanslı azizler haçlılar tarafından çok seviliyordu) isminde iki şövalyenin Türkleri üç gün boyunca takip etmeleri hakkındadır (RHC, Occ., III, 496).

6. Sonra gerçekten dikkatlice yolculuğumuza devam ettik. Bir gün susuzluk baş gösterdi ve kadınlarımız ve erkeklerimizden bazıları o azapla yolda öldüler.⁸⁶ Türkler ise karışıklık içinde önümüzde kaçarken Roma toprakları(Doğu Roma, Anadolu) boyunca saklanacak yer aradılar.

XIII

Hıristiyanların Fakirleşmesi. 1. Sonra Antioch(Yalvaç)'a geldik (Pisidia ilinde bir yer olan Lesser diye adlandırılıyor) ve Iconium(Konya)a ulaştık. Bu bölgelerde sık sık ekmek ve diğer yiyecek sıkıntısı çektik. Bu yüzden, üretim açısından verimli ve mükemmel bir bölge olan ve Türkler tarafından yağma edilmiş ve boşaltılmış Roma topraklarına (Doğu Roma, Anadolu) vardık.⁸⁷

2. Buna rağmen sık sık, ülke boyunca arasına bulduğumuz dağıtılmış çiftlik ürünlerinden fazla faydalanan pek çok insanı görebilirdiniz. Bu ise beş dilim ekmekle ve iki balıkla beş bin insanı besleyen Tanrı'nın yardımıyla idi (Matta 14:17-20; Markos 6:38-44; Luka 9:13-16; ve Yohanna 6:9-10). Bu yüzden hepimiz rahattık ve bunu Tanrı'nın merhametinin armağanı olarak kabul edip büyük bir sevinç duyuyorduk.

3. Daha sonra gerçekten, gülebilir ya da merhametten ağlayabilirsiniz, yük hayvanı olmayan ve hayvanlarının pek çoğu daha önce ölen insanlarımızdan bazıları iğdiş edilmiş koyunlara, dişi keçilere, dişi domuzlara ve köpeklerle, eşyalarını, elbiselerini, yiyeceklerini veya yolculuk için gerekli ne varsa yüklediler. Bu yüklerin kuvvetiyle yaralanmış küçük hayvanları görüyorduk ve bazen zırhlı şövalyelerin binek hayvanı olarak öküzleri kullandıklarını görüyorduk.⁸⁸

4. Ve bir orduda bu kadar karışık dilleri kim duyardı? Franklar, Flamenkler, Frisianlar, Gaullar(Fransızlar), Allobroglar, Lotharingianlar, Alemanniler, Bavyeranlar, Normanlar, İngilizler, İskoçlar, Akuitanianlar(Güney Batı Fransızlar), İtalyanlar, Dacianlar(Romenler), Apulyanlar, İberyalılar, Bretonlar, Yunanlılar ve Ermeniler bunlara

⁸⁶ Askerlerin Eskişehir'in güneyinden başlayan yürüyüşü en iyi Rene Grosset, *Histoire des croisades* (3 vols.; Paris: Librairie Plon, 1934-46), I, 36'da anlatılmaktadır.

⁸⁷Haçlılar Psidia(Bugünkü Yalvaç yakınları)'daki Antakya'ya Temmuz 1097 sonlarına doğru vardılar ve Ağustos'un ortasında Konya'ya vardılar (HF 201, not 3, 4). Fulcher'in kaynağı Anonim *Gesta*, onlar Konya'ya yaklaşırken Frankların çok daha güzel bir ülkeye vardığını ifade ediyor (HG x, 4).

⁸⁸HG x, 3'den anlaşılıyor.

dahildi. Herhangi bir İngiliz veya Teuton soru sormak isteseydi ne cevaplayabilir ne de anlayabilirdim.⁸⁹

5. Fakat çok farklı dillerden görünmemize rağmen Tanrı katında kardeşlik ve hemen hemen aynı fikri taşıyorduk. Eğer biri bir malını kaybetse, o malı bulan kaybeden kişi ortaya çıkıncaya kadar onu muhafaza eder ve sonra o malı iade ederdi. Bu hakikaten Haçlı seferleri yapan insanlara yaraşan bir davranıştı.

XIV

Eylemler Ve Godfrey'in Kardeşi Kont Boldwin'in Cesareti Ve Ruha Diye Geçen Urfa Şehrinin Kazanılması. 1. Ereğli Şehrine ulaştığımızda, gökyüzünde ucunu doğuya yöneltmiş kılıç şeklinde parlak bir beyazlık gördük.⁹⁰ Neyin alametiydi bilmiyorduk. Her şeyi Tanrı'ya bırakıp yola devam ettik.*

2. Daha sonra biraz gösterişli bir şehir olan Maraş'a ulaştık. Orada üç gün sessizce dinlendik.⁹¹ Oradan sonra yolculuğa koyulmuştuk ve Suriye'deki Antakya'dan üç gün mesafelik uzaklıkta değildik ki Fulcher, yani ben, Dük Godfrey'in kardeşi Kont Lord Boldwin ile esas ordudan çekildik ve ülkenin soluna(batısına) doğru yol aldık.⁹²

3. Boldwin gerçekten en kabiliyetli şövalyeydi. Daha önceden yanında getirdiği adamlarla ordudan ayrılmış ve büyük bir gözüpeklilikle Tarsus'u almıştı. Türklerin

---

⁸⁹Bu isimlerin listesi konuşma sanatları bölümündedir ve Fulcher'in kısmi klasik coğrafya bilgisini gösterir. O, Franci ile Güney Fransalı insanları, Galli ile Orta Fransalıyı, Allobrogos ile Dauphine ve Savoylu insanları, Alemanni ile Güney Almanyalıyı ve İsviçreliyi, Ducian ile Romanyalı ve Doğu Macaristanlıyı ifade ediyor (HF 202, not 11).

⁹⁰Bu kuyruklu yıldız 30 Eylül 1097'den 14 Ekim'e kadar Avrupa'da görülmüştür. Diğer bilgiler ise Frankların 10-14 Ekim günleri arasında Ereğli'de olduklarını gösteriyor ve Hagenmeyer kuyruklu yıldızın Ereğli'de değil de Kayseri'de görüldüğünü hesaplamıştır. Bkz. HF 204, not 2, 3.

*Kılıç Arslan Eskişehir Savaşı'ndan sonra Haçlılara yeni bir darbe vurmak üzere Danişmendli Gümüştekin ve Kayseri Emiri Hasan ile birlikte Ereğli yakınında Haçlıların önüne çıktıysa da Türkleri gören Haçlıların Bohemond kumandasında derhal saldırıya geçmeleri üzerine, tekrar bir meydan savaşına girmeyi doğru bulmadı ve kuzey yönünde geri çekildi.

Kısa bir süre Ereğli'de dinlendikten sonra Kayseri yönünde ilerlemeye başlayan Haçlılar, Augustopolis (?) yakınlarında bir kez daha Türklerin hücumuyla karşılaştılar. Fakat Türkler bu sefer de Haçlıların ilerleyişini durduramadılar. Haçlılar bu çatışmadan sonra Kayseri, Göksun, Maraş üzerinden ilerleyip, 1097 yılının Ekim'inde Antakya önüne geldiler. (I. Demirkent, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s. 31-32.)

⁹¹13-16 Ekim (HF 205, not 6).

⁹²Bu vakitten (17 Ekim 1097 [HF 206, not 7]) sonra Fulcher Godfrey'le Urfa'ya gitmek yerine Baldwin'i takip etmiştir. O, Baldwin'in 1100'de Kudüs'e gelip kral olmasına kadar Haçlıların başından geçen hadiselerle bizzat şahit olmamıştır. Burada ülkenin soluna diye bahsedilen yer Tell Başır'den Urfa'ya kadar olan bir Ermeni bölgesidir.

rızasıyla şehri Tancred'den almış ve nöbetçilerini orada bırakarak esas orduya tekrar dönmüştü.⁹³

4. Lordluğuna ve gücüne olan güveniyle, Baldwin birkaç şövalye topladı ve Fırat'a doğru yola koyuldu.* Orada strateji gereği pek çok kasabayı ele geçirdi. Onlar arasında en fazla arzu edileni Turbezel (Tell Başır)'di.⁹⁴ ** Orada ikamet eden Ermeniler zorluk çıkarmadan şehri teslim ettiler ve diğer kasabalar da ona boyun eğdiler.

5. Rapor her tarafa yayıldığında, Urfa Prensi, Baldwin'e bir delege gönderdi.⁹⁵ Bu şehir ünlü olmakla birlikte çok verimli bir alanda bulunmaktaydı. Fırat'ın 20 mil ötesinde ve Antakya'dan ise 100 ya da daha fazla mil uzakta bulunan şehir Suriye'nin Mezopotamya bölgesindeydi.⁹⁶

6. Baldwin'in Dük tarafından oraya gitmesi istendi ve böylece her ikisi de yaşadıkça baba ve oğul gibi arkadaş kalacaklardı. Tesadüfen Urfa Dükü ölürse Baldwin şehrin sahibi olacak ve aynı şekilde bütün mirasın tek sahibi olacaktı. Bununla birlikte Dük'ün ne kızı ne de oğlu vardı, kendisini Türklere karşı savunacak güçte hissetmiyordu

---

⁹³Baldwin ve Tancred arasındaki Tarsus mücadelesi ki Fulcher bundan çok bahseder, Eylül 1097 yarısı ile Ekim yarısı arasında vuku buldu. Bkz. Robert Lawrerice Nicholson, *Tancred: Crusading Leader and Lord of Galilee and Antakya* (Chicago: University of Chicago Libraries, 1940), 38-56.

*Işın Demirkent, Albertus Aquensis'ten naklen, Baldwin'in esas ordudan ayrılıp Fırat'a doğru yola koyulduğu esnada yanında 700 şövalye bulunduğunu belirtmektedir. (I. Demirkent, *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi (1098 – 1118)*, Ankara, 1990, I / 12.)

Urfalı Mateos ise Baldwin'in Tell-Başır'i zaptı esnasında yanında 100 atlı olduğunu belirtmektedir. (*Urfalı Mateos Vekayinamesi (952 – 1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136 – 1162)*, (Ter. Hrant D. Andreasyan), Ankara 1987, CLIV, s. 193.)

⁹⁴Tell Başır, Bira(Birecik)'te Fırat kavşağının 30 mil batısındaki kuvvetli bir kale, Urfa'dan Antakya'ya uzanan yolu kontrol eder.

**Ele geçirilen kasabalar arasında Tell-Başır'den başka Ravendan (Ravendel)'in da ismini bilmekteyiz. Her iki kalenin Franklar tarafından zaptında kaynakların adlarını Fer ve Nicusus şeklinde kaydettikleri iki küçük Ermeni reisinin yardımı dokunduğu, fakat esas rolün Bagrat tarafından oynandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Baldwin'in onun hareketini takdir etmesini bilmiş ve zaptedilmiş olan Ravendan Kalesi'nin kumandanlığını Bagrat'a tevcih etmiş olduğu Albertus Aquensis'te anlatılmaktadır. Tell-Başır garnizonunun kumandanlığına ise Fer'in getirildiği belirtiliyor. (I. Demirkent, *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi*, I / 15.)

Urfalı Mateos Tell-Başır'in ele geçiriliş tarihini 1098 Şubat'ı sonları olarak veriyor. Oysa I. Demirkent onun hata yaptığını ve aslında vukuatın cereyan tarzına göre Baldwin, Tell-Başır'i daha önce, 1097 yılı sonlarında zaptetmiş olması gerekir diyor. Bkz. I. Demirkent, age., I / 15.

⁹⁵Urfa'nın hakimi olan Thoros bir Ermeni idi. O, bir Bizans valisi gibi yetki talep etti ve aynı zamanda komşusu olan Türklerle vasallık ilişkisi kurdu. O, yüksek vergileri ve zayıf askeri gücünden dolayı Ermeni Jacoben Kilisesi'nin üyesi olmaktan tiksiniyordu ve Ermeni Jacoben Kilisesi'ne üye olmaktan ziyade Yunan(Rum) Ortodox üyesi idi. Karşılaştırma için, J. Laurent, "Des Grecs aux croises: Etude sur l'histoire d'Edesse," *Byzantion*, I (1924), 404-34; ve Grosset, *Croisades*, I, 43-56. Davet 1098'in Ocak sonu ya da Şubat başında oldu (HF 210, not 21).

⁹⁶Urfa, Fırat'ın yaklaşık olarak 45 mil doğusunda ve Antakya'nın 160 mil kuzey doğusundadır.

ve Baldwin'in topraklarını savunabileceğini umuyordu. Baldwin'in ve şövalyelerinin yenilmez savaşçılar olduğunu duymuştu.*

7. Baldwin teklifi duyar duymaz Urfa'daki yeminli temsilcilerin güvencesinde kabul etti ve seksen kişilik küçük ordusuyla Fırat'a doğru harekete geçti.⁹⁷ Nehri geçtikten sonra bütün gece hızlı bir şekilde devam ettik ve korkuyla, dağılmak üzere olan Saracen kasabaları arasından geçtik.

8. Takviye edilmiş Samosata(Samsat) kasabasındaki Türkler olayı duyduklarında bizim geçeceğimizi düşündükleri yerlere pusu kurdular. Fakat bir sonraki gece bir Ermeni bizi kalesinde barındırdı. Bizi düşmanın bu tuzaklarına karşı uyardı ve biz de bu sebeple orada iki gün saklandık.⁹⁸

9. Türkler, üçüncü günde ertelemeyi dolaylı sıkılmışlardı ve yerleştiğimiz kalenin önünde, ellerinde bayraklarla dörtlü, saklandıkları yerlerden üzerimize saldırdılar ve meralardaki hayvanları talan ettikleri gibi bizi püskürttüler.

10. Onlara karşı koymaya çalıştık fakat sayıca azdık ve mücadele için yetersizdik. Oklarla bize saldırdılar fakat hiçbirimiz yaralanmadık. Bununla birlikte mızrakla vurulmuş adamlarından birini meydana bırakarak oradan ayrıldılar. Askerlerden biri öldürülen arkadaşının atını aldı ve uzaklaştı ve sonra düşman savaş alanını terketti ve biz de orada kaldık.

11. Bir sonraki gün yolculuğumuza başladık. Ermeni kasabalarını geçerken, Türklerin boyunduruğu altında uzun süre yaşadıklarını duyduğumuz ve bizim onları kurtaracağımızı uman, Tanrı aşkına haç ve pankartlar taşıyan, elbiselerimizi ve ayaklarımızı öpen Ermenilerin bizi karşılamalarını görmeliydiniz!⁹⁹

12. Sonunda daha önce bahsedilen prens ve karısı, şehir halkıyla sevinçle bizi kabul ettiler ve Baldwin'e verdikleri sözü ertelemeyi yerine getirdiler.¹⁰⁰

---

*Urfalı Mateos Vekayinamesinde, Toros ile Baldwin arasında Baldwin'in Toros'un varisi olması konusunda herhangi bir anlaşma yapıldığına dair bilgiye rastlanmamaktadır. Urfalı Mateos sadece "O (Toros), Tilbaşır'a, Frank kontuna haber gönderip onu, düşmanlarına karşı kendisine yardım etmeye davet etti. Çünkü Toros, civardaki emirlerden çok endişe ediyordu. Kont Baldwin, altmış atlı ile beraber Urfa'ya geldi. Şehir halkı onun istikbaline çıktı ve onu, büyük sevinç tezahüratı içinde şehre getirdi. Küropalat Toros, kanta büyük dostluk gösterdi, ona kıymetli hediyeler verdi ve onunla ittifak aktetti." demektedir. (Urfalı Mateos Vekayinamesi, CLIV, s. 194.) Ayrıca bkz. I. Demirkent, age., I / 18-23.

⁹⁷Albert of Aix, Baldwin'in ikiyüz şövalye ile ayrıldığını ileri sürer (RHC, Occ., IV, 352); Urfalı Mateos, onun altmış şövalye ile geldiğini söyler (RHC, Arm., I, 36).

⁹⁸Samsat Emiri'nin ismi Balduk'tur (Matthew of Edessa, RHC, Arm., I, 36; Albert, RHC, Occ., IV, 353). Dost Ermeni'nin adı bilinmiyor (HF 211, not 29), fakat orada kalman iki gün Balduk'un hücumundan önce gibi geliyor. 15 Şubat civarı (HChr 238).

⁹⁹Türkler Urfa'yı 1087'de almışlardı, Thoros 1094'te ele geçirdi (Runciman, Crusades, I, 75).

¹⁰⁰Thoros'un karısı bir komşu prens olan Gabriel of Melitene(Malatya)'nin kızıydı. Onun ismi bilinmiyor. Paul Gindler, geliş tarihini 4-6 Şubat 1098 civarı olarak verir; Hagenmeyer, 20 Şubat; ve

13. Biz orada on beş gün kadar bir süre kaldıktan sonra, halk ülkeyi yönetme yetkisinin Baldwin'e verilmesini hazmedemedi ve prensi öldürmeleri için komplo düzenlendi. Bu teklif edildi ve yapıldı. Baldwin ve adamları büyük bir üzüntüye düştüler fakat onu kurtarmak için ellerinden hiçbir şey gelmiyordu.^{101*}

14. Baldwin öldürülen prensin yerine geçer geçmez ülkedeki Türklerle savaşa başladı. Çoğu zaman onları mağlup etti ve pek çoğunu öldürdü. Buna rağmen bizim de kaybımız çok olmadı değil. Türkler pek çok adamımızı öldürdüler.

15. Ben de (Fulcher) Baldwin'in din görevlisiydim. Şimdi ara verdiğim Tanrı'nın ordusu hikayesine devam etmek istiyorum.

XV

*Frankların Antakya'ya** Varışı Ve Kuşatma Esnasındaki Değişiklikler. 1.*

Franklar Ekim ayında, Antakyaus'un oğlu Seleucus'un bulduğu Suriye'deki Antakya şehrine geldiler. Daha önce Reblaha diye adlandırılan şehri başkent yapmıştı. Bu şehir, Fernus veya Orontes(Asi Nehri)¹⁰² diye bilinen nehrin diğer kıyısında bulunuyordu.

Laurent, 6 Şubat civarı. Bkz. Gindler, *Graf Balduin I. Von Urfa* (Halle A.S.: Hofbuchdruckerei von C. A. Kaemmerer ve Co., 1901), 55; HF 213-14, not 36; ve Laurent, "Des Grecs aux croisades," 431.

¹⁰¹Fulcher'in bu konuda kısa bilgi vermesi aşırı derecede can sıkıcıdır. Belki de, ne Baldwin'in Toros'u savunmadaki başarısızlığını doğrulayabilirdi ne de Baldwin'in gönüllülerinin Thoros'un ölümünden yararlanan kimseler olduğunu açıklayabilirdi; bundan dolayı uğraşmadı. Karşılaştırma için Galust Ter-Grigorian Iskenderian, *Die Kreuzfahrer und ihre Beziehungen zu den Armenischen Nachbarfürsten bis zum Untergange der Grafschaft Urfa* (Weida i. Th.: Druckvon Thomas und Hubert, 1915), 42-47; ve Andre A. Beaumont, "Albert of Aachen and the County of Urfa," in *Crusades-Munro*, 109-12. Katil hadisesi 9 Mart'ta gerçekleştirildi (HF214, not 38).

*Urfalı Mateos, Fulcher'in aksine, Toros'u öldürenlerin Baldwin ile ittifak halinde olduklarını belirtmektedir. Urfalı Mateos hadiseyi şöyle nakletmektedir: "Kont Baldwin Urfa'ya geldiği vakit, bazı hilekar ve hain adamlar, kütöpalat Toros'u öldürmek üzere onunla ittifak ettiler. Yuda'ya layık olan bu işte birleşmiş olan kırk kişi, geceleyin Godfrey'in kardeşi olan kont Baldwin'in yanına giderek fena niyetlerine iştirak ettiği takdirde Urfa'yı ona vereceklerini vadettiler. Baldwin onların planına razı oldu. Kırk-Şehit yortusu günü olan Salı günü (29 Mart 1098) halk ellerinde kılıç ve sopalar olduğu halde, Toros'un üzerine hücum edip feci bir surette öldürdüler." (Urfalı Mateos, a.g.e., CLIV, s. 194-195.) Ayrıca bkz. I. Demirkent, age., I / 32-38.

*Antakya Hıristiyanlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kudüs'e yakın büyük ve zengin bir yerleşim merkezi olması, Anadolu ve Yunanistan'a uzanan yolların kavşağında bulunması sebebiyle Kudüs'ten gönderilen havariler burada toplanıyorlar ve Hıristiyanlığı yaymak üzere Anadolu'ya ve Yunanistan'a gidiyorlar, dönüşlerinde yine buraya geliyorlardı. Şehir Kudüs'ün tahribinden sonra Hıristiyanlığın merkezi oldu. Burada çeşitli ayrılıkçı mezhepler doğdu; hatta kendilerine, "gentile" dedikleri halktan ayırmak için "hıristiyan" adını vermeleri ilk defa burada gerçekleşmişti. Yahudi cemaatinden olmayanlar arasında Hıristiyanlığın yayılması da yine bu şehirde başladı. IV. yüzyılda metropolitlik, V. yüzyılda patriklik merkezi oldu. Hatta Antakya patrikliği İstanbul ve İskenderiye patrikleri seviyesindeydi. İznik Sinodu (din işleri kurulu) öncesinde de şehirde defalarca sinodlar toplanıp dini kararlar alınmışlardır. (Halil Sahillioğlu, "Antakya" *T. D. V. İA*, İstanbul 1991, III / 229.)

¹⁰²Franklar Antakya'ya 20-21 Ekim 1097'de ulaştılar(HF 216, not 2). Şehir, M.Ö. 300'de Büyük Alexander'ın eski generali Seleucus I. Nicator tarafından kuruldu. Fulcher yanlışlık içerisinde St. Jerome'u

Çadırlarımız şehirden bir mil uzaklıktaki yere kurulmuştu. Bu bölgeden sonra, her iki taraf içinde büyük hasarlara yol açan çarpışmalar sıklaşmıştı. Şehirden büyük bir saldırıya geçen Türkler pek çok adamımızı öldürdüler, fakat işler tersine döndüğünde yenildiklerini üzüntü ile gördüler.

2. Antakya büyük, çok iyi takviye edilmiş ve sağlam bir şekilde konumlandırılmış bir şehirdir. Yaşayanlara yiyecek sağlandıkça ve şehri savunma imkanları sağlandıkça ele geçirilmesi çok zor bir şehirdir Antakya.¹⁰³ Şehirde, Peter the Apostle'e adanmış pek ünlü bir kilise vardır. Bu Peter Apostle'in, İsa'dan kilisenin önceliğini ve cennetin anahtarını aldıktan sonra başpiskoposluğa yükseldiği yerdir.¹⁰⁴

3. Diğerleriyle uyumlu bir şekilde inşa edilen diğer bir kilise de Kutsal Mary(Meryem)'nin onuruna yapılan yuvarlak formdaki kilisedir.¹⁰⁵ Uzun yıllar Türklerin kontrolünde kalan bu kilise, Tanrı gördü ki hiç bir zarara uğratılmadan kalmıştır ve bir gün, O bu yapılarla hürmet edilecektir(onurlandırılacaktır).

4. Deniz sanırım, Antakya'dan 15 mil uzaklıktadır. Çünkü Asi Nehri bu noktada denize akar, uzak diyarlardan gelen yüklerle dolu gemiler Antakya'ya kadar nehir kanalıyla getirilir.¹⁰⁶ Nitekim deniz ve kara yoluyla getirilen mallarla şehir zenginleşti.

5. Şehri almanın ne kadar zor olduğunu gören prenslerimiz, Tanrı isteğiyle, hile ya da zorla orayı alıncaya kadar kuşatma içinde, işbirliği yapmaya karşılıklı olarak yemin ettiler.

6. Daha önce bahsedilen nehirde pek çok gemi buldular. Bunlar planlarını gerçekleştirmek için duba köprüler üzerine yerleştirdikleri gemilerdi.¹⁰⁷ Daha önceden nehrin sığ yerinden geçmeyi başaramamışlardı.

7. Fakat Türkler ise büyük bir kızgınlığa düştüler ve büyük bir Hıristiyan yığınyla uğraştırılacaklarını gördüler ve kurtulmanın mümkün olmadığını anladılar. Fikir

---

takip ederek Hama (Num. 34:11; II Reg. 23:33; Jerem. 39:5) yakınlarındaki Reblata'yı Antakya olarak belirtiyor. Bkz. Jerome, *Liber de situ et nominibus locorum Hebraicorum* (bazen *Onomastikon* olarak bilinir), MPL, XXIII (Paris, 1883), cols. 964 ve 915; HF 216, not 5, ve 710, not 29. Fulcher daha sonra da bu hatayı tekrarlıyor (III, XXX, 5).

¹⁰³Fulcher, şehrin dayanıklılığını test edebilmek için Kasım 1100'de şehrin içinden geçti (II, i, 4).

¹⁰⁴Anonim Gesta Antakya'nın görünüşünün St. Peter tarafından tesis edildiğini ileri sürüyor (HG Xi. 7) ve St. Peter Kilisesi'ni birkaç defa anıyor (*passim*). Antakya'da Peter'in ikametgahını karşılaştırma için, bkz. Glanville Downey, *A History of Antakya in Syria* (Princeton University Press, 1961), 56 ff, 67 ff, ve 581-82.

¹⁰⁵St. Mary Kilisesi, Anonim Gesta tarafından iki defa anılıyor (HG XxiV, 1; XXVi, 2). Bkz. Downey, *Antakya*, 525, 631.

¹⁰⁶Suyun sürüklediği çamurlar ve depremlerle kanalın yıkılarak yukarı doğru olması şehrin güvenilir olmasını sağlıyor (bkz. Downey, *Antakya*, 18). Asi Nehri ağzındaki St. Simon Limanı yıkılan kanalın yerine kullanılıyordu (HF 218, not 19).

¹⁰⁷Mükemmel bir harita için, bkz. Runciman, *Crusades*, I, 214.

alışverişinde bulunduktan sonra, Antakya Emiri ve Prensi Aoxianus(Yağısıyan) oğlu Sanxado(Şemsüddeve)'yu acilen yardım göndermesi maksadıyla Fars Sultanına gönderdi.¹⁰⁸ Muhammed'den başkasının yardım etme ümidi yoktu. Şemsüddeve büyük bir hızla kendisine verilen görevi yerine getirdi.*

8. Şehirde kalanlar ise Franklar aleyhinde sık sık türlü tehlikeli dolaplar çevirdikleri dönemde istedikleri yardımı bekleyerek şehri muhafaza ettiler. Bununla birlikte, yapabildikleri kadarı ile düşmanın hilelerini bozdular.

9. Bir günde olanlar oldu ve 700 Türk kurdukları tuzağa kendileri düştüler ve Franklarca öldürüldüler.¹⁰⁹ Tanrı'nın gücü orada tecelli etti. Yaralanan bir adamımız hariç hepsi geri döndüler.

10. Aman Tanrım, Türkler şehirdeki birçok Hıristiyanı; Yunanı, Suriyeliyi, Ermeniye öfkeyle katlettiler ve başlarını surların üzerinden petrariae ve fundibula¹¹⁰ ile Frankların gözü önünde fırlattılar. Bilmiyorum ama bu bizi çok yıprattı. Türkler Hıristiyanlardan nefret ediyorlardı, çünkü Frankların Türklere karşı olan saldırılarında yardım edeceklerinden korkuyorlardı.

11. Franklar şehri bir ara ordu kuvvetleriyle sardıktan sonra yiyecek için kolaçan ettiler, fakat satın almak için bir ekmek dahi bulamadılar. Franklar bu yüzden büyük açlık çektiler.¹¹¹ Cesaretleri kırılınca, kuşatmadan kurtulup deniz ya da kara yoluyla kaçmayı gizlice planladılar.

---

¹⁰⁸Fulcher, "Aoxianus" ve "Sanxado" ile ilgili verdiği bilgide kaynak olarak 29 Mart 1098 tarihli Blois Kontu Stephen'e ait bir mektubu kullanmıştır (*Epistula II Stephani comitis Carnotensis ad Adelam uxorem*, Hep 150; HF 67 ve 219, not 23). "Aoxianus", Antakya'nın Türk valisi olan Yağısıyan'dır ve "Sanxado" onun oğlu Şemsüddeve'dir. Mektup elçilik heyeti, gerçekte Selçuklu Sultanı Berkıyaruk'a (1094-1105) değil, Şam Emiri Dukak'a içindi. Burada "Emperor of Persia"(Fars İmparatoru) Horasan'dan farklı kullanılıyor. Anonim Gesta'da biraz farklı açıklıyor (HG Xxi, 1, 2). Runciman'a müracaat ediniz, *Crusades, I, 213-15*.

*Yağısıyan, çok sayıdaki Haçlı kuvvetlerine karşı iyi bir şekilde savunma yapabilmeyi sağlamak amacıyla, oğlu Şemsüddeve'yi Haleb meliki Rıdvan, Dımaşk meliki Dukak, Humus emiri Cenahüddeve Hüseyin ve Mirdasi emiri Vessab ile öteki Kilaboğulları kabilesi reislerine göndererek acele yardım isteğinde bulundu. Yağısıyan ayrıca öteki oğlu Muhammed'i de başta Büyük Selçuklu İmparatorluğunun Musul valisi Kürboğa olmak üzere, Suruç emiri Artukoğlu Sökmen, Sincar emiri Arslantaş, Sümeysat emiri İlgazioğlu Süleyman ve Diyarbekir bölgesindeki diğer Türkmen beylerine göndermiş ve "Haçlılara karşı cihat hareketine katılmak üzere süratle Antakya'ya yardıma gelmelerini" bildirmiştir. (Ali Sevim, *Suriye Ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara, 1989, s. 183.)

¹⁰⁹Bu 1097 yılı Kasım ortalarında Harim(Harenc, Aregh) denilen komşu Türk kalesinin olmadığını gösteriyor (HF 221, not 30). Fulcher'in yediyüz olarak verdiği sayı söylentidir.

¹¹⁰*Fundibula, petrariae* gibi taş fırlatan bir makina. İkisinin de hemen hemen aynı olduğu görülüyor (HF 221, not 32).

¹¹¹Franklar yıl sonunda yiyecek için kaçmaya başladılar (HG Xiii, 2; Raymond, RHC, Occ., III, 243).

12. Fakat dayanacak paraları yoktu. Hatta büyük gıda sıkıntısı çekiyorlardı ve Türklerin sık sık pusu kurup öldürdükleri dağlara çekilme ve kuşatmadan 40 ya da 50 mil uzaklaşıp dağılma korkusu içindeydiler.

13. Başlarına gelen bu belaların, günahlarından olduğuna inanıyorduk ve bu yüzden de şehri uzun süre alamayacaktık. Lüks, para hırsı, gurur ve hırsızlık gerçekte onları zayıflattı.

14. Daha sonra biraraya gelen Franklar, Tanrı'nın huzurunu bozmasın diye yaşadıkları düzensiz hayatın alçaklığından(rezilliklerinden) dolayı evli, bekar kadınları ordudan ihraç ettiler. Bu kadınlar daha sonra komşu kasabalarda sığınacak yer aradılar.¹¹²

15. Zenginler ve fakirler her gün meydana gelen katliamlardan ve açlıktan dolayı perişandı. Tanrı iyi bir papaz gibi, koyunlarını birarada tutmadı mı? Şüphesiz hepsi oradan, şehri alma sözü vermeleri gerçeğine rağmen kaçmışlardı. Çoğu, gıda sıkıntısı yüzünden, komşu köylerde günlerce yiyecek aradılar, sonra orduya dönmediler ve bütünüyle kuşatmayı bırakıp kaçtılar.

16. Bu dönemde gökyüzünde kırmızımsı bir kızılık görmüştük, üstelik yeryüzünde bir titreme olmuştu. Büyük bir korkuya kapılmıştık. Ayrıca pek çoğu, doğuya doğru yol alan beyazımsı haç işareti şeklinde bir işaret görmüşlerdi.¹¹³

XVI

Hıristiyanların Perişan Yoksulluğu Ve Kont Blois'in Kaçışı. 1. Lordumuz döneminde 1098'de, Antakya çevresindeki alan pek çok insanımız tarafından çoraklaştırılınca, yaşlılar ve gençler, aşırı derecede açlıktan ızdırap çektiler.

2. Ve sonra açlık çeken insanlar, tarlalarda yetişen fasulye saplarını yediler, pek çok tür mevsimsiz tuzlanmış şifalı otlar ve deve dikenini, yakacak odun eksikliğinden iyi pişirilememiş ve bu yüzden yiyenlerin dilini kaşındırmıştı. Bu insanlar aynı zamanda at, deve, köpek ve hatta fare bile yediler. Daha fakir olanlar ise hayvan derilerini ve gübrelerde bulunan tohumları yediler.¹¹⁴

¹¹²*Gesta Francorum Iherusalem expugnantium*, kadınların kovulmasına Piskopos Adhemar'ın sebep olduğunu ileri sürüyor (RHC, Occ., III, 499).

¹¹³Raymond of Aguilers'e göre gökyüzündeki kızılık ve deprem 30 Aralık 1097'de olmuştur (RHC, Occ., III, 245). "Gökyüzündeki belirti" güneşin doğuşuna ait görüntü ile ilgili bir tey olabilir (HF 224, not 48).

¹¹⁴Karşılaştırınız HG XXVI, 5. *Gesta Francorum Iherusalem expugnantium* bazı Frankların kılıçtan geçirilen Müslümanların etlerini yediklerini ileri sürer (RHC, Occ., III, 498).

3. Tanrı aşkı olan insanlar soğuğa, sıcağa ve şiddetli yağmur seline dayandılar. Sürekli yağmurlardan çadırları çürüdü ve yırtıldı. Bu yüzden pek çoğunun gökyüzünden başka sığınacak bir şeyi kalmadı.¹¹⁵

4. Altının ateşte üç kez denenip yedi kez arıtıldığı gibi (Psalm 12:7) inanıyorum ki cennetlik kişiler Tanrı tarafından deneniyor ve bu cefalarla günahlarından arındırılıyorlardı. Her ne kadar katilin kılıcı ölümcül işinde başarılı olsa da pek çok insan ızdırap çekti ve büyük bir mutlulukla şehitlik(din için ölüme koşma) mertebesine koştular. Belki, yüreğini vücudundaki yaralarla temizleyip Tanrı'yı hatırlayan Hz. Eyyüp örneğinden teselli buluyorlardı(Job 2:12). Dinsizlere karşı mücadele ettiklerinde Tanrı için emek verdiler.

5. Her şeyi yaratan Tanrı, yarattığı her şeye emreder ve emirlerini doğrular, kudretle kainatı yönetir ve her ne dilerse yok etmeye ya da yerine koymaya kadirdir. Hissediyorum ki Hıristiyanların ızdırapları pahasına Tanrı dinsizlerin(ateist) dağılmasını arzu etmektedir. Onlar ki Tanrı'nın bütün emirlerini kötü bir şekilde çiğnediler ve yine bunu O'nun izniyle yaptılar. Doğrusu O, Türklerin kalplerinin laneti ve günahlarından arınmaları için Hıristiyanların katledilmelerine rıza gösterdi. Fakat alın yazısına kurtuluş yazılan o Türklerin durumu, papazlarımız tarafından vaftiz edildikleri için Tanrı'yı memnun etti.¹¹⁶

6. "O'nun kaderlerini yazdıkları aşkına, onlar ki O'nun çağırdığı ve aynı zamanda yücelttiği" (Rom 8:30). Ne, ne zaman? Adamlarımızdan bazıları daha önce duyduğumuz gibi kimi yokluktan kimi korkaklıktan kimi ölüm korkusundan önce fakirler sonra da zenginler zor olan kuşatmadan geriye çekilmişlerdi.

7. Ve sonra Blois Kontu Stephen kuşatmayı terk etti ve deniz yoluyla Fransa'ya gitti. Bu surette biz çok üzüntü duyduk. Çünkü Stephen çok asil ve orduda kudretli biriydi. Ayrılışının ertesi günü Antakya şehri Franklara teslim edildi. Eğer zorluklara metanetle göğüs gerip sebat etseydi, sonuçtan memnun kalırdı. Fakat yaptığı utanç verici bir şeydi. İyi bir başlangıç iyi sona ermezse fayda sağlamaz.¹¹⁷ Tanrı'yı ilgilendiren

¹¹⁵Hagenmeyer, soğuk hava ile ilgili bahsin *Epistula II Stephani comitis Carnotensis ad Adalam uxorem* 'den geldiğini ileri sürüyor (Hep 150; HF 67 ve 226, not 9).

¹¹⁶Karşılaştırınız HG XXIX, II, ve Bohemond ve prenslerin II. Urban'a mektupları 11 Eylül 1098'dedir (bölüm XxiV, 11).

¹¹⁷Bu bölüm Fulcher'in Stephen'in 19 Mayıs 1102'de Remle'de ölümünü öğrenmesinden önce yazılmıştır (II; xix, 4). Fulcher, Stephen'in Philomelium(Akşehir)'de İmparator Alexius'la bulunduğu ve ona geri dönmelerini tavsiye eder şekildeki Anonim Gesta'da yer alan şaşkıncu cümleyi göz ardı etmiştir (HG xxvii, 2). Brundage, Stephen'in Frankların Antakya'yı ele geçirmelerinin kesin olduğunu hissettiğinde iki ay içinde ayrılmaya karar verdiğini, ileri sürer ("An Errant Crusader," 388). Stephen'in 2 Haziran 1098'de ayrılışından sonraki gün Antakya düştü (HF 228, not 22).

konularda yoldan sapmayayım diye tatminkar olmalıyım, bütün bu konularda gerçeklerden ayrılmayayım diye dikkatli olmalıyım.

8. Bu Ekim ayından Haziran ayına kadar kış ve yaz boyunca kuşatma devam etti.¹¹⁸ Türkler ve Franklar birbiri ardına pek çok saldırı ve karşı saldırı gerçekleştirdiler. Baskına uğrattılar ve de uğradılar. Bununla birlikte biz onlardan çok kazandık. Olaylar olduğunda pek çok Türk, Asi Nehri'ne kaçtı ve fena halde boğuldular.¹¹⁹ Nehrin her iki yakasında taraflar çok kez savaştılar.

9. Prenslerimiz şehrin önünde kuleler inşa ettiler.¹²⁰ Adamlarımız ani saldırılarla şiddetle Türkleri püskürttüler. Sonuç olarak onlar düşman hayvanlarına otlak vermediler. Uzaktaki arazilerden Ermenilerce saldırı olmadı, şu ana kadar bizim yararımıza çalıştılar.¹²¹

XVII

Antakya Şehri'nin Teslim Olması. 1. Bununla birlikte, ibadet eden kulları aracılığı ile teskin olan Tanrı, her gün yalvararak yardım talep eden kullarının zahmetine son vermeye razı olmuştu. Tanrı, Türklerin hainliği yüzünden şehrin gizlice kurtarılması ve restore edilmesini kabul etmişti. Onun için kallesliği duyarım ve hala olmayan kallesliği.

2. Tanrımız inayetiyle kaderi yazılmış Türk'e^{122*} göründü ve dedi ki "Kalk, hey sen uyuyan! Sana Hıristiyanların şehrine dönmeni emrediyorum." Adam sesi merak ettiği halde bunu sır olarak sakladı.

3. Tanrı tekrar ona göründü. "Hıristiyanların şehrine dön!" dedi ve devam etti: "Çünkü gerçekte, ben, bunu emreden bir Hıristiyanım." Ne yapacağını şaşırın adam

¹¹⁸20 Ekim 1097'den 3 Haziran 1098'e kadar.

¹¹⁹Bu, 18 Kasım 1097'deki ya da 6 Mart 1098'deki hafif çarpışmaya işaret ediyor olabilir (HF 229, not 28).

¹²⁰Bu kuleler, Antakya'nın doğusundaki Malregard Kulesi, kuzeydeki La Mahomerie Kulesi ve batıdaki Tancred Kulesi'dir (HF 229, not 29; Runciman, *Crusades*, I, map, p. 214).

¹²¹Karşılaştırınız HG XIX, 3.

¹²²Fulcher tarafından bahsedilen bu adamın silah yapan bir aileye mensup olan Firuz(zafer kazanan) adında, sonradan Müslüman olan bir Ermeni olduğu sanılıyor. (Bkz. Ralph of Caen, RHC, Occ., III, 651-52; William of Tyre, V, xi; İbn-al-Qalanisi, *The Damascus Chronicle*, 44; İbn-al-Athir, *Extirait de la chronique intitulee Kamel-Altevarykh*, in *Recueil des historiens des croisades, Historiens orientaux*, I[Paris: Imprimerie Nationale, 1872], 192; bundan sonra gösterilecektir, RHC, Or.; ve Kamal-ad-Din *Extraits de la chronique d'Alep*, RHC, Or., III [Paris: Imprimerie Nationale, 1884], 580; Karşılaştırınız HG, xx, 1).

*İbnü'l-Esir bu şahsın "Ruzbe" adıyla tanınan bir zırh ustası olduğunu söylüyor. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, (Ter. A. Özyayın), İst. 1987, X, 229.)

efendisine(Antakya prensi¹²³) gitti ve bu hadiseyi ona anlattı. O da "Ey aptal, bir hayalete mi inanmak istiyorsun" dedi. Adam da döndü ve sessiz kalmayı yeğledi.

4. Tanrı ona tekrar göründü ve "Emrimi niye yerine getirmedin? Durmak senin için değil, bunu sana emreden her şeyin sahibi, benim içindir." dedi. Bütün şüpheleri içinden atan Türk, şehri ele geçirecek adamlarımızla bir komplo hazırladı.^{124**}

5. Uzlaşma sağlandığında, Türk, oğlunu rehine olarak, ilk teklif götürülen ve bundan ilk etkilenen Lord Bohemond'a verdi. Kararlaştırılan gece Türk, merdiven halatlarıyla duvardan içeri girmemizi sağladı. İlk önce hiç bir aksama olmadan kapı açıldı. Hazır olan Franklar şehre girdiler. Halatlarla şehre giren kırktan fazla adamımız^{***} da kaleyi savunan Türkleri öldürdüler.¹²⁵

6. Bunu duyan Türkler korkuya kapıldılar. Şafak vakti Franklar şehre saldırdılar.¹²⁶ Türkler Bohemond'un kırmızı bayrağını yukarıda dalgalanmakta olduğunu gördüklerinde, duvarların üzerinden Frankların artan bir gürültüyle trampetlerinin sesi geliyordu ve yollarda koşuşan Franklar, şaşırıp oraya buraya kaçan Türkleri vahşice öldürüyorlardı. Pek çok Türk yüksek bir uçurumun kenarında gibiydiler.¹²⁷

7. İnsanlarımız rastgele, caddelerde ve evlerde ne buldularsa el koydular fakat savaş konusunda deneyimli olan şövalyeler Türkleri öldürmeye devam ettiler.

8. Antakya Emiri Yağsıyan, bir Ermeni tarafından kovalanırken yakalandı ve kellesi uçuruldu ve daha sonra kesik kelle Franklara getirildi.**

XVIII

¹²³Yağsıyan (bölüm XV, not 7).

¹²⁴Fulcher'de bu hikaye orijinaldir.

**Ruzbe adındaki bu şahıs Tanrı'nın direktifleri ile değil de Haçlılarla, ona bol miktarda mal ve pek çok ikta vermeyi vaat etmeleri üzerine anlaştığı rivayet edilmektedir. Ruzbe'nin ihaneti ve şehrin düşüşünü İbnü'l-Esir şöyle anlatıyor: "Franklar Antakya önünde uzun süre kalınca burçlardan birinin muhafızıyla haberleştiler. Bu şahıs "Ruzbe" adıyla tanınan bir zırh ustasıydı. Haçlılar ona bol miktarda mal ve pek çok ikta vermeyi vaat ettiler. Ruzbe vadi tarafındaki burcun muhafızıydı, bu burç vadiye açılan yerde kurulmuştu. Haçlılarla bu mel'un zırh ustası meseleyi aralarında karara bağlayınca, Haçlılar gelip demir parmaklıkları açtılar ve oradan içeri girdiler. Çok sayıdaki Haçlı iplerle yukarı çıktı." (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 229.)

***İbnü'l-Esir şehre giren Haçlıların sayısını beş yüz olarak veriyor (*el-Kamil*, X, 229).

¹²⁵Karşılaştığımız HG XX, 4,6,7.

¹²⁶3 Haziran1098'de sabah saat 3'den sonra.

¹²⁷Karşılaştığımız HG XX, 8-10. Hisar, şehrin güney doğusunda, Mount Silpius'tadır (Downey, Antakya, map on plate 11, photographs on plates 1, 12; ve Runciman, *Crusades*, I, map on p. 214.

Mızrağın Keşfi. 1. Şehir alındıktan sonra bir adam, Kutsal Apostle Peter Kilisesi'nin¹²⁸ bodrumundaki çukurda bir mızrak¹²⁹ buldu. Farkına varıldığı gibi, İsa'yı sağ tarafından delen Longinus'un mızrağı idi (Yohanna 19:34).¹³⁰ Bunun Aziz Andrew the Apostle tarafından belli edildiğini söyledi.*

2. Hikaye ortaya çıkarıldığında, papaz olayın saçma olduğunu Kont Raymond ise doğru olduğunu iddia ediyordu.

3. Bunu duyan halk bayram edip, Tanrı'ya şükrettiler. Hemen hemen yüz gün,¹³¹ büyük bir saygı ve hürmetle Kont Raymond tarafından muhafaza edildi. Fakat sonra bazı papazlar ve ahali bu mızrağın Lord'un olmadığını iddia edip bunun başka biri tarafından bulunduğunu öne sürdüler.

4. Bu sebepten üç günlük oruç ve ibadete karar verilip yerine getirildi ve Antakya Şehri'nin ele geçirilişinin sekizinci ayında Arka Kasabası'nda bir tarlanın ortasına ağaç kümesi yığdılar;¹³² Papazlar bu ateş üzerinde adli kutsamalar yaptılar. Mızrağı bulan da dürüstlüğüne kanıtlamak için yanan kümenin ortasına doğru koştu. Adam ateş yığınından geçtiğinde, onun suçlu olduğunu anladılar, çünkü derisi yanmış ve ölümcül bir şekilde

---

**Hadiseyi İbnü'l-Esir şöyle anlatıyor: "Antakya'dan kaçarken dört fersah uzaklıkta başına gelen bu felaketin şiddeti sebebiyle kederinden bayılıp atından düştü. Adamları onu tekrar ata bindirmek istediler, fakat ayakta duracak ve ata binecek takatı kalmadığını, ölmek üzere olduğunu görünce orada bırakıp gittiler. Oralarda odun kesmekte olan bir ermeni Yağsıyan'ın yanından geçerken son nefesini vermekte olduğunu gördü ve onu öldürdü, sonra da başını kesip Antakya'daki Haçlılara götürdü." (*el-Kamil*, X, 229-230). İbn Kesir de hadiseyi benzer bir şekilde vermektedir. Bkz. *Büyük İslam Tarihi*, XII, 303.

¹²⁸Mızrak, Antakya'nın alınışından 11 gün sonra, 14 Haziran 1098'de bir köylü(Peter Bartholomew) tarafından bulunmuştur (HF 258, not 21:236, not 3).

¹²⁹Anonim Gesta da dahil olmak üzere hemen hemen bütün Hıristiyan kaynaklar ve bir Müslüman kaynak (İbnü'l-Esir) mızrağın bulunmasından bahseder fakat çekilen büyük sıkıntılar da dahil olmak üzere bütün işlerin eksiksiz kayıtları Albert of Aguilers'in yıllığında mevcuttur. Bu sırada Urfa'da bulunan Fulcher bunları oldukça şüpheli bir yaklaşımla ele almış fakat onun gerçekçi detayları Raymond'un kilerle çok iyi uyumaktadır. Onun Piskopos Adhemar'a ve hatta St. Gilles'li Kont Raymond'un mızrağı muhafazadaki istismar girişimlerini hoş görmeyenlere sempati duyduğu görülür. Karşılaştırma için bkz. L. F. Sheffy, "The Use of the Holy Lance in the First Crusade" (Master's thesis, the University of Texas, 1915); Steven Runciman, "The Holy Lance of Antakya." *Analecta Bollandia*, LXVIII (1950), 197-205; Runciman, *Crusades*, I, 241-46, 247, 253-54, 273-74, 284; ve Hill and Hill, *Raymond IV*, 100-101, 106 ve 123-25.

¹³⁰ Longinus hakkında, bkz. Hep 346, not 40.

*Bu mızrağı ileri görüşlü bir rahip -*Adhemar olmalı ve Haçlıların maneviyatını güçlendirmek gayesiyle olsa gerek*- bulunduğu yere gömmüştü. Daha sonra da Haçlılara <<Antakya'daki bir kilisede Hz. İsa'ya ait bir mızrak vardır. Fakat kilise muazzam bir binadır, eğer mızrağı bulursanız zafer kazanacaksınız, bulamazsanız, mutlaka helak olacaksınız>> dedi.

Halbuki daha önce mızrağı bulunduğu yere kendisi gömmüş ve izini kaybetmişti. Rahip, Haçlılara oruç tutup tevbe etmelerini emretti. Onlar da üç gün oruç tutup tevbe ettiler. Dördüncü gün hepsini o yere götürdü, halk ve zenaat erbabı da yanlarındaydı, her tarafı kazıp rahibin söylediği mızrağı buldular. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 231.)

¹³¹Yani, Eylül 1098 sonlarına kadar.

¹³²Büyük sıkıntının tarihi, Antakya'nın alınışının onuncu ayında, 8 Nisan 1099'da, Paskalya yortusundan önceki cumadır (HF 239, not 10). Bahsi geçen yer Trablus'un yaklaşık olarak 13 mil kuzey doğusundaki Arka'dır.

yaralanmıştı. Bu olay ölümünün onikinci gününde,¹³³ vicdanının suçluluğundan dolayı unutulmayacak sonuç olarak açıklandı.

5. Ve, Tanrı onuruna ve aşkına mızrağa saygı duyan herkesin üzerine düşen sıkıntı, onları şüpheye ve üzüntüye düşürmüştü. Buna rağmen, Kont Raymond daha sonra onu uzun süre korudu.¹³⁴

XIX

Antakya Şehri'ndeki Hıristiyanların Türkler Tarafından Kuşatılması. 1.

Antakya, takip eden günde, kalabalık bir Türk topluluğunca kuşatma altına alındı. Fars Kralı, şehrin Franklarca kuşatılacağını öğrenir öğrenmez bir ordu kurdu ve Franklara karşı bu orduyu gönderdi. Kürboğa bu kuvvetin lideriydi.^{135*}

2. O(Kürboğa), 'daha önce Lord Baldwin tarafından ele geçirilen Urfa'yı üç hafta kuşattı. Fakat hiç bir şey başaramayınca Prens Yağsıyan'ı¹³⁶ kurtarmak için Antakya'ya doğru harekete geçti.^{***}

3. Bütün bunlardan haberdar olan Frankların iyice cesaretleri kırıldı çünkü günahları yüzünden cezaları ikiye katlanmıştı. Bu yüzden şehre girdiklerinde çoğu sokak kadınlarıyla alakadar oldular.¹³⁷

4. Ve sonra 60.000 kadar Türk yüksek dağlardan şehre girdiler ve güçlü ataklarla adamlarımıza saldırdılar. Fakat çok uzun kalmadılar. Çünkü, Franklar terörle sarsılınca şehri dışarıdan teslim almak için terkettiler. Bir duvar inşa edip tahayyül edilenden daha endişeli bir şekilde orada kaldılar

¹³³ 20 Nisan 1099 (HF 240, not 13).

¹³⁴ Anadolu'daki 1101 Yılı Haçlılarına kadar (HF 241, not 14).

^{135*} Hırslı biri olan Musul Atabeyi Kürboğa,** görünüşte, Horasan'da olan Selçuklu Sultanı Berkyaruk'u temsil ediyordu. Karşılaştırma için Runciman, *Crusades*, I, 78, 203-204, 213, 215 ve 229-30.

*Kürboğa'nın yanında Tutuş'un oğlu Dukak, Atabeğ Tuğtekin, Hıms hakimi Cenahüddeve, Sincar hakimi Arslantaş ve Süleyman bin Artuk gibi emirler vardı. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 230.)

**Kürboğa Musul Atabeyi değil, Musul Valisi olmalı; çünkü Musul Atabeyliği (Zengiler) 1127-1233 yılları arasında tarih sahnesinde bulunmuşlardır. Bu tarihte (1099) Musul'da bir Atabeylik yoktur. Bkz. C. Alptekin, "Musul Atabeyliği", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İst. 1989, VII, 533.

¹³⁶ Fulcher daha sonra Urfa'daydı ve kuşatmaya şahit olmuş olmalıydı fakat ne yazık ki daha fazla bir şey söylemiyor. Bkz. Matthew of Edessa, RHC, Arm., I, 39; ve Albert of Aix, RHC, Occ., IV, 396-97. Kuşatma 4-25 Mayıs 1098 tarihleri arasında sürdü (HF 243, not 8).

^{***} I. Demirkent, "Kürboğa, doğrudan Antakya'ya gitmeyip Urfa önünde üç hafta oyalanmakla, Birinci Haçlı Seferinin başarıya ulaşmasına adeta yardım etti. Eğer Kürboğa planlı bir şekilde hareket etmiş ve zamanında Antakya önünde hala bocalamakta olan Haçlı ordusunu, şehir düşmeden bastırabilmiş olsaydı, bütün Haçlı seferi macerasının bir darbeye sona ermesi pek muhtemel olurdu." demektedir. Bkz. *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, I/44.

¹³⁷ Karşılaştırınız HG xxiv, 2; ve Raymond of Aguilers, RHC, Occ., III, 252.

XX

Şehir İçindeki Görüntüler.1. Bu sırada kayıtsız kalmayan Lord, insanların anlattığına göre birçok kişiye görünmüş ve onlara zafer kazanıp mutlu olacaklarını vadetmiş olduğunu söyleyerek onları rahatlatmıştı. Daha sonra Lord ölüm korkusundan dolayı kaçmakta olan bir rahibe görünmüş ve ona, "Nereye gidiyorsun kardeş?" demiş. O da, "Talihsiz bir şekilde mahvolmayayım diye kaçıyorum." demiş. Çoğu korkunç bir ölümle yok olmak korkusuyla kaçtı.

Lord rahibe şöyle cevap vermiş. "Kaçma, çabuk geri dön ve diğerlerine savaşta onlarla beraber olacağımı söyle. Annemin dualarıyla teskin olduğumdan, Franklara karşı merhametli olacağım. Ancak onlar günah işledikleri için neredeyse yokoldular. Ümitleri bende devamlı olsun ve ben onları Türklere karşı zafere ulaştıracam. Tevbe ederlerse korunacaklar. Çünkü seninle konuşan ben, Lordum. Rahip hemen geri dönüp duyduklarını anlatmış.¹³⁸

2. Bu sırada açlıktan ölmek veya öldürülmekten korkan Franklar surdan iplerle inip kaçmak istiyordu. İnenlerden birisinin önünde ölmüş olan kardeşi belirmiş ve "Kardeşim nereye kaçıyorsun? Kal, Tanrı savaşta seninle beraber olacak ve korkma, bu yolculuk sırasında senden önce ölen arkadaşların da seninle birlikte Türklere karşı savaşacak." demiş. Ölmüş olan birisinin bu sözleriyle şaşırın adam kaçmaktan vazgeçmiş ve diğerlerine duyduklarını anlatmış.¹³⁹

3. Bu eziyete daha fazla dayanamıyorlardı. Yiyecek birşeyleri kalmamıştı; kendileri ve atları çok güçsüz durumdaydı. Hizmetçilerin sıkıntılarını gidermek Lord'un hoşuna gidince, üç gün dualarla beraber oruç tutmaya ve sadaka vermeye karar verdiler, bu kefarete ve ibadetlerle Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanmayı düşündüler.¹⁴⁰

XXI

¹³⁸Karşılaştırınız Raymond of Aquilers, RHC, Occ., III, 255-56; ve HG XXIV, 3. Bu rahip Stephan Valanti gibi görünüyor. (Raymond, RHC, Occ., III, 255, 256, 257, 279, 282 ve 286.)

¹³⁹William de Grant-Mesnil ve diğerlerinin kaçış hikayelerine bakınız, (Raymond, RHC, Occ., III, 256; ve HG Xxiii, 2) 10-11 Haziran 1098 gecesi (HF 246, not 7).

¹⁴⁰Kıtlık hemen hemen tüm kaynaklarda belirtiliyor; üç günlük oruç Gesta'da (HG XXIX, 1) ve Ekim 1098 tarihli Epistula cleri et populi Luccensis ad omnes fideles'te (Hep 167) anlatılıyor.

Frankların Emriyle Türkler Üzerine Saldırı. 1. Bu arada Franklar, istişareden sonra Piyer Lermit aracılığıyla Türklere, daha önce Hıristiyanlara ait olan toprakları terketmedikleri takdirde ertesi gün kesinlikle saldırıya geçeceklerini bildirdiler. Eğer Türkler kabul ederse, çok fazla insan ölmesin diye çarpışma her iki taraftan seçilecek beş, on veya yirmi hatta yüz şövalye arasında olabilecekti. Üstün gelen taraf başka mücadele olmadan serbestçe şehri ve yönetimi ele geçirebilecekti.^{141*}

2. Talep buydu fakat Türkler kabul etmedi. Fazla sayılarına ve güçlerine güveniyorlar ve bizi yokedebileceklerini düşünüyorlardı.

3. Yaya ve süvari olmak üzere üçyüzbin civarında oldukları tahmin ediliyordu.¹⁴² Bizim şövalyelerimizin zayıf ve aciz piyadelere döndüğünü biliyorlardı.

4. Sonra elçimiz Piyer döndü ve cevaplarını ilettiler. Bunu duyan Franklar tereddütsüz bir şekilde savaşa hazırlandılar ve tüm ümitlerini Tanrı'ya bağladılar.

5. Türk prensleri çok sayıda idi ve "emir" diye adlandırılıyorlardı. Bunlar Kürboğa, Şemsülmülük, Emir Süleyman ve daha birçoğu idi.¹⁴³

XXII

Muharebe İçin Hazırlık. 1. Birçok alt kademe soyluların yanında Frankların prensleri Muhteşem Hugh, Normandiya Kontu Robert, Flanders kontu Robert, Kont Raymond ve Bohemond idi.¹⁴⁴ İnsanları hep rahatlatan Lord'a karşı inançlarını

¹⁴¹Karşılaştırmamız Raymond of Aquilers, RHC, Occ., III, 259; HG XXVIII, 2-5; Epistula II Anselmi de Ribodimonte ad Manassem archiepiscopum Remorum, Hep 159-60. Peter'in görev tarihi 27 Haziran 1098 idi (HF 248, not 2).

¹⁴²İbnü'l-Esir Haçlıların elçi gönderiş sebeplerini daha farklı bir şekilde veriyor. Ona göre: "Haçlılar Antakya'yı işgal ettikten sonra orada on iki gün kaldılar. Yiyecekleri kalmamıştı; kuvvetliler hayvanlarını yiyerek karınlarını doyururken zayıf ve güçsüzler leş ve ağaç yaprağı yiyorlardı. Bu perişan hallerini görünce, Kürboğa'ya haber gönderdiler ve şehri terk edip gitmek için eman istediler. Fakat Kürboğa onlara istedikleri emanı vermedi ve: <<Siz ancak kılıç zoruyla çıkarılacaksınız.>> dedi. (*el-Kamil*, X, 230.)

Urfalı Mateos da "Şehrin yiyeceği esasen evvelden bitmiş olduğundan Franklar açlık içine düştüler. Onların vaziyetleri gündün güne daha çok vahim bir hal kesbediyordu. Onlar, Kürboğa'dan yeminli teminat aldıktan sonra şehri ona vermeye, kendileri de Frank memleketine gitmeye karar verdiler." demektedir. (Urfalı Mateos, a.g.e., CLV, s. 197.)

¹⁴³Fulcher'in Türk ordusunun gücü ile ilgili tahmini ilk redaksiyonda 600.000 asker gibi daha da aşırı bir rakamdı (HF 249, not e).

¹⁴⁴Musul Valisi Kürboğa, Şam Dükağı (1095-1104) Şemsülmülük ve muhtemelen İlgazi'nin oğlu Emir Süleyman (HF 250, not 12). Fulcher ilk redaksiyonda değişikliğe uğramış şekilde yer alan yaklaşık otuz Türk kumandanının ismini dışarıda bırakmış (HF 250, not d).

¹⁴⁵Bu bölümdeki materyalin çoğunu Fulcher bazı çıkarma ve süsleyici eklemelerle birlikte Raymond of Aquilers'in kroniğinden (RHC, Occ., III, 259-60) almış görünüyor. Karşılaştırmamız HG XXIX, 1; Epistula II Anselmi de Ribodimonte ad Manassem archiepiscopum Ramorum (Hep 160); ve Epistula cleri et populi Luccensis ad omnes fideles (Hep 167).

kuvvetlendiren ve gerçek bir din adamı olan Le Puy Piskoposu Admehar'ın ruhuna Tanrı kutluluk versin.

2. Dini tedbir! Son gece Adhemar, haberciyle ertesi gün çarpışma sırasında atların açlıktan zayıf düşüp çökmeleri için Tanrı'nın ordusundaki tüm şövalyelere atlarına mümkün oldukça çok yem vermelerini emretti. Böyle emretmişti ve bu da yapıldı.

3. Böylece muharebe için hazırlandıktan sonra Temmuz Kalendsi'nden önceki dördüncü günde hepsi şehirden şafak vakti çıktılar.¹⁴⁵ Yayalar ve süvariler önde bayrakları olmak üzere bölüklere ayrıldılar. Aralarında beyaz giyinmiş rahipler vardı. Bunlar tümü için ağladılar, Lord'a yalvardılar ve samimi ruhların derinliklerinden birçok dualar ettiler.*

4. Sonra mükemmel bir şövalye olan Emirdalis adında bir Türk, adamlarımızın dalgalanan bayraklarla üzerlerine doğru ilerlediklerini görünce çok şaşırды ve düzenli bir şekilde bir bir ilerleyen kumandanlarımızın bayraklarını gördüğünde yakında bir çarpışma olacağını anladı.

5. Antakya'yı ve Frankları iyi tanıyordu. Hemen Kürboğa'ya gitti, gördüklerini anlattı ve "Niye satranç oynuyorsun? Bak Franklar geliyor!" dedi. Diğeri "Savaşmaya mı geliyorlar?" diye sordu. Emirdalis de "Şu ana kadar tam anlayamadım ama biraz bekle." diye cevap verdi.

6. Ve Emirdalis prenslerimizin diğeri tarafta önde askeri bir tavırla taşınan bayraklarını ve onların muharebe için sıralanmış durumlarını görünce geri Kürboğa'ya gitti ve "Franklara bak!" dedi. Diğeri "Ne düşünüyorsun?" diye sordu. O da "Sanırım bir çarpışma olacak ama biraz bekle. Gördüğüm bayrakları tanımıyorum" dedi.

7. Sonra daha yakından bakınca üçüncü süvari bölüğü ile birlikte ilerleyen Le Puy Piskoposunun flamasını tanıdı.

Daha fazla beklemeden Kürboğa'ya dedi ki

"Bak Franklar geliyor; ya şimdi kaç ya da cesurca dövüş

Çünkü büyük Papa'nın bayrağını ilerlerken gördüm

---

¹⁴⁵28 Temmuz 1098.

* Haçlılar şehrin kapısından beşer altışar çıkarken Müslümanlar Kürboğa'ya: <<Kapının önünde durup her çıkana öldürmen gerekir; çünkü onlar şu anda dağılık oldukları için haklarından gelmek kolaydır.>> dediler. Fakat Kürboğa: <<Öyle yapmayınız, hepsi çıkıncaya kadar onlara zaman tanıyın, sonra öldürürsünüz.>> dedi. Ne var ki, Haçlıların süratle hareket etmeleri onlara bu imkanı vermedi. Müslümanlardan bir gurup çıkan bir gurubu öldürdüler. Kürboğa bizzat gelip onlara mani oldu ve Haçlıların hepsi dışarı çıkmadan önce öldürülmelerini yasakladı.

Haçlıların hepsi çıkıp Antakya'da onlardan hiç kimse kalmayınca büyük bir savaşa tutuştular. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 231.)

Tamamen yokedeceğini düşündüklerine yenilmek istemiyorsan, bugün endişeli ol."

8. Kürboğa "Franklara haber yollayayım ve dün benden istediklerini bugün vereceğimi söyleyeyim." dedi. Emirdalis de "Çok geç kaldın." diye cevapladı. Yine de Kürboğa talebini ilettil fakat istediğini alamadı. Sonra Emirdalis

Liderinden ayrılarak atını mahmuzladı

Kaçıp kaçmamakta kararsızdı, ama arkadaşlarını teşvik ediyordu

Cesurca dövüşmeye ve oklarını fırlatmaya.¹⁴⁶

XXIII

Muharebe, Hıristiyanların Zaferi Ve Türklerin Kaçışı. 1. Muhteşem Hugh, Normandiya Kontu Robert ve Flanders kontu saldırının en ön sırasındaki komutanlardı. Germenler ve Lotharingler ile birlikte Dük Godfrey ikinci sırayı takip ediyordu. Onlardan sonra Kont Raymond'un adamları, Gaskonlar ve Provençallarla birlikte Le Puy Piskoposu geliyordu. Kontun kendisi şehri korumak için orada kalmıştı. Bohemond arkada kalabalığı ustaca topladı.¹⁴⁷

2. Türkler saflarının şiddetli Frank akınlarıyla delindiğini görünce, adetleri olduğu üzere ok atmak için ferdi olarak öne atıldılar.¹⁴⁸ Fakat cennetten gönderilmiş bir korkuyla sanki bütün dünya tepelerine yıkılmış gibi telaşla kaçtılar. Franklar kaçanları alabildiğine kovaladılar.*

3. Ancak Frankların atları az olduğundan ve bunlar da açlıktan zayıf düştüklerinden almaları gerektiği kadar dinsizi esir alamadılar. Ama Türklerin tüm çadırları ordugahlarında kalmıştı. Franklar bunların içlerinde Türklerin panik ve kargaşa içindeki kaçışlarında bıraktıkları ya da attıkları altın, gümüş, kaftanlar, başka giysiler, kap kacak ve başka birçok eşya buldular. Mesela atlar, katırlar, develer, eşekler, muhteşem sarıklar, yaylar ve kılıflarıyla beraber oklar vardı.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Fulcher, kroniği boyunca bazı yerleri şiirleştirmeye teşebbüs etmiştir.

¹⁴⁷ Karşılaştırınız Raymond of Aquilers, RHC, Occ., III, 259. Fulcher "Kutsal Mızrak"ın doğruluğundan şüphe ettiği için, onu bir ilham kaynağı olarak kullanımından bahsetmiyor. Bkz. Raymond, ibid., 261; ve HG XXIX, 4. Bu çıkış hareketinin tarihi 28 Haziran 1098 idi.

¹⁴⁸ Karşılaştırınız Raymond, RHC, Occ., III, 260, 261; ve HG XXIX, 4.

*İbnü'l-Esir Müslümanların mağlubiyetini iki sebebe bağlıyor. Birincisi Kürboğa'nın başlangıçta onları küçümsemesi ve değer vermemesi, ikinci olarak da dışarı çıkan Haçlıları öldürmelerine mani olmasıydı. (*el-Kamil*, X, 231.)

¹⁴⁹ Fulcher Gesta'nın ganimetle ilgili yazısını süslüyor. Bkz. HG XXIX, 8.

4. Sık sık Frankları vahşi emirler ve tehditlerle öldürmüş olan Kürboğa bir geyik gibi çabucak kaçmıştı. Fakat atlılarla çok iyi donatılmış böyle büyük bir orduya sahip olmasına rağmen neden kaçmıştı. Çünkü Kürboğa Tanrı'yla mücadele etmeye kalkışmış, Kürboğa'nın kuvvetinin farkına varan Lord da onun gücünü tamamen yoketmişti.

5. İyi ve hızlı atlara sahip Türkler kaçmıştı fakat arkada kalanlar Franklara terkedilmişlerdi. Bunlardan çoğu, özellikle de Müslüman yayalar esir alınmıştı.¹⁵⁰ Diğer yandan bizim adamlarımızın az bir kısmı yaralanmıştı. Düşman çadırlarında bulunan kadınlara ise Franklar bir kötülük yapmadılar ama karınlarına mızrakları sapladılar.

6. Sonra hepsi sevinçli bir sesle Tanrı'ya şükredip, O'nu övdüler.¹⁵¹ Adil bir merhametle kendisine sıkıntı ve darlık içindeyken bile güvenenleri, düşmanların en acımasızından kurtarmıştı. Kudretiyle, o ana kadar neredeyse Hıristiyanlara galip gelmiş olan Türkleri mağlup bir vaziyette darmadağın etmişti. Düşman ganimetleri ile zenginleşen insanlarımız sevinçle şehre döndüler.

Eski Antakya şehri zaptedildiği zaman
İki çıkarılırsa binyüzden
Lordumuzun Meryem'den doğduğu yıld
İkizler burcunda,

Phoebus iki kere dokuza yükseldiği zaman¹⁵²

7. Ağustos Kalendsi'nde Piskopos Adhemar öldü. Ruhu sonsuz huzur içinde dinlensin.¹⁵³ Amin! Ve daha sonra Muhteşem Hugh önce İstanbul'a, oradan da Fransa'ya gitmek için prenslerden izin alarak ayrıldı.¹⁵⁴

XXIV

Tüm Ordunun Şanlı Kumandanları Bu Olaylarla İlgili Aşağıdaki Mektubu Roma'daki Papa'ya Gönderdiler. 1. Saygıdeğer Lord Papa Urban'a;¹⁵⁵ Bohemond, Saint

¹⁵⁰Karşılaştırınız Raymond, RHC, Occ., III, 261.

¹⁵¹ Karşılaştırınız HG XXIX, 9.

¹⁵²Antakya'nın düşüş tarihinin, olduğu günde verilmesini beklerdik, fakat Fulcher bunu Antakya'daki olaylarla ilgili yazısının sonuna koyuyor. Genellikle tarihlerin uyuşmasına rağmen şehrin düşüş tarihi olarak 3 Haziran yerine 4 Haziranı göstermekle yanılıyor (HF 258, Not 21); bununla birlikte daha sonra doğru tarihi kullanıyor (XXIV, 4).

¹⁵³1 Ağustos 1098.

¹⁵⁴Hugh, Haziran'da fakat daha önce Antakya'yı, yapacağı yardım karşılığında teklif etmek üzere İmparator Alexius'a gönderilmiş (HG.XXX,2), fakat Alexius bunu başaramamıştı.

¹⁵⁵Bu noktada Fulcher çalışmasına, sadece ilk tashihde, Antakya'da mücadele eden prenslerden Papa II.Urban'a 11 Eylül 1098'de yazılmış rapor mahiyetinde ilginç bir mektubu dahil etmiş (HF 259, not

Gilles Kontu Raymond, Lorraine Dükü Godfrey, Normandiya Kontu Robert, Flanders Kontu Robert ve Boulogne Kontu Eustace'den¹⁵⁶ selamlar! Ve oğullarından manevi babalarına: Sadık hizmet ve İsa'ya hakiki itaat.

2. Tanrı'nın büyük merhameti ve açıkça yardımı ile Antakya'nın bizim tarafımızdan alındığının, Lordumuz İsa'nın onurunu zedeleyen Türklerin yakalanıp öldürüldüğünün, İsa'nın yolcuları olarak Kudüs'e giden bizlerin kudretli Tanrı'ya yapılan haksızlığın intikamını aldığımızın, ilk önce Türkleri kuşatma altında tutan bizlerin daha sonra Horasan, Kudüs, Şam ve daha başka birçok yerden gelen Türkler tarafından kuşatıldığımızın ve nasıl İsa'nın merhameti ile kurtarıldığımızın sizin tarafınızdan bilinmesini isteriz.¹⁵⁷

3. İznik'in alınmasından sonra,¹⁵⁸ duyduğunuz gibi Temmuz Kalendsi'nde¹⁵⁹ bizi Eskişehir Vadisi'nde karşılayan kalabalık Türklere galip geldik ve güçlü Süleyman'ı(*Bu tarihlerde Anadolu Sélçuklularının başında Sultan I. Kılıç Arslan bulunmaktadır) bozguna uğratıp bütün topraklarını ve mülkünü elinden aldık. Tüm Roma topraklarını elde edip zaptederek Antakya'yı kuşatmak için ilerledik.¹⁶⁰ Kuşatmada, özellikle çok sık üzerimize saldıran komşu Türk ve dinsizlerin hücumları ve sayıları karşısında birçok zorluklar yaşadık ve gerçekten denebilir ki Antakya'da kuşattıklarımız tarafından kuşatma altına alındık.

4. Sonuç olarak tüm çarpışmalar kazanıldı ve onların başarılı bir şekilde sonuçlanmasıyla Hıristiyan inancı yüceltildi. Ben, Bohemond, şehri bana teslim edecek

---

1). Bu, Grekleri ve diğer Doğu Hıristiyanlarını sapkınlıkla suçluyor ve Urban'dan Haçlıları "Kutsal Mezar" üzerine yöneltmekte idare için Antakya'yı kendi merkezi yapmasını istiyor. Bu şaşırtıcı davete uymak, Urban'ın Clermont'ta Doğudaki Hıristiyanlarla ilerletmeye çalıştığı dostça ilişkilerin altüst olması demektir. Bu mektup prensler arasında en önde gelen ve daha sonra da birinci adam olan Bohemond'un telkini gibi görünüyor. Bu, Adhemar'ı çok beğenen Gesta yazarı ya da Gesta'yı yakından tanıyan biri tarafından yazılmış olabilir (HEp 96-97; ve HF 259, not 1). Mektupta Bohemond'un Haçlı Seferini Bizans'la ipleri kopararak kendi yararına çevirmek ve Antakya'yı kendisi için tutmak planı belirginleşmeye başlıyor. Urban'ın bu garip mektup için ne düşündüğü bilinmiyor çünkü herhangi bir harekete geçmeden öldü. Bkz. Yewdale, "Bohemond", 49-84; Krey, "Urban'ın Haçlı Seferi - Başarı ya da Başarısızlık" 239-41; ve Anthony F. Czajkowski, "İlk Haçlı Seferinde Antakya Kuşatması". Hisoric Bulletin, XXVI (1948), 82-84. Fulcher bilgi kaynağı olarak bu mektuptan ziyade Anonim Gesta'yı ve Raymond of Aquilers'i tercih etmiş görünüyor. O zaman neden buna yer verdi? Muhtemelen 1105-1106'da bu mektubu dahil etmenin Bohemond'un yeni bir Haçlı seferi teşebbüsüne destek olacağını düşündü. Yıllar sonra ikinci tashihte, Fulcher şüphesiz bu haberleşmenin fazlalık olduğunu düşündü ve yer vermedi. Paul Riant bu mektubu inceledi ("Inventaire Critique des Lettres historique des croisades", AOL, I, 181-83), ve Hegenmeyer iki kere yayınladı. (HEp 87-93, 161-65, 341-58; ve HF 268-64).

¹⁵⁶Dük Godfrey ile I. Boldwin'in büyük kardeşi olan Boulogne Kontu III. Eustace. Seferden sonra geri döndü.

¹⁵⁷Karşılaştığımız HG XXI, 1.

¹⁵⁸19 Haziran 1097.

¹⁵⁹1 Haziran 1097.

¹⁶⁰20-21 Ekim 1097.

bir Türkle anlaşma yaptım. Haziran Nones'inden üç gün önce¹⁶¹ şafaktan az evvel sura merdivenleri yerleştirdim ve böylece İsa'ya direnen şehri aldık. Şehrin zalim hükümdarı Cassianus'u¹⁶² ve birçok askerini öldürdük ve karılarını çocuklarını ve ailelerini altınları, gümüşleri ve tüm malları ile birlikte alıkoyduk.

5. Ancak daha önce Türkler tarafından takviye edilmiş Antakya Kalesi'ni ele geçiremedik.¹⁶³ Ertesi gün saldırmak için hazırlandığımızda, şehir dışının her tarafında dolaşan sayısız Türk gördük. Henüz şehrin dışında iken birçok gün gelip bizimle dövüşürler diye beklemiştik. Şehir alındıktan üç gün sonra bizi kuşattılar; yüz bin kişiden fazlası¹⁶⁴ bir kısmını bizim, bir kısmını onların tuttuğu şehrin aşağı tarafındaki bölümüne, kale kapısından saldırmak için kaleye girdi.

6. Fakat biz kalenin karşı tarafındaki yüksek yerde¹⁶⁵ durarak iki ordu arasındaki şehre inen yolu muhafaza ettik ve böylece sayıca çokluklarına rağmen Türkler burayı yaramadılar. Gündüz ve gece surların dışında, içinde çarpıştık ve sonunda düşmanlarımızı şehre giden kale kapısından ordugahlarına geri dönmek zorunda bıraktık.

7. O taraftan bize zarar vermeyeceklerini anlayınca, kimsenin şehre girip çıkamayacağı şekilde her taraftan etrafımızı sardılar. Bu yüzden hepimiz öyle cesaretimiz kırılmış ve perişan bir haldeydik ki birçoğumuz açlıktan ve başka sıkıntılardan dolayı, zaten açlıktan ölmek üzere olan atları ve eşekleri kesip yedik.¹⁶⁶

8. Bu sırada bizi gözetleyen ve yardım eden Tanrı'nın merhameti ile Lord'un Mızrağı'nı bulduk; ki Kurtarıcımız(İsa)'ın bir tarafı Longinus tarafından bununla yaralanmıştı.¹⁶⁷ Mızrağın, havarilerin prensi Kutlu Peter'in kilisesinde bulunduğu yer, havari St. Andrew tarafından bir Tanrı hizmetkarına üç kez gösterildi. Bu keşif ve diğer birçok ilahi ilhamlarla rahatlayarak öyle güç kazandık ki daha önce karamsar ve mahcup olan bizler, şimdi birbirimizi bir an önce savaşmak için teşvik ediyorduk.

9. Böylece üç hafta dört gün muhasara altında kaldıktan sonra, bütün günahlarımızı itiraf edip kendimizi Tanrı'ya emanet ettik ve havariler Peter ve Paul'un

¹⁶¹3 Haziran 1099.

¹⁶²Yağısryan.

¹⁶³Kale komutanı Ahmet ibn Mervan idi (Kemaleddin, RHC, Or., III, 583). Bkz. Steven Runciman, "İlk Haçlı Seferi: Antakya'dan Askalan'a", Setton'da (ed.), Crusades, I, 319-23.

¹⁶⁴"C eorum milia" HF 262'de, fakat "centum eorum milites" HEp 162'de ve "LX fere milia" Fulcher'in kroniğinde (HF 243; Bkz. XIX, 4). Birinci ve üçüncü rakamlar açıkça abartılı (bkz. HF 262, not 15).

¹⁶⁵Bu yüksekliğin, Staurin Dağı, mükemmel bir fotoğrafı ve topoğrafik bir harita Dasney'in "Antakya"sında bulunabilir, 1. ve 3. levhalar.

¹⁶⁶Karşılaştığımız HG XXiii, 4; XXVI, 5.

¹⁶⁷Bkz. HEp 346, not 40.

yortusunun arefesinde¹⁶⁸ savaş düzeninde şehrin kapılarından çıktık. O kadar azdık ki düşman savaşağımızı değil kaçacağıımızı zannediyordu.

10. Ancak biz hazırlandıktan ve yaya ile atlarımızı düzenli bir şekilde sıraladıktan sonra, Türklerin askeri gücünün merkezine doğru Lord'un Mızrağı¹⁶⁹ ile birlikte cesurca ilerledik ve avantajlı durumdaki Türkleri kaçımaya zorladık. Fakat onlar adetleri olduğu üzere her yöne doğru dağılmaya başladılar. Mümkün olan tepeleri ve yolları ele geçirerek etrafımızı çevirmeyi düşündüler. Böylece hepimizi öldürmeyi umuyorlardı. Ama birçok savaş sayesinde onların hilelerini öğrenmiştik. Tanrı'nın lütfu ve merhameti ile onlara göre çok az olmamıza rağmen onları biraraya gelmeye zorladık. Tanrı'nın güvenilir elinin bizim yanımızda savaşmasıyla, toplanmış durumdaki Türkleri kaçımaya ve bütün içindekilerle beraber ordugahlarını terketmeye mecbur bıraktık.

11. Türklere üstün gelip bütün gün kovaladıktan ve binlercesini öldürdükten sonra, mutlu ve neşeli bir şekilde şehre döndük. Daha sonra bir emir, önceden belirtilen bir kaleyi, içindeki bir adamla birlikte Bohemond'a teslim etti. Bohemond sayesinde, memnuniyetle, hepsini Hıristiyan dinine boyun eğdirdi. Böylece Lordumuz İsa tüm Antakya'yı Roma dinine ve inancına döndürmüş oldu.

12. Her zaman sevinçlerin ortasında bir üzücü şey olduğu gibi, vekiliniz olarak gönderdiğiniz Le Puy Piskoposu Ağustos Kalendsi'nde öldü.¹⁷⁰ Bu olay, yüce bir görev aldığı savaştan ve şehrin boyun eğmesinden sonra oldu.

13. Bu yüzden şimdi bize gönderilen babadan mahrum kalan bizler, bunu manevi babamız olarak sizden talep ediyoruz. Bu kutsal yolculuğu siz başlattığınız ve konuşmalarınızla topraklarımızı ve üzerlerindeki her şeyi bırakmamıza siz sebep olduğunuz için, haçı taşıyarak İsa'yı tembih ettiğiniz ve söylediklerinizi yerine getirerek İsa'nın ismini yüceltmemiz için bizi siz zorladığınız için, sizden bize gelmenizi ve kim olursa olsun sizinle beraber gelmeye zorlamanızı rica ediyoruz. Çünkü Hıristiyan adının ortaya çıktığı yer burasıydı (Act.11:26). Her gün gördüğümüz kilisede Kutlu Peter'e taç giydirildikten sonra,¹⁷¹ daha önce Galileanlar diye adlandırılanlar (Act. 1:11;2:7) burada, ilk ve başlıca Hıristiyanlardı. Öyleyse babamız ve Hıristiyan dininin başı olarak sizin ana şehre, Hıristiyan adının başşehrine şahsen gelmeniz ve projeniz olan savaşı bitirmenizden şu dünyada daha münasip ne görünüyor?

¹⁶⁸ 28 Haziran 1098.

¹⁶⁹ Fulcher Kutsal Mızrak'ın savaşa götürüldüğünü atlıyor.

¹⁷⁰ 1 Ağustos 1098.

¹⁷¹ Bkz. HG 238, not 56.

14. Türkleri ve putperestleri zaptettik fakat sapkınların; Grekler, Ermeniler, Suriyeliler ve Jakobitlerin üstesinden gelemedik. Kutlu Peter'in vekili olarak onun tahtında oturmanızı, her şeyin düzgün gitmesi için bizleri itaatkar oğullarınız olarak kullanmanızı ve otoriteniz ve gücünüzle her türlü sapkının kökünü kazıtmanızı tekrar ve tekrar sizden istiyoruz. Ve böylece sizin tarafınızdan ilan edilen ve bizim tarafımızdan sürdürülen İsa'ya yolculuğu bizimle birlikte bitirmiş olacaksınız ve bize Kudüs'ün kapılarını bir bir açıp, Lordumuzun mezarını özgürlüğe kavuşturacak ve Hıristiyan adını herşeyin üstünde tutmuş olacaksınız. Çünkü gelir ve kutsal yolculuğu bizimle bitirirseniz, tüm dünya size itaat edecek. Ebedi olan ve hüküm süren Tanrı bunu yapmanız için size izin versin. Amin.¹⁷²

XXV

Diğer Şehirlere Yapılan Seferler, Arka'daki Kuşatma, Franklar'ın Kudüs'e Yolculuğu ve Oraya Varışları. 1. Günler süren zahmetli işlerden yorulmuş durumdaki adamlarımız ve atlarımız Antakya civarında dört ay dinlendikten ve yiyeceklerle canlandıktan sonra, eski sağlıklarına kavuştular.¹⁷³ Ordunun bir bölümü istişare ettikten sonra, Kudüs'e ilerlemeyi ertelemek isteyerek Suriye içlerine gitti. Bunların komutanları Bohemond ve Kont Raymond'du.^{174*} Diğer prensler Antakya civarında kaldılar.

¹⁷²Muhtemelen Bohemond'un 1106'da Fransa'daki seferi sırasında onun teşviği ile yazılmış bir not da yine doğu Hıristiyanlarını sapkınlıkla suçluyor ve Urban'dan aktif liderlik talep ediyor (HF 264, not m; Hill and Hill, Raymond IV, 100).

¹⁷³Bu bölümde Fucher, Haçlıların ana ordusunun Antakya'dan Kudüs'e kadar olan tarihini özetliyor (28 Haziran 1098 – 7 Haziran 1099). Edebi zevklerini bazı coğrafi ayrıntılar için Josephus'un "Antiquitates Judaicae" sini kullanarak tatmin ediyor.

¹⁷⁴Kürboğa'nın 28 Haziran 1098'deki mağlubiyetinden sonra Haçlı prensleri 1 Kasım'a kadar onlara katıldığı takdirde Antakya'ya sahip olabileceğini İmparator Alexius'a haber verdiler. Bohemond ve Kont Raymond Kudüs üzerine yürüyüşü ertelettirmek istiyorlardı çünkü Bohemond Antakya'yı kendisi için elde etmeyi umuyordu ve Raymond da Alexius'un haklarını kolluyordu (HG XXX, 3; XXXi, 2-5; Raymond, Rhc, Occ., III, 262, 266-67).

Aslında bu iki lider Antakya hakimiyeti konusunda uzun süre tartışmalarına rağmen bir neticeye varamadılar. Hıristiyan ahali ve askerler de kararsızlıktan sinirlenmeye ve bir an önce Kudüs'e doğru yola çıkmak için sabırsızlanmaya başladılar. Çok geçmeden de liderleri ikaz ederek, anlaşamadıkları taktirde kendilerinin, Kudüs'e doğru yola çıkmadan önce şehir surunu yıkacaklarını bildirdiler. Bohemond ve Raymond, ordu ve halktan gelen bu ikaz sonunda birkaç kişinin katıldığı yüksek seviyede bir toplantı daha yaptılar. Bu toplantı her iki taraf arasında tam olmasa bile geçici bir süre yumuşak bir zemin hazırladı. Fakat Antakya liderliği halen ortada idi. (Coşkun Alpтеkin, *Dimaşk Atabegliği (Tog-Teginliler)*, İst. 1985, 23-24.)

2. Bu iki kumandan, adamlarıyla Barra(el-Bare) ve Marra(Maarratunnuman)¹⁷⁵ şehirlerini büyük cesaret örneği bir saldırıyla ele geçirdiler.** İlkini çok çabuk zaptettiler, tüm sivilleri öldürdüler ve her şeye el koydular.*** Sonra hemen diğerine yöneldiler ve orayı yirmi gün boyunca kuşatma altında tuttular. Burada açlıktan çok sıkıntı çektiler. Açlıktan çılgına dönmüş bir şekilde eziyet çeken birçok adamımızın ölü Müslümanların kaba etlerinden parçalar kestiklerini söylerken içim ürperiyor. Bu parçalara daha tam pişmelerini bile beklemeden vahşice saldırıyorlardı.¹⁷⁶ Böylece kuşatanlar kuşatılanlardan daha çok zarar görmüş oluyordu.

3. Bu sırada yapabildikleri kadar aleti sura kadar taşıyan Franklar, Tanrı'nın nimeti olarak, büyük yüreklilik isteyen bir hücumla üstten aştılar. O gün ve ertesi gün en büyüğünden en küçüğüne kadar tüm Müslümanları öldürdüler ve tüm mallarını yağmaladılar.*

4. Maarratunnuman bu şekilde elde edilince Bohemond Antakya'ya döndü. Sonra, Bohemond'un kendi bölgesi için muhafız olarak yerleştirmiş olduğu adamları oradan çıkardı.¹⁷⁷ Bundan sonra da Antakya'nın kendi görüşmeleri ve hileleriyle alındığını söyleyerek tüm bölgeyle birlikte şehri ele geçirdi.

5. Bunun sonucunda Kont Raymond Tancred'i de yanına alarak Kudüs'e doğru ilerlemeye devam etti. Aynı şekilde Maarratunnuman'dan ayrıldıktan sonraki gün Kont Robert the Norman da aynı güce katıldı.¹⁷⁸

6. Lordumuzun vücut bulmasının 1099'uncu yılında bu kuvvet, Lübnan Dağı'nın eteğindeki Arka kalesine doğru ilerledi. Bu kalenin Canaan'ın oğlu ve Nuh'un torunu Aracaeus tarafından inşa edildiğini okumuştuk. Ancak almak çok zor olduğundan yaklaşık beş ay boyunca kuşattılar fakat bir sonuç alamadılar.¹⁷⁹

¹⁷⁵Antakya'nın 42 mil güneydoğusundaki el-Bare ve onun 8 mil doğusundaki Maarratunnuman. İlki 25 Eylül 1098'de Kont Raymond tarafından (HG XXXi, 1; Karşılaştırınız Raymond, RHC, Occ., III, 266), ikincisi de 11 Aralık'ta Raymond ve Bohemond tarafından (HG XXXiii, 6; HChr 329) alındı.

**Haçlı liderleri, ordunun sabırsızlığını gidermek ve askeri meşgul etmek, aynı zamanda Kudüs'e gidecek ordunun sol tarafını emniyete almak bakımından zaptı gerektiği için Maarratunnuman üzerine yürüdüler ve ele geçirdiler. (C. Alptekin, age., 24.)

***Kuşatmanın yirmi günden daha az, iki hafta kadar sürdüğü belirtilmektedir. (C. Alptekin, age., 24.)

¹⁷⁶Diğer benzeri yamyamlık hikayeleri için bkz. HG XXXiii, 8 ve Raymond, RHC, Dec., III, 271.

*Haçlılar burada yüz binden fazla insan öldürdüler, çok sayıda kadın ve çocuğu da esir aldılar. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 232.)

¹⁷⁷Raymond, RHC, Occ., III, 286.

¹⁷⁸Tancred için bkz. İbid., 272 ve Robert için bkz. HG XXXiV, 3. Gesta, Kont Raymond'un hareket günü olarak 13 Ocak 1099'u gösteriyor (HG XXXiV, 3; HChr 339).

¹⁷⁹Trablus'nin 13 mil kuzeybatısında yer alan Aka'ya 14 Şubat 1099'da ulaşılmıştı (HGXXXiV, II; HChr 352). Kuşatma beş değil, 14 Şubat – 13 Mayıs arasında onikibuçuk hafta sürdü (HF 269, not 18). Aracaeus için bkz. Joseph. Ant. I, 138; Gen. 10:15-17 ve I Paralip. 1:13-15.

7. Dük Godfrey ve Flanders Kantu Robert bu orduyu pek de uzak olmayan bir mesafeden takip ediyorlardı. Cebele kalesini muhasara ederlerken, Arka'daki adamlara yardım etmelerini isteyen bir mesaj aldılar. Hemen Cebele'yi terkedip talep edildiği üzere o orduya yardım için acele ettiler. Fakat şehri çevirdikten sonra beklenen çarpışma gerçekleşmedi.

8. Bu Arka kuşatması sırasında cesur bir şövalye olan Anselm of Ribemont taşla vurularak öldürüldü.¹⁸⁰

9. Bu noktada Franklar istişare ettiler ve biraz daha orada kalır ve kaleyi de alamazlarsa telafisi mümkün olmayan bir zarara uğrayacaklarına karar verdiler. Yollarında ticari trafik olmadığından dolayı hasat mevsiminde Kudüs'e varmak için hala zamanları olduğunu bildiklerinden kuşatmayı kaldırıp ilerleyişe devam etmenin daha akıllıca olacağını söylediler. Eğer ilerlerse Tanrı'nın verdiği rızıkla, hasat ürünleriyle nerede olurlarsa olsunlar yaşayabilecekler ve O'nun öncülüğünde en çok arzu ettikleri amaca ulaşabileceklerdi. Böyle teklif edilmiş ve böyle de kararlaştırılmıştı.¹⁸¹

10. Böylece çadırlarını topladıktan sonra yola çıktılar ve Trablus şehrinde geçtiler. Bundan sonra Cebele Kalesine ulaştılar. Nisan ayıydı ve zaten hasat ürünlerini yiyorlardı. İlerlemeye devam edip Beyrut yakınlarında biraz zaman geçirdikten sonra kendi dilimizde Sayda(Sayda) dediğimiz başka bir şehre geldiler. Burası Fenike topraklarındadır ve Canaan'ın oğlu ve Saydaluların atası olan Sidon tarafından kurulmuştur. Adamlarımız Sayda'dan Sarepta'ya geçtiler. Oradan da çok güzel bir şehir olan Tyre(Sur)'ye ilerlediler. Hakkında okuduğumuz Apollonius işte buradan gelmiştir. Bu iki şehir hakkında Evangelist diyor ki: "Sur ve Sayda bölgelerine" (Matta 15:21; Markos 7:24). Bölgenin yerlileri ilkinde "Sagitta", ikincisine de "Sur" diyorlar. Bu İbranice'de "Soor"dur.¹⁸²

11. Daha sonra Ptolemais(Akka)'e altı mil uzaklıkta Zıph(ez-Zip) isminde bir kaleye geldiler. Ardından önceden Accon denilen ve bazılarımızın yanlış olarak Acharon dedikleri Akka'yı geçtiler. Fakat Akka, Jamnia ile Azotus arasında bir Filistin şehridir.

¹⁸⁰Raymond, RHC, Occ., III, 277 ve HG XXXV, 1, 3. Gibellum(Cebele) Lazkiye'nin 14 mil güneyindedir. Anselm 25 Şubat 1099'da öldürüldü. (HChr 355)

¹⁸¹Karşılaştırmız HG XXXV, 4.

¹⁸²Bu paragraf için Fulcher Raymond'dan çok Gesta'yı kullanıyor (HG XXXVI, 1-3; Karşılaştırmız Raymond, RHC, Occ., III, 291). Arka'dan Sur'a kadar olan kronoloji, 13-23 Mayıs, bkz. Hchr 371-76. Fulcher Gesta'da bir bölümü yanlış anlamış ve ayın Nisan olduğunu zannetmiş (HG XXXV, 4; HF 271, not 25). Cebele(Cubeyl) Beyrut'un 20 mil kuzeyindedir ve Gesta ya da Raymond tarafından bahsedilmeyen Sarepta, Sayda'nın 10 mil güneyindedir. Sayda hakkında referanslar için bkz. Joseph. Ant. XXI. 261,264; Karşılaştırmız HF 273, not 30. Sagitta Sayda, Sur da Tyre'dir.

Halbuki Accon'un yani Akka'nın güneyinde Karmel Dağı vardır. Buradan sonra, birlikler sağ taraflarındaki Hayfa denilen kasabayı geçtiler. Sonra Dora'ya ve arkasından Filistin'deki Caesaera(Şeyzer)'ya yaklaştılar. Bu ikincisi eski zamanlardan beri Straton Kalesi diye başka bir isimle anılmıştır. Bu kalenin içinde, İsa'nın doğduğu zamanki Herod'un torunu Herod Agripa kurtlar tarafından kemirilerek sefil bir şekilde ölmüştü. (Act. 12:23).¹⁸³

12. Sonra denizi ve Arsuf Kasabasını sağ taraflarında bırakarak, Franklar Ramatha(Remle, Rama) ya da Arimathia denilen şehirden geçtiler. Müslüman yerlileri bir gün önce kaçırmışlardı. Franklar burada bol miktarda hububat buldular ve hayvanlarına yükleyip Kudüs'e taşıdılar.

13. Orada dört gün kaldıktan ve St. George Kilisesi için bir piskopos görevlendirip şehrin savunması için adam bıraktıktan sonra, Franklar yollarını Kudüs'e yönelttiler. O gün Maccabeeler'in şehri olan Modin (I Mach. 2:1-15) yakınlarındaki Emmaus'a kadar ilerlediler.¹⁸⁴

14. Sonraki gece en iyilerden yüz şövalye atlarına binip şafak vakti Kudüs yakınlarından geçerek hızla Bethlehem'e gittiler. Tancred ve Baldwin bunlardan ikisiydi.¹⁸⁵ Burada oturan Hıristiyanlar, Grekler ve Suriyeliler, Franklar'ın geldiğini anlayınca çok sevindiler. Bununla birlikte ilk başta bu insanların kim olduğunu bilmiyorlardı ve Türk ya da Arap olabileceklerini düşünmüşlerdi.

15. Fakat daha yakından bakıp Franklar olduğundan emin olur olmaz sevinçle ağlayarak ve ilahiler söyleyerek ellerinde haçlar ve bayraklarla onları karşılamak için çıktılar. Ağlıyorlardı çünkü o kadar az insanın oradaki çok fazla dinsiz tarafından her an kolaylıkla öldürülebileceğinden korkuyorlardı. İlahi söylüyorlardı çünkü uzun zamandır gülmelerini beklediklerini; dinsizlerce kötü muameleye uğrayan Hıristiyan inancını yeniden asıl ve haklı değerine yükseltmelerini umdukları kişileri karşıyorlardı.

¹⁸³Ziph veya ez-Zip, İncil'deki Achzib (Jos. 19:29; Judic. 1:31) ve Josephus tarafından Acre denilen yer (Ant. V.85; IX 285)'in yaklaşık 9 mil kuzeyindeydi. Bkz. HF 274, not 33 ve 706, not 6. Ptolemais, Accon ya da Acco bundan sonra modern ismiyle Akka olarak tercüme edilecek. Acharon (İncil'de Ekron) Jobannia(İbelen)'nın (Jabneel, Frenkçe İbelin) 4 mil doğusundaydı, hemen hemen Akdenizle olan uzaklığının aynısı ve her ikisi de Azotus'un (İncil'de Ashdod) 10 mil kuzeydoğusundaydı. Yani Fulcher Acharon'u Jamnia ile Azatus arasında göstermekte yanılıyor.

¹⁸⁴Ramatha(Remle)'daki olaylar için Fulcher öncelikle Gesta'ya (XXXVI, 4) ve Raymond of Aquilers'e (RHC, Occ., III, 272) dayanmış. 2-6 Haziran 1099 arasındaki kalışın süresinde otoritedir (HChr 382-83). Seçilen piskopos Robert of Rouen idi (William of Tyre, VII, XXII). Emmaus(Amvas) Modin'in 7 mil güneyinde, Kudüs'ün 15 mil batısındadır.

¹⁸⁵1100'de Urfa Kontu ve 1118'de Kudüs Kralı olan Baldwin of Le Boarg, I. Baldwin'in akrabası.

16. Adamlarımız Kutlu Meryem Kilisesi'nde samimi şekilde Tanrı'ya yalvardıktan ve İsa'nın doğduğu yeri ziyaret edip Suriyelilere huzur öpücüğü verdikten sonra kutsal şehir Kudüs'e doğru tekrar süratle ilerlediler.

17. İşte! Şehre yaklaşan, ordunun geri kalanı görüldü. Kudüs'e elli stade uzaklıkta bulunan ve Joshua'nın güneşe ve aya emirler verdiği [Jos. 10: 12-13] Gibeon(Hebron)'u sol tarafında bırakarak ilerledi.¹⁸⁶ İleri muhafız birliğinin bayrak taşıyıcıları flamalarını kaldırıp şehirdekilere gösterdikleri zaman, hemen onlara karşı yola dizildiler. Fakat çok hızlı gelebilenler daha da hızlı bir şekilde şehre geri sokuldu.

Haziranın, yedinci güneşinin¹⁸⁷ sıcaklığından kıpkırmızı idi.

Franklar Kudüs'ü kuşattıkları zaman

XXVI

Kudüs Mahali. 1. Kudüs şehri, şehre bir ok atımı mesafedeki Siloam gölcüğü dışında ağaçlardan, ırmaklardan ve pınarlardan yoksun dağlık bir bölgede yer almaktadır. Bu gölcüğün bazen yeterli suyu bulunmakta, bazen de küçük bir su çekilmesiyle eksiklik olmaktadır. Bu küçük gölcük, kışın Jehoshaphat(Josaphat) vadisine doğru akan Kedron Çayı'nın yönünde Sion Dağı'nın eteğindeki vadidedir.¹⁸⁸

2. Şehirdeki kış yağışları için ayrılmış sarnıçlarda yeterli su vardır. İnsan ve hayvanların serinlemesi için şehir dışında daha fazlası bulunur.

3. Düzenli bir orantıyla yerleştirildiği için, şehrin ne çok büyük ne de çok küçük görünmediği genellikle kabul edilir. Bir surdan diğerine genişliği dört ok atımı kadardır.

¹⁸⁶Bethlehem'deki olaylar için Fulcher otoritedir.

¹⁸⁷Fulcher Gesta'nın 6 Haziran olarak verdiği tarihi düzeltiyor (HG XXXVII, Hchr 385).

¹⁸⁸Yazar bu bölümde Kudüs'ün onikinci yüzyıl başlarındaki görüntüsünü yansıtan, bir görgü tamğının değerli bir tarifini veriyor. Raymond of Aguilers ve anonim Gesta'da ise böyle birşey yok. Fulcher'in yazısı Saewulf'un 1102-1103'deki yazısıyla karşılaştırmalı (*Relatio de peregrinatione ad Hierosolymam et Terr? S. annis 1102 et 1103, Recueil de voyages et de mém. pub par la Société Géographie, IV* [Paris, 1839]' de 818 ff, HF 282, not 1'de gösterilmiş; the Russian Abb? iel 1107'de (vie et pélerinage, çeviri B. de Khitrovo, Hineraires Russes en orient. I [genève : Fiek, 1889], 1-83); ve anonim Gesta Francorum Iherusalem expugnantium (ed Rosalind Hill, Gesta Francorum et aliorum hierosolymitanorum, 98-101). Onikinci yüzyılda Kudüs'ün mükemmel bir haritası ve modern fotoğraflar için bkz. Michel Join-Lambert, Jerusalem, çeviri Charlotte Maidane (Londra: Elek Books; New Tork: G.P. Putnams Sons, 1958), 193 et poirrim.

Batıda, her iki tarafın da sur duvarlarıyla Davud Kalesi, güneyde, bir ok atımı mesafeden az daha yakın Sion Dağı ve doğuda şehre bin adım uzaklıkta Zeytin Dağı yer alır.

4. Davud Kalesi, yarısına kadar, erimiş kurşunla mühürlenmiş büyük kare bloklardan sağlam bir işçiliğe sahiptir. Eğer iyi beslenirse, on beş veya yirmi adam burayı tam düşman saldırılarından koruyabilir.

5. Aynı şehirde, eski zamanlarda Süleyman'ın inşa ettiği muhteşem mabedin yerinde yapılmış yuvarlak şekilli Lord'un Mabedi vardır. Öncekiyle hiçbir şekilde kıyaslanamayacak olmasına rağmen, bu bina yine harika bir işçiliğe ve gösterişli bir yapıya sahiptir.¹⁸⁹

6. Lordun mezarının bulunduğu kilise de aynı şekilde yuvarlak bir şekle sahiptir. Yukarısı hiç bir zaman kapatılmamıştır ve usta bir mimari ile şekillendirilmiş açıklıktan sürekli olarak ışığı içeri alır.¹⁹⁰

7. Bu konuda duyduklarım ve okuduklarımı bir şekilde saptırmayayım diye burada bulunan ve geçmişte bulunmuş olan birçok eşyayı sayamıyorum, buna cesaret edemiyorum ve bunu nasıl yapacağımı da bilmiyorum. On beş yıl sonra¹⁹¹ ilk defa mabede girdiğimizde, ortasında doğal bir kaya vardı. Musa'nın kap ve masaları ile birlikte Lord'un On Emir sandığının bunun içinde olduğu söylenmişti; Judah Kralı Josiah, bu kayanın oraya yerleştirilmesini emretmiş ve demişti ki "Bunu hiç bir zaman buradan götürmeyin" (II Paralip. 35:3). Çünkü gelecekteki esareti önceden görmüştü.

8. Fakat bu; birçok insan bir araya gelmeden bunun bulunamayacağını söyleyen ve Jeremiah'ın, kendisinin Arabistan'da sakladığı, Makkabees'in ikinci kitabındaki, tarifleriyle çelişiyor. Jeremiah Kral Josiah ile çağdaştı fakat Kral, Jeremiah'dan önce ölmüştü (II Mach. 2:4-9).

9. Lord'un meleğinin bu kayanın üzerinde dikildiğini (II Paralip. 3:1; II Sam. 24:18-25) ve insanların Davud tarafından aptalca sayılması ve Lord'un güvenmesi nedeniyle (II Sam. 24:1-2, 15-17; I Paralip. 21:15) insanları yok ettiğini söylemişlerdi.¹⁹² Daha sonra bu kayanın üzeri Lord'un Mabedi'ni çirkinleştirdiği gerekçesiyle kapatılmış ve mermer döşenmiş. Şimdi bunun üzerinde bir sunak var ve burada din adamları bir koro

¹⁸⁹Halife Abdülmelik tarafından 691'de yaptırılan güzel, sekizgen Kubbetü's-Sahra ("Dame of the rock" Haçlıların Toplum Domani'si) Hz. Muhammed'in geceleyin göğe yaptığı yolculuk sırasında oradan yükseldiğine inanılan kayanın üzerine yapılmıştır (Kur'an , Sure XVII).

¹⁹⁰Bu açıklığın illüstrasyonu ve modern bir fotoğrafı için bkz. Join - Lambert, Jerusalem, 183, 191.

¹⁹¹Bu ifade, Fulcher'in on beş yıl boyunca Kral I Boldwin'in papazı olduğunu ve bu sırada Templum Domini'ye girdiğini gösteriyor olabilir. Bkz. HF 16, 282, not 1; 287, not 18.

¹⁹²Karşılaştırınız William of Tyre, VIII, iii.

yeri kurmuşlar. Tüm Müslümanlar Lord'un Mabedi'ni büyük bir saygıyla korumuşlar. Peygamberlerinin adına yapılmış bir puta karşı yapılan dualar boşa gittiği halde, her yerden çok, dini dualarını etmek için burayı tercih ediyorlardı. Hiç bir Hıristiyanın da mabede girmesine izin vermiyorlardı.

10. Diğer bir büyük ve şahane mabed de Süleyman Mabedi'dir fakat Süleyman'ın inşa ettiği bu değildir. Fakirliğimizden dolayı bu yeri bulduğumuz şekilde muhafaza edemedik. Bu yüzden hala büyük ölçüde tahrip edilmiş durumdadır.¹⁹³

11. Şehrin sokaklarında oluklar vardı ve yağmur yağduğunda tüm pislikler buralardan gidiyordu.

12. İmparator Aeilus Hadrian¹⁹⁴ bu şehri muhteşem bir şekilde donatmış ve sokaklarla meydanları kaldırımlarla güzelce süslemiş. Onun onuruna Kudüs, Ailea diye anılmış. Bunlar ve bunlar gibi birçok sebepten dolayı Kudüs ünlü ve fevkalade bir şehirdir.

XXVII

Kudüs Şehri'nin Kuşatılması. 1. Franklar şehri görüp, almanın zor olacağını anladıkları zaman,¹⁹⁵ kumandanlarımız tahta merdivenler yapılmasını emrettiler. Bunları surlara dayayıp kuvvetli bir enerjiyle surun tepesine tırmanarak Tanrı'nın da yardımıyla şehre girmeyi umuyorlardı.

2. Bu merdivenler yapıldı ve şehre varışın yedinci gününde kumandanlarımız saldırı için emir verdiler. Şafak vakti¹⁹⁶ adamlarımız her taraftan belirgin bir enerjiyle ve trampet sesleriyle şehre saldırdılar. Fakat altı saat boyunca saldırıya devam etmelerine rağmen merdivenlerin çok az olması sebebiyle şehre bu şekilde giremeyince isteksizce hücumu bıraktılar.

¹⁹³Mescid-i Aksa (Uzak Mescid); İslam'da üçüncü en kutsal mescid. Buranın harab görünüşünün sebebi Kral Baldwin'in çatısındaki kurşunu söktürüp satmasıdır (Fulcher, İlk redaksiyon, HF 291). Daha sonra William of Tyre'ye göre (VIII, iii) Knights Templars'ın karargahı ve kraliyet sarayı olarak kullanılmıştır.

¹⁹⁴Roma İmparatoru Hadrian (117-38).

¹⁹⁵Fulcher birkaç ayrıntı ekleyerek ama birçok yeri de uzunluk kaygısından dolayı atlayarak, Anonim Gesta ve Raymond of Aguilers'in Kudüs'ün alınması ile ilgili yazılarını takip ediyor. (HG XXXVII-XXXVIII ve Raymond, RHC; Occ., III: 293-300).

¹⁹⁶13 Haziran 1099 (HChr 389). Saldırı için, karşılaştığımız HG XXXVII, 3.

3. Bu sefer kumandanlarımız, görüşükten sonra istihkamlara savaş aletleri yapmalarını emrettiler.¹⁹⁷ Bunlar surlara yanaştığı zaman, istenilen sonucu Tanrı'nın yardımıyla elde etmeyi düşünüyorlardı.

4. Bununla birlikte, bu sırada adamlarımız ekmek ya da et sıkıntısı çekmediler. Bölgenin çorak ve ırmaklardan yoksun olması sebebiyle adamlarımız ve hayvanları içecek su sıkıntısı içindeydiler. Bu zorunluluktan dolayı, kuşatmaya her gün hayvan derisinden tulumlarla dört veya beş mil uzaktan zahmetli bir şekilde su taşıdılar.¹⁹⁸

5. Ucu demirli kalın kütükler ve scrofaelerden oluşan aletler hazır olduğunda adamlarımız şehre saldırmak için tekrar hazırlandılar. Bu tertibatların arasında bölgedeki malzeme eksikliğinden dolayı kısa kereste parçalarından yaptıkları bir de kule vardı. Geceleyin emir verildiğinde kuleyi parçalar halinde şehrin bir köşesine taşıdılar. Sabahleyin bunu çabucak diktiler ve hepsi sura yakın bir yerde, petrariae ve diğer hazırladıkları silahlarla birlikte toplandılar. Kuleyi kurduktan ve dış tarafını postlarla iyice koruduktan sonra yavaş yavaş sura doğru ittiler.¹⁹⁹

6. Daha sonra birkaç cesur asker trampet sesiyle beraber kulenin üstüne tırmandı. Müslümanlar yine de onlara karşı savunmaya geçtiler. Yağa batırılmış, yanan küçük odunları kuleye ve içindeki askerlere fundibula ile fırlattılar. Bu yüzden bu mücadelede, her iki taraftan da ani ölümle karşılaşanlar oldu.²⁰⁰

7. Kont Raymod ve adamları bizim bulunduğumuz Sion Dağı tarafından, aletleriyle ağır bir saldırıya geçtiler. Dük Godfrey, Normandiya Kontu Robert ve Flandersli Robert'in bulunduğu taraftan da surlara daha büyük bir hücum vardı. Bunlar o günün olaylarıydı.

8. Ertesi gün trampet sesleriyle birlikte aynı işe daha büyük bir gayretle giriştiler. Sonuç olarak kütüklerle vurmak suretiyle surun bir yerinde bir gedik açtılar. Saldırganların fırlattıkları taşlara karşı korunmak için, Müslümanlar siperlerin ön tarafına iki kereste asıp iplerle bağladılar. Fakat ilahi takdir sayesinde kendi avantajları için ne yaptılarsa hep kendi zararlarına oldu. Franklar kuleyi sura getirdikleri zaman iki

¹⁹⁷Toplantı 15 Haziran'daydı (HChr 391). Kuşatma kulelerinin yapılışı ile ilgili olarak bkz. HG XXXVIII, 1-2 ve Raymond, RHC, Occ., III, 297-98.

¹⁹⁸Gesta ve Raymond yiyecek kıtlığı olduğunu belirtiyor ve su yokluğu konusunda birleşiyorlar (HG XXXVII, 4, 8; karşılaştırmız Raymond, RHC, Occ., III, 293-94).

¹⁹⁹Karşılaştırmız Gesta. Godfrey'in kulesinin taşınması tarihi olarak 9 Haziran gecesini veriyor (HGXXXVIII, 2).

²⁰⁰Gesta, nihai hücumdan önce iki gün çarpışma olduğunu belirtiyor (HG XXXV iii, 3). Atılan yanan maddelerle ilgili olarak Raymond'un söyleyecek çok şeyi var (RHC, Occ., III, 299).

kerestenin asıldığı ipi falchionlarla kestiler. Ve bu kerestelerden, kuleden surun tepesine uzanan bir köprüyü ustaca yaptılar.

9. Sur üstündeki bir taş kule, bizim aletlerimizin fırlattığı yanan odunlar sonucu alev almış durumdaydı. Kuledeki tahta malzeme ile artan ateş, çok fazla alev ve dumana sebep oldu ve şehir muhafızlarından hiç biri orada daha fazla kalamadı.²⁰¹

10. Böylece kısa bir zaman sonra Dies Veneris olarak bilinen günün öğle vaktinde, şerefli bir şekilde şehre girdiler ki bu gün İsa'nın haç üzerinde tüm dünyayı günahahtan kurtardığı gündü.²⁰² Trampet sesleri arasında, kargaşa içinde ve "Tanrı, bize yardım et!" diye bağıarak cesurca saldırdılar. Surların üstüne hemen bir bayrak diktiler. Dinsizler tamamen korkmuşlardı ve önceki cesaretleri, şimdi şehrin dar sokaklarına doğru alelacele birkaçışa dönüşmüştü. Ne kadar hızlı kaçsalar, o kadar hızlı takip ediliyorlardı.

11. Şehrin başka bir tarafında kuvvetli bir saldırıya devam eden Kont Raymond ve adamları, surların tepesinden atlayan Müslümanları görünceye kadar bu durumu farkedemediler. Farkedince de mümkün olduğunca hızlı bir şekilde ve büyük bir coşkuyla şehre girdiler ve kötü düşmanlarını aralıksız kovalayıp öldüren arkadaşlarına katıldılar.

12. Arap ve Habeşli olan bazıları²⁰³ Davud Kalesine kaçtılar ve diğerleri de kendilerini, Lord ve Süleyman mabedlerine kapattılar. Bu binaların avlularındaki Müslümanlar, kuvvetli bir saldırı ile sıkıştırıldılar. Kılıç erbabı adamlarımızdan kaçabilecekleri hiç bir yer yoktu.

13. Kaçarken Süleyman Mabedi'nin üstüne tırmanmış olan Müslümanların birçoğu oklarla vurulup öldürüldüler ve çatıdan başaşağı düştüler. Bu mabedde hemen hemen on bin tanesinin başı kesildi. Eğer orada olsaydınız ayaklarınız bileklerinize kadar ölülerin kanlarıyla boyanırdı. Ne söyleyeyim? Hiç biri canlı bırakılmadı.* Ne kadınların, ne de çocukların canları bağışlandı.^{204 **}

²⁰¹8 ve 9'daki ayrıntıların çoğu Fulcher'e ait.

²⁰²15 Haziran 1099, Cuma (Hchr 405).

²⁰³Fulcher başka yerlerde de bir kez siyah adamlar, bir kez de yaya askerler olarak Mısırlıların hizmetindeki Habeşlilerden bahsediyor. Bunları Arab soyundan gelenlerden ayırmış (XXX, 3; II, XXXI, 1).

"Müslümanlardan bir kısmı Mihrab-ı Davud'a sığındılar. Haçlılar onlarla üç gün savaştılar, sonunda buradakilere eman vaadtiler, Müslümanlar da Mihrab-ı Davud'u onlara teslim ettiler. Haçlılar sözlerinde durup eman verdiler, Müslümanlar da geceleyin çıkıp Askalan'a gittiler ve oraya yerleştiler." Demekle İbnü'l-Esir aslında katliamdan kurtulanların da olduğunu belirtmektedir (*el-Kamil*, X, 236).

²⁰⁴10-13 bölümlerdeki Fulcher'in yazısı Gesta ve Raymond'a dayanmasına rağmen bazı orjinallikler gösteriyor. Mescid-i Aksa etrafındaki korkunç katliam hakkında hepsi, biraz farklı ama tam tasvir edilmiş ayrıntılar veriyor (HG XXXViii, 4-7; Raymond, RHC, Occ., III, 516).

**Kudüs'te Haçlılar tarafından katledilen Müslümanların sayısı İbnü'l-Esir'de 70000'den fazla (*el-Kamil*, X, 236), İbn Kesir'de ise 60000 (*Büyük İslam Tarihi*, XII, 305) olarak veriliyor.

XXVIII

Hıristiyanlar Tarafından Alınan Ganimetler. 1. Silahdarlarımız ve yayalarımız Müslümanların düzenbazlığını farkettilikten sonra, onlar sağken iğrenç boğazlarından yuttukları bezantları bağırsaklarından çıkarmak için yeni öldürülmüş olanların karınlarını yarlar. Bunu görmek size nasıl da şaşırtıcı gelirdi! Aynı sebepten dolayı adamlarımız, birkaç gün sonra da bir öbek halinde topladıkları cesetleri yukarıda belirtilen altını daha kolay bir şekilde bulmak için kül olana kadar yaktılar.²⁰⁵

2. Ve ayrıca Tancred de hemen Lord Mabedi'ne girdi ve birçok altın, gümüş ve değerli taşlar ele geçirdi.* Fakat bunları veya eşdeğerdeki başkalarını geri bu kutsal yere iade etti. O sırada orada hiçbir ilahi hizmet yürütülmediği halde, bu böyle oldu. Müslümanlar hurafe törenlerle, puta tapma olan kurallarını yerine getirmişler ve hiçbir Hıristiyanın girmesine izin vermemişler.²⁰⁶

3. Çekilmiş kılıçlarla adamlarımız şehre doğru koşular
Hiç kimseyi bağışlamayarak, hatta merhamet için yalvaranları bile
Kalabalık, düşünüyordu aynı düşüşü gibi çürük elmaların
Silkelenen dallardan ve palamutların sallanan meşelerden²⁰⁷

XXIX

Hıristiyanlar'ın Şehirde Kalışı. 1. Bu büyük katliamdan sonra şehirlilerin evlerine girip, buldukları her şeyi aldılar. Bu öyle bir şekilde yapıldı ki fakir veya zengin eve ilk girene başka bir Frank karışmıyordu. Evi veya sarayı işgal edip, içinde ne bulduysa hepsi kendisininmiş gibi sahiplenebiliyordu. Böyle bir mülkiyet hakkı üzerinde karşılıklı anlaşmışlardı. Bu sayede birçok fakir insan zengin hale geldi.²⁰⁸

²⁰⁵Bu dehşet verici ayrıntılarda Fulcher otoritedir. Bu adamların şehri yağma etmek için sonradan gelen Provençallar olduğu söylenir (Gesta Francorum Iherusalem Expugnantium, RHC, Occ., III, 516).

*Haçlılar, Kubbetü's-Sahra'nın kırk küsür gümüş kandilini de aldılar. Her bir kandilin ağırlığı üç bin altı yüz dirhemdi. Ayrıca ağırlığı kırk Şam ritli gelen gümüş bir ocağı da aldılar. Yine yüz elli tane küçük kandil ile yirmi küsür altın kandile de el koydular. Sayısız ganimet ele geçirdiler. (İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, X, 236). Ayrıca bkz. İbn Kesir, *Büyük İslam Tarihi*, XII, 305.

²⁰⁶Karşılaştığımız Raymond of Aquilers, RHC, Occ., III, 300; HG XXXVIII, 7. Fulcher'in yağmanın tazmin edilmesiyle ilgili hikayesi Nicholson tarafından şüpheyle karşılanmıştır (Tancred, 97, not 1).

²⁰⁷Ovid. *Metam.* VII, 585, 586.

²⁰⁸Karşılaştığımız Reymond, RHC, Occ, III, 292; HF 304, not 2.

2. Daha sonra ruhbandan olanlar ve olmayanlar Lord'un mezarına ve ihtişamlı mabedine gittiler, coşkuyla yankılanan bir sesle Lord'a yeni bir methiye söyleyerek, en mütevazi yalvarışlar ve sunularla sevinç içinde, çoktandır istedikleri şekilde kutsal yerleri ziyaret ettiler.²⁰⁹

3. Büyük heyecanla beklenen gün! En çok anmaya değer zamanların zamanı! Bütün işlerden önceki iş! Gerçekten bekleniyordu çünkü olan merhameti ile; doğumu, ölümü ve yeniden dirilişi ile kurtuluş hediyesini vermiş olan ve bütün yaratıkların yaratıcısı olan Tanrı'nın insanı yarattığı yerin, O'na inananlar ve güvenenler tarafından eski bozulmamış haline getirileceği Katolik inancına bağlı olanların kalplerinin derinliklerinde her zaman ümit edilmiştir. Uzun zamandır dinsizlerin hurafeleri ile kirletilmiş olan bu yerin, onların kötü tesirlerinden arındırılmasını istiyorlardı.

4. Gerçekten ve haklı olarak anılmaya değer bir zamandı; çünkü Lord Tanrı'mız İsa'nın dünyada insanların arasında insan şeklinde yaşayarak yaptığı ve öğrettiği her şey gerçek inananların hafızasında hatırlanmış ve yenilenmişti. Ve inanıyorum ki Lord'un, bu görev için seçilmiş insanlar olan sevgili çocukları ve ailesi yoluyla tamamlamayı tercih ettiği bu aynı vazife, zamanın sonuna kadar tüm milletlerin hafızalarında yankılanacak ve hatırlanacaktır.

XXX

Şehirde Bir Kral ve Patriğin Görevlendirilişi ve Lord'un Haçının Bulunuşu. 1.

Binyüzden bir eksik olan yılda
Şanlı Lord'un Bakire'den doğuşundan sonraki
Phoebus, Haziran'ı onbeş kez aydınlatmış olduğu zaman
Franklar Kudüs'ü güçleriyle ele geçirdiler
Ve hemen Godfrey'i anavatanın prensi yaptılar

²⁰⁹Karşılaştırınız Raymond, RHC, Occ, III, 300; HG XXXVIII.

Kutsal şehirdeki Lord'un ordusundaki tüm insanlar şehri koruyup yönetmesi için, karakterinin asaleti, askeri yeteneği, sabırlı idaresi ve tavırlarındaki zerafet sebebiyle Godfrey'i bölgenin prensi seçtiler.²¹⁰

2. Daha sonra hizmet etmeleri için Lord'un mezar kilisesine ve mabedine rahipler yerleştirdiler.²¹¹ Ayrıca Roma'daki Papa'ya, yetkiyi kime vermek istediğini danışmadan o an için bir patrik görevlendirilmemesi gerektiğine karar verdiler.²¹²

3. Bu sırada Davud Kalesi'ne sığınmış olan bazı Türkler ve Araplar ile beş yüz civarında siyah Habeşli, bu kalenin yakınlarına yerleşen Kont Raymond'dan paralarını orada bırakmak şartıyla salıverilmelerini istediler. Raymond bunu kabul etti ve onlar da Askalan'a çekildiler.²¹³

4. Bu sırada Lord'un haçının küçük bir parçasının gizli bir yerde bulunması Tanrı'yı memnun etti.²¹⁴ Bu, eski zamanlarda kutsal adamlar tarafından saklanmıştı. Ve şimdi babasının bilgisiyle onu koruyup saklamış olan bir Suriyeli tarafından bulundu. Haç şekli verilmiş ve kısmen altın ve gümüş ile kaplanmış olan bu parçayı, hepsi zafer şarkıları söyleyerek ve bütün bu zaman boyunca kendisinin ve bizim hazinelerimizi korumuş olan Tanrı'ya teşekkür ederek, Lord'un mezarına, sonra da mabedine kadar yukarıda tutarak taşıdılar.

XXXI

Dinsizlerin Gelişi Ve Saldırışı Ve Hıristiyanların Zaferi. 1. Ayrıca Babil kralı ve onun kuvvetlerinin Lavedalius (el-Efdal)²¹⁵ isimindeki komutanı, Frankların Babil krallığını kendilerine bağlamak için kendi topraklarına girmiş olduklarını duyunca, bir

²¹⁰Fulcher'in Godfrey'den *regni principem* olarak söz etmesi Godfrey'in kral değil, o toprakların koruyucusu olarak seçildiği anlamına geliyor. Bunun sebebi de Kont Raymond ve bazı ruhbanların itirazıydı. Bkz. Reymond of Aguilers, RHC, Occ., III, 301.

²¹¹Albert of Aix yirmi rahibin görevlendirildiğini belirtiyor (VI, XI). Bkz. HF 308, Not 6.

²¹²Raymond ve Gesta Arnulf of Choeques'in patrik seçildiğini açıkça belirtiyorlar (Raymond, RHC, Occ., III, 301 ve HG, XXXIX, 3). Fulcher de bunun yetkisinin papaya ait olduğu tezini destekliyor. Godfrey ve Arnulf'un 1099'daki legal statülerini hakkında bkz. Ch. Moeller, "Godefroid de bouillon et L'avourie du saint-Sepulchre," *Melanges Godefroid Kurth*, I (Liege, Paris, 1508), 75-79; Joseph Hansen, *Das Problem eines Kirchenstaates in Jerusalem* (Luxemburg: Luxemburger, Kunstdruckere: A.G.vorm. Dr. M. Huss, 1928), 11-28.

²¹³Karşılaştırınız HG XXXViii, 6; XXXViX, 2; Raymond, RHC, Occ., III, 300.

²¹⁴Raymond bu parçanın Arnulf'un girişimi ile bulunduğunu belirtiyor (RHC, Occ., III, 302).

²¹⁵Franklar için "Babil" Kahire, buranın "kralı" dokuzuncu Fatımi Halifesi El-Musta'li (1094-1101) Lavedalius da tahtın arkasındaki çok zeki ve güçlü biri olan Vezir el-Efdal Şahanşah (1094-1121) idi (HF 311 not2). Sonuncuyla ilgili olarak bkz. H.A.R. Gibb. "Halifelik ve Arap Devletleri" setton'da (ed.), *Crusades*, I, 94-98.

emirle birçok Türk, Arap ve Habeşli'yi toplayıp, onlara karşı savaşmak için gitmekte acele ettiler.²¹⁶ Ve diğer bir grup haberciden Kudüs'ün o şiddetle ele geçirildiğini duydukları zaman, önceden bahsedilen komutan çok öfkelenmiş ve saldırganlarla savaşmak ya da onları şehirde sıkıştırarak şekilde kuşatmak için hemen harekete geçti.*

2. Franklar bunu öğrendikleri zaman büyük cesaret örneği bir plan yaptılar. Yukarıda belirtilen hayat-verici haç tahtayı²¹⁷ da yanlarına alarak zorbalara karşı kuvvetlerini Askalan'a doğru ilerlettiler.**

3. Bir gün²¹⁸ Franklar Askalan civarını araştırırken ve savaş için beklerlerken sığır, deve ve keçilerden oluşan önemli miktarda ganimet buldular. Günün sonunda adamlarımız bu hayvanları çadırlarının yanlarında toplayınca, kumandanlarımız, adamlarımızın yüksüz ve savaş için daha serbest olmaları için bunları, çarpışmanın beklendiği ertesi sabah yanlarında götürmemelerini kesin olarak emrettiler.

4. Ertesi sabah Franklar önceden gönderilmiş olan keşifçilerden dinsizlerin ilerlemekte olduğunu öğrendiler. Bu öğrenilince popüler liderler ve yüzbaşılar adamlarından hemen kanatlar ve alaylar oluşturdular, savaş için en iyi şekilde düzenlediler ve bayrakları yüksekte tutarak düşmana karşı cesurca ilerlediler.

5. Yukarıda belirtilen hayvanların, kimsenin müdahalesi olmadan kendi kendine bizim tertibimizin sağ ve sol taraflarına ilerlediklerini görebilirdiniz. Bu sayede askerlerimizle birlikte ilerleyen hayvanları uzaktan gördüklerinde, çoğu dinsiz tüm sıranın Frank ordusu olduğu sonucuna vardılar.²¹⁹

6. Bununla birlikte sayısız çoklukta dinsiz, sanki boynuzlarını öne doğru süren bir geyik gibi birliklerimize yaklaşıyordu. İleri düzenlerini böldüler ve çok hızlı hareket eden Araplardan oluşan bir kanat çıkartarak arka tarafımızı çevirmeyi başardılar. Bunun üzerine Dük Godfrey zırhlı şövalyelerden oluşan ağır bir kuvvetle arka tarafa doğru gitti ve orayı kurtardı. Diğer prensler, bazıları birinci, diğerleri ikinci sırada olmak üzere ilerlediler.

---

²¹⁶Fulcher'in 12 Ağustos 1099'daki Askalan savaşıyla ilgili yazısı ve ondan önceki çoğunlukta anonim Gerta'ya ve Raymond of Aguilers'e dayanıyor (HG XXXIX, 5-21; Raymond, RHC, occ, III, 302-305).

*Franklara karşı savaşmak için gelen Mısır ordusunun sayısını Urfalı Mateos 300.000 olarak vermektedir. (Urfalı Mateos, a.g.e., CLVIII, s. 200.)

²¹⁷Raymond bunun yerine Kutsal Mızrak'tan bahsediyor.

**Urfalı Mateos Frankların Askalan'a gelme niyetlerini şu şekilde belirtmektedir: "Onlar, şehirde kalmaya cesaret edemeyip düşmanı karşılamak için ilerlediler. Franklar, bu suretle onlara karşı gelemedikleri takdirde kendi memleketlerine dönebileceklerini düşündüler." (Urfalı Mateos, a.g.e., CLVIII, s. 200.)

²¹⁸11 Ağustos 1099 (Hchr 420).

7. Düşman düşmana bir taş atımı veya daha az bir mesafe kalana kadar yaklaştığı zaman, safları dağılmış olan rakiplerine karşı yayalarımız ok atmaya başladılar. Az zaman sonra şövalyelerimizin sanki yeminle anlaşmış gibi şiddetli bir saldırıya geçmesiyle okun yerini mızrak aldı. Saldırıda düşman atlarından yavaş olanlar, sürücülerinin üstüne devrildi. Bir saat gibi kısa bir zaman içinde birçok vücut cansız hale geldi.²²⁰

8. Düşmanın birçoğu kaçarken ağaçların tepelerine tırmandı. Fakat burada da oklarla vurulup ağır şekilde yaralanarak sefil bir şekilde yere düştüler.^{221*} Kaçanlar da ordugahları üzerinden Askalan surlarına kaçtılar. Bu şehir Kudüs'e 720 stade uzaklıktadır.²²²

9. Her zaman Frankları küçük görmüş olan başlarındaki el-Efdal, şimdi daha ilk karşılaşmada alalecele kaçmıştı. Böylece istemeyerek de olsa diğerlerinin arasında kurulu olan ve içinde çok miktarda para bulunan çadırını terketti. Franklar zafer sevinciyle bu yöne döndüler ve birleşerek Tanrı'ya şükürler ettiler.

10. Sonra düşman çadırlarına girdiler ve altın, gümüş, uzun pelerinler, başka giysiler ve değerli taşlardan oluşan büyük bir zenginlik buldular. Taşlar oniki çeşitti; jasper, safir, chalcedony, zümrüt, sardonyx, sardius, chrysolite, zümrüt(başka tür), topaz, chrysoprasus, jacinth ve ametist (Apoc. 21:19-20). Ayrıca birçok kap ve altın kaplamalı miğferler, en iyi yüzükler, harika kılıçlar, un, hububat ve daha birçok çeşitli şeyler de buldular.

11. Adamlarımız geceyi tetikte ve kendilerini kollayarak orada geçirdiler. Çünkü bir sonraki gün Müslümanlar tarafından savaşın tekrarlanacağını düşünüyorlardı, fakat onlar çok korkmuş bir şekilde hepsi aynı gece kaçmışlardı.²²³ Bu, sabahleyin haberciler sayesinde kesinleştiği zaman, Franklar şükür dolu seslerle, binlerce dinsizin küçük bir Hıristiyan ordusunca dağıtılmasına izin veren Tanrı'yı övdüler ve yücelttiler. "Bizi onlara yem etmeyen Tanrı kutlu olsun!" "Kutlu millet, Tanrı'sı Lord olandır!" (Psalm. 123:6; 32:12).

²¹⁹Karşılaştırınız Raymond, RHC. Occ., III. 304.

²²⁰Bu ayrıntılar Fulcher'de ortaya çıkıyor (f. HG XXXIX.12-13).

²²¹Ibid., 15.

*İbnü'l-Esir mağlup olan Fatimi askerlerinin akıbetini şöyle anlatıyor: "Mağlup birliklerin bir kısmı incir ağaçlarına gizlendiler. Orada çok sayıda incir ağacı vardı. Haçlılar ağaçların bir kısmını ateşe verdiler, bu yüzden ağaçlar arasına gizlenen Fatimi askerleri mahvoldu." (*el-Kamil*, X, 237.)

²²²Raymond'a göre bir buçuk günlük bir uzaklık (RHC, Occ., III, 303), belki Fulcher'de de aynıdır (HF 316, not 23).

²²³Bu ayrıntılar Fulcher'de ortaya çıkıyor.

12. “Haydi gidip içindeki Franklarla beraber Kudüs’ü zaptedelim. Hepsini öldürdükten sonra o çok sevgili “mezar”larını yıkıp taşlarını şehir dışına atalım ve bir daha da bu mezarın adının anılmasına izin vermeyelim!”²²⁴ diyerek tehdit edenler Babilliler değil miydi? Fakat Tanrı’nın merhameti ile hiçbirşey olmadı. Aksine Franklar atlarını ve develerini Müslümanların paralarıyla yüklediler. Çadırlar ile yerlerdeki tüm okları, yayları ve mızrakları kutsal şehire götüremediklerinden dolayı hepsini yaktılar ve neşeli bir şekilde Kudüs’e döndüler.²²⁵

XXXII

Prenslerin Anavatanlarına Dönüşleri. 1. Bu işler tamamlandıktan sonra, bazıları anavatanlarına dönmek istediler. Ürdün sularında yıkanıp İbrahim Bahçesi²²⁶’nin içinde olduğu söylenen Jericho etrafından da hurma (palmiye) dalları toplar toplamaz Normandiya Kontu Robert ve Flanders Kontu Robert, İstanbul’a doğru gemiyle yola çıktılar ve oradan da Fransa’daki topraklarına döndüler. Fakat Raymond, Suriye’deki Lazkiye’ye dönüp karısını²²⁷ orada bırakarak geri dönmek umuduyla İstanbul’a gitti.²²⁸ Tancred ve diğer birçoğunu yanında tutan Dük Godfrey, hepsinin ittifakıyla üzerine almış olduğu Kudüs yönetimini idare etti.

XXXIII

Bohemond, Baldwin Ve Onların Kutsal Yolculukları. 1. Akıllı ve güçlü bir adam olan Bohemond o sırada Antakya’yı, Godfrey’in kardeşi olan Baldwin de Urfa’yı ve Fırat Nehri’nin öteki tarafındaki komşu bölgeyi yönetiyordu.²²⁹ Kudüs’ün önden giden

²²⁴Raymond, RHC, Occ., III, 303.v

²²⁵Karşılaştırınız HG XXXIX, 20.

²²⁶İbrahim Bahçesi ile ilgili olarak bkz. HF 320, not 2.

²²⁷Elvira of Leon and Castile (Hill and Hill, Raymond IV, 19-20).

²²⁸Fulcher, Normandiyalı Robert, Flandersli Robert ve Saint Gillesli Raymond’un, Lazkiye’de iki Haçlıyı, Bohemond’u ve Pisa Başpiskoposu Daimbert’i Hıristiyan Bizanslıları rezil bir şekilde kuşatırken buldukları ve çekilmeye zorladıkları bir nahoş olayı es geçiyor. Krey, “Urban’ın Haçlı Seferi – Başarı ya da Başarısızlık”, 244-45 ve Hill and Hill, Raymond IV, 144-45.

²²⁹1??? Sonlarından beri I. Baldwin of Urfa ile beraber olan Fulcher (XIV. Bölüm), bu bölümle birlikte kaydettiği olayların tekrar canlı şahidi oluyor.

arkadaşları tarafından alınmış olduğunu öğrenince çok sevindiler ve Tanrı'ya şükürler ve dualar ettiler.

2. Kudüs'e olan yolculukta daha hızlı olanlar iyi ve yararlı bir iş yapmış olsalar da daha sonra gelmelerine rağmen bu ikisinin, arkadaşlarıyla beraber, onlar kadar cesur olduğundan şüphe edilemezdi.

3. Çünkü Türklerden onca zorluklarla alınan toprakların ve şehirlerin iyi muhafaza edilmesi gerekiyordu. Eğer buralar düşüncesiz bir şekilde korumasız bırakılsaydı şimdi İran'a kadar uzaklaştırılmış olan Türkler tarafından ani bir saldırıyla fethedilebilirdi. Bu durumda da Kudüs'e gitmekte ve oradan dönmekte olan tüm Franklar çok zarar göürdü. Belki de Bohemond'u ve Baldwin'i geciktiren, onların yapılmış olanda değil de yapılacak olanda daha faydalı olacaklarına karar veren İlahi takdirdir.

4. Bu sırada aynı Baldwin, Mezopotamya topraklarında Türklerle savaşmaktan kim bilir kaç kere usandı. Orada kaç tane Türkün kafasının kesildiğini söylemek imkansızdı. Sıkça olan şey, az bir adamla Baldwin'in fazla olan düşmana karşı savaşması ve Tanrı'nın yardımıyla zafer ile sevinmesiydi.²³⁰

5. Bohemond habercilerle Baldwin'e yarıda kalan yolculuklarını tamamlamak için adamlarıyla birlikte Kudüs'e gitmeleri gerektiğini iletmişti zaman, Baldwin kısa zamanda işlerini düzenleyip gitmek için hazırlandı.

6. Ancak Baldwin, topraklarının bir bölümünün Türkler tarafından işgal edildiğini duyunca yolculuğa çıkışını erteledi. Kudüs'e yolculuk için küçük olan ordusunu henüz bir araya toplamamış olduğundan, Türklere karşı çok az adamla gitti. Bir gün, Baldwin'in yolculuğa çıkmış olduğunu zannettiklerinden dolayı çadırlarında kendilerini güvende hissettikleri bir sırada Türkler, Baldwin'in taşıdığı beyaz bayrağı gördüler. Çok korktular ve mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kaçtılar. Baldwin onları kısa bir süre az sayıdaki adamıyla takip ettikten sonra önceden başlatmış olduğu projeye döndü.²³¹

7. Yolculuğa başlayıp Antakya'yı sağ tarafında bırakarak, yolculuk için erzak satın aldığı ve yük hayvanlarını tekrar yüklediği Lazkiye'ye geldi. Sonra yola çıktık. Kasım ayındaydık. Cebele'yi de geçtikten sonra Valania(Bulunyas, Baniyas)²³² denilen kasaba önlerinde çadırlarını kurmuş olan Bohemond'a ulaştık.

²³⁰Fulcher burada, belki de Bohemond ve Baldwin'e karşı yapılan eleştirilerden yola çıkarak, Haçlıların ana kuvveti Kudüs'ü almak için ilerlerken onların geride kalış sebeplerini haklı çıkarıyor.

²³¹Baldwin'in Kasımdaki yola çıkışından önce meydana geldiği açık olmasına rağmen bir çarpışma ispatlanamıyor.

²³²Lazkiye'nin güneyinde sahildeki Bulunyas (Baniyas). Lazkiye'deki Bizanslılara karşı engellenen saldırılarından sonra Bohemond ve Daimbert bölgede oyalanıyorlardı.

8. Yanında, deniz yoluyla Lazkiye'ye bazı Tuscanlar ve İtalyanlarla birlikte gelmiş olan ve orada bizimle beraber gitmek için bekleyen Daimbert isimindeki Pisa Başpiskoposu vardı. Apulya'dan bir piskopos da oradaydı. Üçüncüsü de Kont Baldwin'le birlikteydi.²³³ Böylece orada toplanıp arkadaşlık kuranların sayısını yaya ve atlı olmak üzere her iki cinsten toplam yirmibeşbin olarak tahmin ediyorduk.²³⁴

9. Müslümanların topraklarının iç taraflarına girdiğimiz zaman oraların düşmanca davranan yerlilerinden ekmek ya da yiyecek herhangi birşey alamadık. Hiç kimse ne veriyor ne de satıyordu ve erzağımız tükendikçe birçoğu, çok kötü açlık sıkıntısı çektiler. Atlar ve yük hayvanları ise yiyecek kıtlığından iki kat etkileniyorlardı. Yürüdüler fakat yiyecek hiçbirşeyleri yoktu.

10. Fakat ilerleyişimiz sırasında geçtiğimiz ekili arazilerde halkın "balkamışı" dediği sazlara çok benzeyen olgunlaşmış bitkiler vardı.²³⁵ Bu isim "kamış" ve "bal"dan oluşturulmuş; "ağaçbalı" ifadesinden geliyor zannediyorum çünkü bu, o kamışlardan ustaca yapılıyor. Açlığımızdan bütün gün bal tadından dolayı onlardan çiğnedik. Fakat bunun çok az faydası oldu.

11. Gerçekten, Tanrı sevgisi için bunlara ve açlık, soğuk ve aşırı yağmurlar gibi birçok zorluğa katlandık. Birçok adam açlıktan atları, eşekleri ve develeri yedi. Ayrıca aşırı soğuktan ve sık sık olan fırtınalardan çok defa eziyet çektik. Çünkü başka bir yağmur bizi dört beş gün rahatsız edeceği için güneşin sıcaklığı sırlıklam olmuş olan giysilerimizi kurutmamıza yetmiyordu.

12. Çadırı olmadığı için yağmurlardan dolayı üşüyerek ölen birçok insan gördüm. Onlarla beraber olan ben, Fulcher of Chartres, iki cinsten de dondurucu yağmurlar yüzünden bir günde ölen birçok insan gördüm. Anlatmak çok uzun, dinlemek de çok sıkıcı olacaktır çünkü Tanrı'nın insanlarına uğramayan sıkıntı ve sefalet kalmamıştı.

13. Birçok Frank, yol üzerindeki dar patikalarda gizlenen Müslümanlar tarafından ya öldürüldü ya da yiyecek aramaya çıktıklarında yakalandı. Bir şekilde atlarını kaybetmiş olan soylu şövalyelerin yaya askerlere döndüğünü görebilirsiniz. Ayrıca yük

²³³Şehrinde ve Papalık çevrelerinde güçlü bir isim olan Pisa Başpiskoposu Daimbert, Suriye sahiline 120 gemi olduğu söylenen bir Pisa donanması ile Ağustos ortalarında gelmiş. Bizanslılar ve Pisalılar ticari rakipler olduklarından doğuya doğru yol boyunca Bizans topraklarını yağmalatmış ve Lazkiyede'deki Bizanslılara karşı bir saldırıda Bohemond'a katılmış. Şimdi arkasında güçlü bir donanma ile Daimbert yeni maceralar için hazır. Bu ilerleme hakkında karşılaştırma için bkz. Hansen, *Das Problem emes Kirchenstaates*, 29-113. Hegenmeyer'e göre Apulya'dan gelen piskopos Ariano'lu, Baldwin'in piskoposu da Benedict of Urfa olabilir (HF 327, notlar 24, 25).

²³⁴Bu tahmin belki de aşırıdır.

²³⁵Muhtemelen şekerkamışı.

hayvanlarının yokluğundan dolayı üzerlerine yüklenen eşyalarla zorlanan, Müslümanlardan alınmış koç ve keçilerin, yüklerinin sürtünmesinden dolayı arkalarının yara olduğunu da görebilirdiniz.

14. Yol üzerinde sadece iki kere, Trablus ve Şeyzer’de,²³⁶ o da çok yüksek fiyata ekmek ve hububat alabildik. Buradan da ortaya çıkıyor ki karşılık olarak bir güç sarfetmeden kimse büyük birşey elde edemez. Kudüs’e ulaştığımızda, bu gerçekten mühim bir olaydı.

15. Kudüs’e yapılan bu ziyaretle, bizim uzayan görevimiz bitmiş oluyordu. O çok istenilen “kutsalların kutsalı”na baktığımız zaman içimiz büyük bir sevinçle doldu. Kim bilir kaç kere “O’nun ayaklarının durduğu yerde ibadet edeceğiz” (Psalm. 131:7) diyen Davud’un kehanetini hatırladık. O sırada bu kehanetin bizimle birlikte gerçekleştiğini gerçekten görüyorduk. Her ne kadar başkalarına da aynı şekilde uysa da. “Oraya” O’nun kutsal yerine girdik, “topluluklar, Lord’un toplulukları O’nun adını doğrulamak için” (Psalm. 121:4).

16. Kudüs’e girdiğimiz günde kış inişini tamamlamış olarak batan güneş, tekrar yükselişe geçti.²³⁷

17. Lord’un mezarını, mabedini ve diğer kutsal yerleri ziyaret ettikten sonra dördüncü gün Lord’un doğuşunu kutlamak için Bethlehem’e gittik. Saygıdeğer Anne Meryem’in İsa’yı doğurduğu yemlikteki ibadetlere şahsen katılmak istedik.

18. O gece uygun ibadetleri bitirdikten ve üçüncü kuddas ayinini yaptıktan sonra günün üçüncü saatinde Kudüs’e döndük.²³⁸

19. Avlandıkları yerde yatan, şehrin alınması sırasında öldürülmüş olan Müslümanların çürüyen cesetlerinden dolayı şehrin iç ve dış surları etrafında ne de pis bir koku vardı!

20. Biz ve hayvanlarımız çok ihtiyacımız olan bir dinlenmeyle canlandıktan ve Dük ile diğer önemli kişiler yukarıda belirtilen Lord Daimbert’i Kutsal Mezar Kilisesi’ne patrik olarak seçtikten sonra²³⁹ erzaklarımızı tekrar doldurduk, hayvanlarımızı yükledik ve Ürdün Nehri’ne doğru gittik.

²³⁶Sözde Kahire’deki Fatimi halifesine bağlı olan Trablus ve Şeyzer, Arap yöneticiler tarafından idare ediliyordu. Bunların Bağdad’daki Abbasi halifesini destekleyen Türklerin yanında yer almak gibi bir niyetleri yoktu ve Franklardan, yılın başlarında yaptıkları gibi (XXV. Bölüm, 10,11) onları kendi hallerinde bırakmalarını umuyorlardı. Bkz. Gibb, “Halifelik ve Arap Devletleri”, Setton’da (ed.), *Crusades*, I, 89-98.

²³⁷Kış gündönümü, 21 Aralık 1099.

²³⁸Sabah 9, 25 Aralık.

²³⁹Fulcher’in kaydetmemesine rağmen Chocquesli Arnulf 1 Ağustos 1099’da patrik seçilmişti. Prestiji, Pisa donanması ve Bohemond desteğinden dolayı Daimbert seçildi. Bohemond, İmparator

21. Ordunun şehre en son ulaşan bir kısmı şehirde kalmayı tercih etti; ilk gelen diğerleri bizimle gelmeye karar verdiler. Dük Godfrey Kudüs topraklarını bükülmez eliyle önceden olduğu gibi yönetmeye devam etti.

22. Ağustos İdesinin üçünde, kederli gün
Saygıdeğer Urban, Roma Papası, vefat etti.²⁴⁰

XXXIV

Dük Bohemond Ve Kont Baldwin'in Kendi Topraklarına Dönüşü. 1. Lord'un vücut buluşunun 1100'üncü yılının ilk gününde²⁴¹ hepimiz adet olduğu üzere Jericho'da hurma dalları kesmiş olduğumuzu hayal ettik. İkinci günde dönüş yolculuğuna başladık.

2. Bir denizin kenarına yerleştirilmiş olan Taberiye Şehri üzerinden gitmek prenslerimizi memnun etti. Tatlı sudan oluşan bu deniz onsekiz mil uzunluğunda ve beş mil genişliğindeydi.²⁴² Oradan Suriye dilinde Banyas denilen Caesarea Philippi'ye geçtik. Burası Lübnan Dağı'nın eteğinde, Ürdün Nehri'ni oluşturan iki pınarın çıktığı bir yerdedi. Bu nehir de Taberiye Gölü üzerinden Ölü Deniz'e akıyordu.

3. Ayrıca, Gennesaret denilen bu göl, Josephus'a göre kırk stade genişliğinde ve yüz stade uzunluğundadır. Nehir, kendi yatağından doğruca, hiç bir canlı barındırmadığından dolayı Ölü Deniz denilen yere dökülüyor. Asphaltites²⁴³ de denilen bu son gölün dipsiz olduğuna inanılıyor; çünkü Sodom ve Gomora gibi şehirler onun derinliklerine batmıştı (Gen. 19:20-24).

4. St. Jerome'un Peygamber Amos'la ilgili okuduğum kitabında²⁴⁴ belirtilen pınarlar hakkında gayet dikkatli varsayımlarda bulundum. Dan'ın şu anda Paneas'ın bulunduğu Judea topraklarının sınırları içinde olduğunda karar kıldım. Dan Kabilesi

---

Alexius'un taleplerine karşı Kudüs'teki bir Latin patrikten alacağı tumar fermamı ile Antakya'ya legal bir ünvan istiyordu. Daimbert ne Papa elçisi ne de atanmış bir patrik gibi değil de önüne gelen fırsatı değerlendirmiş hırslı bir piskopos gibi görünüyor. Zayıf bir durumda olan Arnulf kenara çekilmek zorundaydı. Bkz. Yevdale, *Bohemond*, 91; Hansen, *Das Problem eines Kirchenstaates*, 34-41; Krey, "Urban'ın Haçlı Seferi – Başarı Ya Da Başarısızlık", 241, 245 ve Fink, "Latin Devletlerinin Kuruluşu", Setton'da (ed.), *Crusades*, I, 377-78.

²⁴⁰Bu tarih, yani 11 Ağustos 1099 yanlış, çünkü Urban, 29 Haziran 1099'da öldü (HF 334, not 56).

²⁴¹Fulcher genellikle yılları 25 Aralıktan başlatır fakat bu sefer 1 Ocak'tan başlatmış gibi görünüyor. Görülüyor ki 1099 Noel'inden sonra Franklar dinlenmiş, Daimbert'i patrik seçmiş ve Ürdün'e doğru ilerlemişler; bunların hepsi birkaç gün almış. Bkz. HChr 441.

²⁴²Modern ölçümlerle Taberiye Gölü 7'ye 3 mil.

²⁴³Göl bazen yüzeyine asfalt ya da zift çıkarıyor (Joseph. Bell. Jud. III. 506, 515; IV. 479).

²⁴⁴*Comment, 3 in Amos 8:14.*

burada bir şehir kurduğu için, insanlar atalarından sonra buraya Dan demişler (Jos. 19:47; Judic. 18:7, 26-29). Sanırım bu sebepten dolayı bir pınar Don, ona komşu bir diğeri de Jor diye adlandırılmış.²⁴⁵

5. Daha sonra Baalbek denilen, Süleyman tarafından kurulmuş, onun tarafından etrafı yüksek surlarla çevrilmiş ve onun tarafından Tadmor ismi verilmiş çok güçlü bir şehre girdik. Bu şehir yukarı Suriye'ye iki, Büyük Babil'e altı ve Fırat'a bir gün uzaklıktadır. Grekler buraya Palmyra diyorlardı.²⁴⁶ Burada pınarlar ve kuyular boldu fakat çölde hiçbir zaman su bulunmuyordu.

6. Burada Şam'dan gelen dört yüz civarında Türk savaşçıyla karşılaştık. Bizim zayıf oluşumuzdan ve yüklerimizden dolayı, çok yorgun olduğumuzu öğrenmiş olduklarından, bir şekilde bize zarar verebileceklerini düşünüyorlardı. Eğer şans eseri, o gün arka tarafımızı koruyan, Lord Baldwin olmasaydı ki bunu dikkatlice ve yakından yaptı, birçok adamımız öldürülecekti. Oralarda ok ve yayları yapmak için tutkal kullanıldığından, yağmurla birlikte onların silahları işe yaramaz hale geldi. Bohemond ön sırayı kumanda etti ve böylece Tanrı'nın yardımıyla düşman bize karşı hiçbir avantaj sağlayamadı.²⁴⁷

7. Sonra bu kasabanın önünde kamp kurduk. Ertesi gün denize daha da yaklaştık ve Tortosa(Tartus) ile Lazkiye şehirlerinin önlerinden geçtik. Lazkiye'de, orada bırakmış olduğumuz Raymond'u bulduk. Yiyecek çok az olduğu için hiç bir erzak satın alamadık. Bu yüzden Urfa'ya varana kadar hiç durmadan hızla ilerledik.

XXXV

Dük Bohemond'un Esir Alınışı. 1. Daha önce altı ay idare etmiş olduğu Antakya'ya ilk varan komutan olan Bohemond,²⁴⁸ arkadaşları tarafından sevinçle karşılandı.²⁴⁹

²⁴⁵Bu fikir Jerome'dandır, *Comment 3 in Matth.* 16:13. Paneas, Taberiye Gölü'nün yirmisekiz mil kuzeyinde şimdiki Banyas'dır.

²⁴⁶Fulcher yanılıyor, çünkü kesinlikle, Şam'ın 140 mil kuzeydoğusundaki ünlü vadi Tadmor(Palmyra) üzerinden gitmiş olamaz. Muhtemelen Süleyman'ın Tadmor'u ve Baalath denilen fakat Baalbek olmayan bir yeri kurduğundan bahseden I. Reg. 9:18 ve II. Paralip. 8:4-6'yı yanlış yorumluyor.

²⁴⁷Bu Türkler Şam'daki Şemsülmülük Dukak'ın savaşçılarıydı.

²⁴⁸Bu olaylarda Fulcher orijinal fakat yetersiz otoritedir. En iyi tartışma Ranciman tarafından yapılmıştır (*Crusades*, I, 319-22).

²⁴⁹1100 yılı Ocak sonları (HChr 446).

2. Fakat takip eden Haziran ayında az sayıda adamıyla Melitene(Malatya)²⁵⁰ denilen şehre doğru yaklaşırken (karşılıklı dostluktan kaynaklanan karşılıklı taahhütlerin sonucu olarak, Gabriel²⁵¹ adındaki yöneticisi tarafından Bohemond'a teslim edilmek üzere), Danişmend²⁵² isimindeki bir emir, çok sayıda Türkle kendisine karşı ilerledi. Amacı, kendisinden habersiz ilerleyen Bohemond'u durdurmaktı.

3. Ve adı geçen şehirden uzak olmayan bir yerde o kötü insanlar her taraftaki tuzaklardan Bohemond'un üzerine fırladılar. Çok az oldukları için savaşmak istemeyen adamlarımız hemen dağılıp kaçtılar. Türkler birçoknu öldürdüler ve tüm paralarını aldılar. Bohemond'u bile yakalayıp esir ettiler.²⁵³

4. Bu felaket kaçanlar tarafından bildirildiği zaman, insanlarımız arasında büyük bir ümitsizlik baş gösterdi. Bununla birlikte Urfa Dükü Baldwin toplayabildiği kadar Frankı Antakya ve Urfa'dan toplayıp hemen, bulduklarını duymuş olduğu yerde düşmanları aradı.

5. Bu arada Bohemond saçından bir parça kesti ve aralarında daha önce anlaşmış oldukları bu işaretle, Baldwin'e Tanrı aşkına bir an önce yardım getirmesi için yalvardı. Danişmend bunu duyunca, onların intikam almasından korkarak kuşatmış olduğu Malatya önünde daha fazla oyalanmak istemedi. Yavaş yavaş önümüzden çekilerek kendi topraklarına dönmeyi başardı. Bundan dolayı hayal kırıklığına uğradık çünkü ısrarlı bir şekilde Türklerle savaşmak için üç gün²⁵⁴ onları Malatya önlerinde kovalamıştık.

6. Geri geldiğimiz zaman yukarıda bahsedilen Gabriel, Malatya'yı Baldwin'e teslim etti. Baldwin de arkadaşlık bağları kurup Malatya'ya muhafızlarını bırakarak Urfa şehrine döndü. Efendilerinden mahrum kalan Antakyalılar da memleketlerine döndüler.²⁵⁵

---

²⁵⁰Urfa'nın doksan mil kuzeyindeki şimdiki Malatya.

²⁵¹Gabriel(Horil), 1103'e kadar Malatya'yı yöneten Ermeni prensi. Hayatı sırasında Urfalı Thoros ve II. Baldwin'in kayınpederi idi.

²⁵²1097-1105 arasında Sivas(Sebastia)'tan İç Anadolu'nun büyük bir kısmını yöneten Melikgazi Gümüştekin ibn Danişmend isimindeki Türk.

²⁵³Takriben 15 Ağustos 1100 (HChr 495).

²⁵⁴Hagenmeyer'in bir tahminine göre 27-30 Ağustos 1100 (HF 348, not 16).

²⁵⁵Bu olaylar muhtemelen Baldwin 12 Eylül'de kardeşinin ölümünü duymadan önce, Eylül'ün başlarında gerçekleşti (HChr 499).

XXXVI

*Kral Godfrey'in Ölümü.*²⁵⁶ 1. Baldwin başarısının zevkini çıkarırken, Kudüs'ten gelen bir haberci ona, kardeşi Dük Godfrey'in orada Ağustos Kalendisi'nden önceki on beşinci günde²⁵⁷ öldüğünü haber verdi.²⁵⁸

2. Şehir alındıktan sonraki yılın başlarında
Sana, Dük Godfrey, bir liyakat tacı olarak, Lord
Bu idareyi bağışladı. Fakat uzun zaman
Kullanamamıştın, doğanın ilahi takdiri ile öldüğünde
Doğan güneş, parıldayan Aslan burcuna girdiği zaman
Baş melek Mikail tarafından taşınarak mutlu bir şekilde cennete yükseldin.

BİRİNCİ KİTABIN SONU

---

²⁵⁶Bu bölüm başlığı Fulcher tarafından yazılmamış çünkü Godfrey hiç bir zaman kral ünvanına sahip olmadı.

²⁵⁷18 Haziran 1100 (HF 351, not 7).

²⁵⁸Takriben 12 Eylül 1100 (XXXV, not 8).

BİBLİYOGRAFYA

Alptekin, C., “Musul Atabeyliği”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, VII, İstanbul 1989.

Alptekin, C., *Dimaşk Atabegliği (Tog – Teginliler)*, İstanbul 1985.

Anna Komnena, *Alexiad*, Ter. Bilge Umar, İstanbul 1996.

Demirkent, I., “Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri”, *Tarih Dergisi*, Sayı 35, 1984-1994.

Demirkent, I., *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Ankara 1996.

Demirkent, I., *Urfa Haçlı Konluğu Tarihi (1098 – 1118)*, Cilt 1, Ankara 1990.

İbn el-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, Ter. Abdülkerim Özeydın, X, İstanbul 1987.

İbn Kesir, *Büyük İslam Tarihi*, XII

Runciman, St., *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ter. F. Işıltan, Cilt 1, Ankara 1989.

Sahillioğlu, H., “Antakya”, *T. D. V.İslam Ansiklopedisi*, III, İstanbul 1991.

Sevim, A., *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 1989.

Turan, O., “Kılıç Arslan I”, *M. E. B. İslam Ansiklopedisi*, ...

Turan, O., *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1993.

Urfalı Mateos, *Vekayiname*, Ter. Hrant D. Andreasyan, *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Ankara 1987.